

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

બાબત: વિજય કુર્લે અને અન્ય

(સ્યુઓ-મોટુ અવમાનના અરજી ફોજદારી નં. ૨/૨૦૧૯)

એપ્રિલ ૨૭, ૨૦૨૦

[દીપક ગુપ્તા અને અનિરુદ્ધ બોઝ, ન્યાયમૂર્તિ]

ભારતનું બંધારણ – અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૧૪૨ – અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ – કલમ ૧૫ – સર્વોચ્ચ અદાલતની અવમાનના બાબતે કાર્યવાહીનું નિયમન કરવા માટેના નિયમો, ૧૯૭૫ – અવમાનના સંબંધે કાર્યવાહી કરવા અંગે ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓ – અમીકસ ક્યુરીએ દલીલ કરી કે સર્વોચ્ચ અદાલત નોંધ અદાલત હોવાને કારણે અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ની જોગવાઈઓથી બંધાયેલ નથી – નિર્ધારિત થયું: અનુચ્છેદ ૧૨૯નું સાદું વાંચન જ સ્પષ્ટ કરે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત નોંધ અદાલત હોવાને કારણે આવી નોંધ અદાલતની તમામ સત્તાઓ ધરાવશે, જેમાં પોતાની અવમાનના બદલ દંડ કરવાની સત્તા પણ સમાવેશ પામે

છે – આ બંધારણીય સત્તા છે, જેને કાયદા દ્વારા કબજે કરી શકાય નહીં અથવા કોઈ પણ રીતે સંકુચિત કરી શકાય નહીં – અનુચ્છેદ ૧૪૨ પણ જોગવાઈ કરે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત કોઈપણ વ્યક્તિને પોતાની અવમાનના બદલ દંડ કરી શકે છે, પરંતુ આ સત્તા સંસદ દ્વારા બનાવેલા કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન છે – અનુચ્છેદ ૧૪૨ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની સત્તા નોંધ અદાલતની પ્રાથમિક સત્તાનો સ્ત્રોત નથી; તેનો સ્ત્રોત અનુચ્છેદ ૧૨૮ છે અને અનુચ્છેદ ૧૨૮માં આવી કોઈ મર્યાદા નથી – સર્વોચ્ચ અદાલતે આ બાબતે ‘સર્વોચ્ચ અદાલતની અવમાનના બાબતે કાર્યવાહીના નિયમન માટેના નિયમો, ૧૯૭૫’ નામે નિયમો પણ ઘડ્યા છે અને તેના નિયમ ૩ પરથી અવમાનના કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ૩ રીતો દર્શાવે છે, એટલે કે અ) સ્વપ્રેરિત રીતે; અથવા (બી) એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરાયેલી અરજીએ; અથવા (સી) કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરાયેલી અરજીએ, અને ફોજદારી અવમાનનાના કેસમાં એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલની લેખિત સંમતિ સાથે – અધિનિયમ, ૧૯૭૧ની કલમ ૧૫ અવમાનના માટે નોટિસ જારી કરવાની સત્તાનો સ્ત્રોત નથી અને તે માત્ર એવી અવમાનના કેવી રીતથી શરૂ કરવી તેની પ્રક્રિયા નક્કી કરે છે – જ્યાં સુધી સ્વપ્રેરિત અરજીઓનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં કોઈની પણ સંમતિ લેવાની આવશ્યકતા નથી, કારણ કે અદાલત અવમાનના માટે નોટિસ જારી કરવા પોતાની અંતર્નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી રહી છે – આ બાબત માત્ર અધિનિયમની જોગવાઈઓથી જ નહીં, પરંતુ સર્વોચ્ચ અદાલતે ઘડેલા નિયમોથી

પણ સ્પષ્ટ થાય છે.

અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ – સર્વોચ્ચ અદાલતની અવમાનના બાબતે કાર્યવાહી નિયમિત કરવા માટેના નિયમો, ૧૯૭૫ – કથિત અવમાનનાકર્તા નં. ૧ અને ૨ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત તા. ૨૦.૩.૨૦૧૯ અને ૧૯.૩.૨૦૧૯ના બે પત્રો પ્રસારિત કરવામાં આવ્યા હતા – પત્રોની ભાષા અત્યંત અનાદરપૂર્ણ હતી, અને સર્વોચ્ચ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો સામે કલંકજનક અને અપમાનજનક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા – એક ખંડપીઠે અવમાનનાકર્તાઓને નોટિસ જારી કરી અને આ બાબત ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મૂકવાનો નિર્દેશ આપ્યો જેથી અવમાનનાનો કેસ સાંભળવા અને નક્કી કરવા માટે યોગ્ય ખંડપીઠની રચના કરવામાં આવે – કથિત અવમાનનાકર્તાઓએ તેમની સામે જારી કરવામાં આવેલી નોટિસોને મુક્ત કરવાની અરજીઓ દાખલ કરી – મુક્તિ માટેનો મુખ્ય આધાર એવો હતો કે મોકલવામાં આવેલી નોટિસ અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ની જોગવાઈઓ અનુસાર નહોતી – નિર્ધારિત કર્યું: સર્વોચ્ચ અદાલતના પોતાના નિયમો છે, અર્થાત સર્વોચ્ચ અદાલતની અવમાનના બાબતે કાર્યવાહી નિયમિત કરવા માટેના નિયમો, ૧૯૭૫, અને ફોર્મ ૧ નોટિસ કઈ રીતે જારી કરવી તે નક્કી કરે છે – નિયમો અને ફોર્મની એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી છે કે અવમાનનાનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ ફોર્મમાં દર્શાવવાનું રહે છે – ફોર્મ સાથે તમામ દસ્તાવેજો આપવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી – જે આદેશ દ્વારા અવમાનનાની કાર્યવાહી

શરૂ કરવામાં આવી હતી, તેના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અવમાનના શરૂ કરવાની આધારભૂત બાબતો તે આદેશમાં જ પ્રતિબિંબિત થયેલી હતી – તેથી, નોટિસ કાયદેસર અને માન્ય હતી.

અદાલતનો અવમાન – સર્વોચ્ચ અદાલત – સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી સામે પડકાર – તારીખ ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ અને ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ના બે પત્રો, જેઓ અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ અને ૨ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત હોવાનું સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું, પ્રસરિત કરવામાં આવ્યા હતા – પત્રોનો ભાવ અત્યંત અનાદરપૂર્ણ હતો, અને સર્વોચ્ચ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો સામે કલંકજનક અને અપમાનજનક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા – સર્વોચ્ચ અદાલતની એક ખંડપીઠે અવમાનકર્તાઓને નોટિસ ફટકારી – અવમાનકર્તાઓએ એવી દલીલ કરી કે આ કાર્યવાહી સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી નથી અને તેથી એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલની સંમતિ વિના તે સ્વીકારવામાં આવવી ન જોઈતી – નિર્ણય કરવામાં આવ્યું: અવમાન મૂળભૂત રીતે અદાલત અને અવમાનકર્તા વચ્ચેનો વિષય છે – કોઈપણ વ્યક્તિ અદાલતને થયેલ અવમાન અંગે જાણ કરી શકે છે – જો તેને પક્ષકાર તરીકે ગોઠવવામાં આવે, તો અવમાન તેની નામાંકિત અરજિના સ્વરૂપે રહેશે, પરંતુ જ્યારે અદાલત તેને પક્ષકાર તરીકે ગોઠવતી નથી, ત્યારે અદાલત માત્ર એવી માહિતીના આધારે જ અવમાનનો સ્વપ્રેરિત સંજ્ઞાન લઈ શકે છે – વર્તમાન કેસમાં, અદાલતે એવી માહિતીના આધારે જ અવમાનનો સ્વપ્રેરિત નોંધ લીધો હતો અને ત્યારબાદ વિષયને માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ યોગ્ય

ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલીબઢ્ઢ કરવા માટે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો – જે વિષય ચાલીબઢ્ઢ થયો હતો તે શરૂઆતથી જ સ્વપ્રેરિત અવમાન અરજી હતી.

અદાલતનો અવમાન – સર્વોચ્ચ અદાલત – સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી – પોતાના જ કારણમાં ન્યાયાધીશ – તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ અને ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ના બે પત્રો, જેઓ અવમાનકાર નં. ૧ અને ૨ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત હોવાનું સ્વીકારાયેલું હતું, પ્રસારિત કરવામાં આવ્યા હતા – તે પત્રોની ભાષા અત્યંત અનાદરપૂર્ણ હતી અને સર્વોચ્ચ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો સામે કલંકિત અને નિંદાત્મક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા – સર્વોચ્ચ અદાલતની એક ખંડપીઠે અવમાનકારોને નોટિસ જારી કરી – ખંડપીઠે એવો પણ નિર્દેશ આપ્યો કે અવમાનના પ્રકરણની સુનાવણી કરી તેનો નિર્ણય કરવા યોગ્ય ખંડપીઠની રચના કરવા બાબત ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ આ મામલો મૂકવામાં આવે – અવમાનકારોએ દલીલ કરી કે આ મામલો ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકાયા વિના ખંડપીઠ નોટિસ જારી કરી શકતી નહોતી અને વધુમાં, આથી તેઓ પોતાના જ કારણમાં ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કરતાં હોય તેવું બને છે – નિર્ધારિત થયું : ખંડપીઠ અગાઉથી જ સ્વપ્રેરિત અવમાન અરજિ (ફિજદારી) ક્રમાંક ૧/૨૦૧૯ સંભાળી રહી હતી – ઉક્ત પત્રો ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા – નોટિસ જારી કર્યા પછી, ખંડપીઠે આ મામલો માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકવા માટે રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો – આ માન્ય અને યોગ્ય પ્રક્રિયા છે અને ખંડપીઠે પોતાના જ કારણમાં ન્યાયાધીશ તરીકે

કાર્ય કર્યું નહોતું – માત્ર નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને તે પછી મામલો બીજી ખંડપીઠને સોંપવામાં આવ્યો હતો.

ભારતનું બંધારણ – અદાલતના ચુકાદાઓની ટીકા કરવાની સ્વતંત્રતા – ઠરાવવામાં આવ્યું છે: દેશનો કોઈપણ નાગરિક સર્વોચ્ચ અદાલત સહિત કોઈપણ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓની ટીકા કરી શકે છે – પરંતુ, કોઈપણ પક્ષકારને ન્યાયાધીશને હેતુઓ આક્ષેપ કરવાનો અથવા ન્યાયાધીશની સદ્ભાવનાને પ્રશ્નિત કરવાનો અથવા ન્યાયાધીશની ક્ષમતા અંગે પ્રશ્નો ઉઠાવવાનો હક નથી – ન્યાયાધીશો ન્યાય વિતરણ પ્રણાલીના અભિન્ન અંગ છે.

અદાલતનો અવમાન – સર્વોચ્ચ અદાલત – સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી – બે પત્રો પરિભ્રમણમાં મૂકવામાં આવ્યા – તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૮ અને ૧૮.૦૩.૨૦૧૮ના બે પત્રોનો ભાવ, જે નિર્વિવાદ રીતે અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ અને ૨ દ્વારા હસ્તાક્ષરિત હતા, અત્યંત અનાદરપૂર્ણ હતો, અને સર્વોચ્ચ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કલંકકારક તથા ઘોર બદનામકારક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા – ચારેય કથિત અવમાનકર્તાઓને નોટિસ જારી કરવામાં આવી – અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૪ એ મુક્તિ માટે અરજી દાખલ કરી અને તેની અરજી મંજૂર કરવામાં આવી – ઠરાવાયું: અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ દ્વારા તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૮નો પ્રથમ પત્ર મૂળભૂત રીતે સ્વપ્રેરિત અવમાન અરજી (કિ.) ક્રમાંક ૧/૨૦૧૮માં તા. ૧૨.૦૩.૨૦૧૮ના આદેશ સાથે સંબંધિત છે, જેમાં

અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૪ ને અવમાનનો દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હતો અને સજાના મુદ્દે તેની સુનાવણી માટે અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૪ ને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી – આ દરમિયાન, અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ અને ૨ બન્નેએ આ પત્રો મોકલી સર્વોચ્ચ અદાલતની ખંડપીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવાની પ્રાર્થના કરી હતી – અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૩ એ પોતાની મુક્તિ અરજીમાં દર્શાવ્યું હતું કે અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ અને ૨ દ્વારા મોકલાયેલા પત્રો અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૩ ની જાણ અને સંમતિથી મોકલવામાં આવ્યા હતા – વધુમાં, અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૩ એ, મામલાની દલીલ કરતી વખતે, અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૧ અને ૨ ના પત્રોમાં કહેવામાં આવેલી દરેક વાતનું સમર્થન કર્યું હતું – તેથી, ત્રણેય કથિત અવમાનકર્તાઓ ક્રમાંક ૧, ૨ અને ૩ પરસ્પર મળીને કાર્ય કરી રહ્યા હતા અને સર્વોચ્ચ અદાલતની ખંડપીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ ઘોર બદનામકારક અને કલંકકારક આક્ષેપો કરી રહ્યા હતા, સંભાવિત રીતે તે હેતુથી કે ત્યારબાદ સભ્યો સ્વપ્રેરિત અવમાન અરજી (ક્રિ.) ક્રમાંક ૧/૨૦૧૮માં અવમાનકર્તા ક્રમાંક ૪ વિરુદ્ધ કાર્યવાહી ન કરે – આ રીતે, ત્રણેય કથિત અવમાનકર્તાઓ ક્રમાંક ૧, ૨ અને ૩ અવમાન માટે દોષિત છે. ત્રણેય અવમાનકર્તાઓને અવમાનમાં દોષિત ઠરાવતાં, અદાલતે ઠરાવ્યું: સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓ ૧.૧. અનુચ્છેદ ૧૨૯ નું સાદું વાચન જ સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે આ અદાલત, અભિલેખ અદાલત હોવાને કારણે, પોતાના અવમાન માટે દંડ કરવાની સત્તા સહિત એવી અભિલેખ અદાલતની તમામ સત્તાઓ ધરાવે છે. આ એક બંધારણીય સત્તા છે, જેને કાયદા

દ્વારા હરણ કરી શકાતી નથી અથવા કોઈ પણ રીતે મર્યાદિત કરી શકાતી નથી.

[પરિચ્છેદ ૭][૧૦૨૬-એફ]

૧.૨ અનુચ્છેદ ૧૪૨ એ પણ જોગવાઈ કરે છે કે આ અદાલત પોતાની જ અવમાનના બદલ કોઈપણ વ્યક્તિને દંડિત કરી શકે છે, પરંતુ આ સત્તા સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન છે. અનુચ્છેદ ૧૨૮ અને અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) ની જોગવાઈઓની તુલના સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે, જ્યારે બંધારણના સ્થાપક પિતાઓએ એમ માન્યું હતું કે અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની સત્તાઓ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદાને આધીન રહી શકે, ત્યારે અનુચ્છેદ ૧૨૮ ના સંદર્ભમાં આવી કોઈ મર્યાદા નથી. અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની સત્તા અભિલેખ અદાલતની સત્તાનો પ્રાથમિક સ્ત્રોત નથી; તે અનુચ્છેદ ૧૨૮ છે, અને અનુચ્છેદ ૧૨૮ માં આવી કોઈ મર્યાદા નથી. [પરા ૭] [૧૦૨૭-સી-ડી]

૧.૩ આ અદાલતે આ સંદર્ભમાં ૧૯૭૫ના સર્વોચ્ચ અદાલતના અવમાનના સંબંધિત કાર્યવાહીનું નિયમન કરવા માટેના નિયમો તરીકે ઓળખાતા નિયમો બનાવ્યા છે. નિયમ ૩નું માત્ર અવલોકન કરવાથી જણાય છે કે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ૩ રીતો છે. પ્રથમ, સ્વપ્રેરણાથી; બીજી, એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ આધારે; અને ત્રીજી, કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ આધારે,

અને જ્યાં ફોજદારી અવમાનનાનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો હોય ત્યાં એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલની સંમતિ આવશ્યક છે. [પરિછેદો ૧૭ અને ૧૮]
[૧૦૩૨-જી][૧૦૩૩-બી-સી]

૧.૪ ઉપરોક્ત સત્તાઓના ઉપયોગમાં સંસદ દ્વારા અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો. કલમ ૧૫ ફોજદારી અવમાનનાની સંજ્ઞાન લેવા અંગે છે અને કલમ ૧૫નો પ્રારંભિક ભાગ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વડી અદાલતો કાર્યવાહી કરી શકે છે (૧) સ્વપ્રેરિત રીતે (૨) વડી અદાલતના કિસ્સામાં એડવોકેટ જનરલ દ્વારા અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતના કિસ્સામાં એટોર્ની જનરલ/ સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર અને (૩) કિસ્સાનુસાર એડવોકેટ જનરલ/એટોર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલની લેખિત સંમતિ સાથે અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરાયેલ અરજી પર. [પરા ૨૩][૧૦૩૫-બી-ડી]

૧.૫ આ અદાલતની ૫ ન્યાયાધીશોની બંધારણીય પીઠે સર્વોચ્ચ અદાલત બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે કલમ ૧૫ અવમાનના અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરતી કોઈ મૂળભૂત જોગવાઈ નથી અને તેથી, ખાસ કરીને જ્યાં સ્વપ્રેરિત અવમાનનાના મામલાઓનો પ્રશ્ન હોય ત્યાં, તે માત્ર પ્રક્રિયાત્મક કલમ છે. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પોતાની જ અવમાનના બદલ દંડ કરવાની સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તા અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન નથી. તેથી, એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી જ છે કે એવી

પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું, જે ન્યાયસંગત, વાજબી અને આ અદાલત દ્વારા ઘડાયેલા નિયમો અનુસાર હોય. [પરા ૨૯][૧૦૩૯- જી-એચ]

૨. આ અદાલતનો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતને અદાલત અવમાનના આરંભ કરવાની સત્તાઓ કોઈ પણ રીતે અધિનિયમની જોગવાઈઓથી મર્યાદિત થતી નથી. અદાલત અવમાનના બાબતે કાર્યવાહી કરવા માટે આ અદાલતને બંધારણીય સત્તાઓ પ્રદાન થયેલ છે. કલમ ૧૫ અદાલત અવમાનના અંગે સૂચના જારી કરવાની સત્તાનો સ્ત્રોત નથી. તે માત્ર એવી અદાલત અવમાનનાની કાર્યવાહી કઈ પ્રક્રિયાથી આરંભ કરવી તે નિર્ધારિત કરે છે અને આ પ્રક્રિયા મુજબ અદાલત અવમાનના આરંભ કરવાની ત્રણ રીતો છે – (૧) સ્વપ્રેરિત રીતે (૨) એડવોકેટ જનરલ/એટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામા આવેલી અરજી પર અને (૩) એડવોકેટ જનરલ/એટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલની લેખિત સંમતિ સાથે કોઈ અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીના આધારે. જ્યાં સુધી સ્વપ્રેરિત અરજીઓનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી કોઈની પણ સંમતિ લેવાની આવશ્યકતા નથી, કારણ કે અદાલત અદાલત અવમાનના અંગે સૂચના જારી કરવા પોતાની સ્વાભાવિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી રહી છે. આ બાબત માત્ર અધિનિયમની જોગવાઈઓ પરથી જ નહીં, પરંતુ આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલા સર્વોચ્ચ અદાલતની અદાલત અવમાનના કાર્યવાહીનું નિયમન કરવા માટેના નિયમો, ૧૯૭૫ પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે. [પરિચ્છેદ ૩૧][૧૦૪૦-જી-એચ]

[૧૦૪૧-એ-બી] સૂચના જારી કરવા અંગેની આપત્તિઓ ૩.૧ નિયમો અને ફોર્મની એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી છે કે ફોર્મમાં અદાલત અવમાનનાનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ દર્શાવવું જોઈએ. ફોર્મ સાથે બધા દસ્તાવેજો આપવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી. જે આદેશથી અદાલત અવમાનનાની કાર્યવાહી આરંભ કરવામાં આવી હતી, તેના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અદાલત અવમાનના આરંભ કરવા માટેના આધારભૂત કારણો તે આદેશમાં જ પ્રતિબિંબિત થયા હતા. સ્વીકાર્ય રીતે, આ આદેશ કથિત અવમાનનાકારોને મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આ અદાલતના મત મુજબ, સૂચના ફોર્મ-૧ અનુસાર કડક રીતે હતી, જેમાં માત્ર એટલી જ આવશ્યકતા છે કે સૂચનામાં અદાલત અવમાનનાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપમાં દર્શાવેલું હોવું જોઈએ. એકવાર આદેશને સૂચના સાથે જોડવામાં આવે તે પછી, તે સૂચનાનો અભિન્ન અંગ બની જાય. [પરિચ્છેદ ૩૨][૧૦૪૨-બી-ડી]

શું આ કાર્યવાહીને સ્યુઓમોટો ગણી શકાય?

જ. ૧ હાલના કેસ સંબંધે, આ અદાલતે પસાર કરેલો આદેશ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલાયેલા પત્ર, તે પત્ર સાથે જોડાયેલા અનુબંધો તથા કથિત અદાલત અવમાનના કરનાર ક્રમાંક ૧ અને ૨ ની ફરિયાદોમાં કરાયેલ પ્રાર્થનાઓ સાથે બંને ફરિયાદોમાં કરાયેલા આક્ષેપોની વિશેષ નોંધ લીધા બાદ, આ અદાલતનો એવો મત હતો કે બેન્ચના સભ્યો વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા

આક્ષેપો સ્વભાવથી કલંકકારક હતા અને તેથી કથિત અદાલત અવમાનના કરનારાઓને તેમજ અદાલત અવમાનના કરનાર ક્રમાંક ૪ વિરુદ્ધ, જેઓને ત્યારબાદ મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે, નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. [પેરા ૩૪][૧૦૪૪-બી-સી]

૪. ૨ જ્યારે આ અદાલત સ્વપ્રેરિત અવમાનના અરજી (ફોજદારી) ક્રમાંક ૧/૨૦૧૯ માં તા. ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ ના આદેશને સમગ્રરૂપે વાંચે છે, ત્યારે તે અત્યંત સ્પષ્ટ થાય છે કે અદાલતે પોતે જ ફરિયાદો અને તે સંબંધિત દસ્તાવેજો તેમજ તેમાં કરાયેલા આક્ષેપોની સંજ્ઞાન લીધી હતી. અવમાનના મૂળભૂત રીતે અદાલત અને અવમાનના કરનાર વચ્ચેનો વિષય છે. કોઈપણ વ્યક્તિ અદાલતને કરવામાં આવેલી અવમાનના વિષે જાણ કરી શકે છે. જો તેને પક્ષકાર તરીકે જોડવાનો હોય, તો અવમાનનાની કાર્યવાહી તેના નામે રહેશે; પરંતુ જ્યારે અદાલત તેને પક્ષકાર તરીકે જોડતી નથી, ત્યારે અદાલત માત્ર એવી માહિતીના આધારે જ અવમાનનાની સ્વપ્રેરિત નોંધ લઈ શકે છે. હાલના કેસમાં, અદાલતે માત્ર માહિતીના આધારે જ અવમાનનાની સ્વપ્રેરિત નોંધ લીધી હતી અને ત્યારબાદ વિષયને યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલીબદ્ધ કરવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ સમક્ષ મુકવામાં આવ્યો હતો. વિષયની શરૂઆતથી જ સ્વપ્રેરિત અવમાનના અરજી તરીકે ચાલીબદ્ધ કરવામાં આવી છે અને તે મુજબ જ તેનું નિરાકરણ કરવામાં આવ્યું છે. [ફકરા ૩૪ અને ૩૫][૧૦૪૪-સી-જી]

પોતાના જ કાર્યમાં ન્યાયાધીશ

૫. આ અદાલતનો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે બોમ્બે બાર એસોસિએશન તથા બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના અધ્યક્ષ દ્વારા મોકલાયેલા પત્ર અને તેની સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજો, જેમાં કથિત અદાલત-અવમાનના પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ અને ૨ દ્વારા મોકલાયેલી ફરિયાદોનો સમાવેશ થતો હતો, તેની નોંધ લેવા બાબતે ખંડપીઠ સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત હતી. નોટિસ જારી કર્યા બાદ ખંડપીઠે આદેશ કર્યો કે મામલો યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ મુકવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવે. આ માન્ય અને યોગ્ય પ્રક્રિયા છે અને ખંડપીઠે પોતાના જ મામલામાં ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કર્યું નહોતું. માત્ર નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને તે પછી મામલો આ ખંડપીઠને સોંપવામાં આવ્યો હતો. [પેરા ૪૦][૧૦૪૭-એફ-એચ]

માહિતીનો સ્ત્રોત

૬. ૧ હાલના કેસમાં, માહિતીનો ખુલાસો સ્વયં આદેશમાં જ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું છે કે બોમ્બે બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને, આક્ષેપિત અદાલતઅવમાનના દોષિતોએ કરેલી ફરિયાદોના પ્રતિસાદરૂપે મોકલવામાં આવેલા પત્રના આધારે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે. અદાલતઅવમાનના દોષિત ક્રમાંક ૧ અને ૨ ની ફરિયાદો પણ તે પત્રો સાથે જોડવામાં આવી હતી અને બોમ્બે બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ તથા બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખના પત્રની સાથે સાથે,

આક્ષેપિત અદાલતઅવમાનના દોષિતોએ મોકલેલી બંને ફરિયાદોમાં કરાયેલ પ્રાર્થના-ખંડો અને ફરિયાદોમાં કરાયેલા કલંકજનક આક્ષેપોની નોંધ લઈને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. અદાલતઅવમાનની કાર્યવાહી શરૂ કરનાર આદેશ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે માહિતીનો સ્ત્રોત બોમ્બે બાર એસોસિએશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લૉ સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલવામાં આવેલ પત્ર છે.

[પરા ૪૩][૧૦૪૮-જી-એચ][૧૦૪૮-એ-સી]

ટીકા કરવાની સ્વતંત્રતા

૭. ૧ આ બાબતમાં કોઈ શંકાને સ્થાન નથી કે દેશનો કોઈપણ નાગરિક આ અદાલત સહિત કોઈપણ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓની ટીકા કરી શકે છે. જોકે, કોઈપણ પક્ષકારને કોઈ ન્યાયાધીશને હેતુઓ આક્ષેપવાનો કે ન્યાયાધીશની સદ્ભાવના અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવવાનો અથવા ન્યાયાધીશની યોગ્યતા અંગે પ્રશ્નો ઉઠાવવાનો અધિકાર નથી. ન્યાયાધીશો ન્યાય પ્રદાન પ્રણાલીનો અભિન્ન ભાગ છે. સામાન્ય રીતે, જ્યારે તેમના પર વ્યક્તિગત આક્રમણ કરવામાં આવે ત્યારે ન્યાયાધીશો અદાલતના અવમાનના સંબંધિત કાયદાઓ હેઠળ કાર્યવાહી કરવા અનિચ્છુક હોય છે. જોકે, જ્યારે બારના એવા સભ્યો દ્વારા સંકલિત આક્રમણ કરવામાં આવે છે, જે પોતાને વિશાળ અનુયાયી વર્ગ ધરાવતી કોઈ સંસ્થાના સભ્યો હોવાનું પ્રગટ કરે છે, ત્યારે કરવામાં આવેલા બદનામકારક અને કલંકજનક આક્ષેપો પ્રત્યે અદાલત આંખ આડા કાન કરી શકતી નથી. આવા આક્ષેપો, જે માત્ર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને

ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને જ સંપ્રેષિત કરવામાં આવ્યા નથી પરંતુ સામાજિક માધ્યમો પર વ્યાપક રીતે પ્રસારિત પણ કરવામાં આવ્યા છે, જો તેમને પડકારવામાં આવ્યા વગર યથાવત્ રહેવા દેવામાં આવે, તો જનતાનો વિશ્વાસ માત્ર તે વિશિષ્ટ ન્યાયાધીશો પર જ નહીં પરંતુ સમગ્ર ન્યાય પ્રદાન પ્રણાલીમાં પણ ડગમગી જશે, અને આ નિશ્ચિતરૂપે કાયદાની મહિમાને અસર કરે છે.[ફકરો ૪૮][૧૦૫૧-જી-એચ][૧૦૫૨-એ-બી]

સત્યનો બચાવ

૮. ૧ સત્યને બચાવ તરીકે અદાલતની અવમાનના માટે આરોપિત કોઈપણ વ્યક્તિને ઉપલબ્ધ છે. તેમ છતાં, તમામ લેખિત દલીલો અને પક્ષકારોની અરજી-પત્રાવલીનું અવલોકન કરતાં, ન્યાયાધીશોએ આ અદાલતના ચુકાદાઓનો ખોટો અર્થઘટન કર્યો હતો અથવા તેઓએ તેમને અવગણ્યા હતા અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ પૂર્વગ્રહગ્રસ્ત હતા, એવું કહેવા સિવાય, આ બચાવને સમર્થન આપે તેવું કોઈ સામગ્રી અભિલેખ પર મૂકવામાં આવી નથી. આ આક્ષેપો પણ નિંદાત્મક અને કૌભાંડજનક છે અને આવા આક્ષેપો દેશની સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી શકે નહીં. [પરા ૯૫][૧૦૭૭-એ-સી]

સર્વોચ્ચ અદાલત બાર એસોસિએશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૮) ૪ એસ.સી.સી. ૪૦૯ : [૧૯૯૮] ૨ એસ.સી.આર. ૭૯૫ – અનુસરવામાં આવ્યો.

પ્રીતમ પાલ વિ. મધ્ય પ્રદેશની વડી અદાલત, જબલપુર, રજિસ્ટ્રાર
મારફતે ૧૯૯૨ (૧) સ્કેલ ૪૧૬; પદ્મવ શેઠ વિ. કસ્ટોડિયન અને અન્ય
(૨૦૦૧) ૭ એસસીસી ૫૪૯ : [૨૦૦૧] ૧ સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૩૮૭; ડૉ. ડી.સી. સક્સેના વિ. હોન'બલ ધ ચીફ જસ્ટિસ
ઓફ ઇન્ડિયા (૧૯૯૬) ૫ એસ.સી.સી. ૨૧૬ : [૧૯૯૬] ૩ સપ્લ.

એસ.સી.આર. ૬૭૭;

ઈન રે: અરુન્ધતી રોય (૨૦૦૨) ૩ એસ.સી.સી. ૩૪૩ : [૨૦૦૨] ૨
એસ.સી.આર. ૨૧૩ – આધાર લેવામાં આવ્યો.

બિમાન બસુ વિ. કલ્હોલ ગુહા ઠાકુરતા અને અન્ય એક. (૨૦૧૦) ૮
એસસીસી ૬૭૩ : [૨૦૧૦] ૧૦ એસસીઆર ૬૩૧ – લાગુ પડતું નથી.

સુખદેવ સિંહ સોધી વિ. ધ ચીફ જસ્ટિસ એન્ડ જજેસ ઓફ ધ પેપ્સુ વડી
અદાલત [૧૯૫૪] એસ.સી.આર. ૪૫૪; શ્રી સી. કે. દક્તરી અને અન્ય વિ. શ્રી
ઓ.પી. ગુપ્તા અને અન્ય (૧૯૭૧) ૧ એસ.સી.સી. ૬૨૬ : [૧૯૭૧] સપ્લ.
એસ.સી.આર. ૭૬; પી.એન. દુદા વિ. પી. શિવ શંકર અને અન્ય (૧૯૮૮) ૩
એસ.સી.સી. ૧૬૭ : [૧૯૮૮] ૩ એસ.સી.આર. ૫૪૭; અનિલ કુમાર ગુપ્તા વિ.
કે. સુબ્બા રાવ અને અન્ય આઈ.એલ.આર. (૧૯૭૪) ૧ દિલ્લી ૧; દિલ્લી
ન્યાયિક સેવા એસોસિયેશન, તિસ હજારી અદાલત, દિલ્લી વિ. ગુજરાત રાજ્ય
અને અન્ય (૧૯૯૧) ૪ એસ.સી.સી. ૪૦૬ : [૧૯૯૧] ૩ એસ.સી.આર.
૯૩૬; ઈન રે: પિનય ચંદ્ર મિશ્રા (૧૯૯૫) ૨ એસ.સી.સી. ૫૮૪ : [૧૯૯૫] ૨

એસ.સી.આર. ૬૩૮; બાલ ઠાકરે વિ. હરિશ પિમ્પલખુટે અને અન્ય (૨૦૦૫)
૧ એસ.સી.સી. ૨૫૪ : [૨૦૦૪] ૬ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૭૭; ડિવાઈન
રિટ્ટીટ સેન્ટર વિ. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય. (૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૨ :
[૨૦૦૮] ૪ એસ.સી.આર. ૭૦૧; આરિશ અસગર કુરેશી વિ. ફરીદ અહમદ
કુરેશી અને અન્ય ૨૦૧૯ (૪) સ્કેલ ૬૦૬ – ઉલ્લેખિત.

અવમાનના કાયદો: અદાલતો અને વિધાનમંડળોની અવમાનના, પાંચમી
આવૃત્તિ, લેક્સિસ નેક્સિસ બટરપર્થ્સ વધવા, નાગપુર (૨૦૧૩) – ઉલ્લેખિત.

પ્રસંગ ન્યાયદષ્ટાંત સંદર્ભ

[૧૯૫૪] એસ.સી.આર. ૪૫૪નો પરિષ્કેદ ૮માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
[૧૯૭૧] સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૭૬નો પરિષ્કેદ ૮માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
[૧૯૮૮] ૩ એસ.સી.આર. ૫૪૭નો પરિષ્કેદ ૧૩માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો
૧૯૯૨ (૧) સ્કેલ ૪૧૬ પરિષ્કેદ ૨૦માં આધારરૂપ માનવામાં આવ્યો [૧૯૯૧]
૩ એસ.સી.આર. ૮૩૬નો પરિષ્કેદ ૨૧માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૧૯૯૫] ૨
એસ.સી.આર. ૬૩૮નો પરિષ્કેદ ૨૨માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો [૧૯૯૮] ૨
એસ.સી.આર. ૭૯૫નું પરિષ્કેદ ૨૪માં અનુસરણ કરવામાં આવ્યું [૨૦૦૧] ૧
સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૩૮૭ પરિષ્કેદ ૩૦માં આધારરૂપ માનવામાં આવ્યો
[૨૦૧૦] ૧૦ એસ.સી.આર. ૬૩૧ પરિષ્કેદ ૩૩ માટે લાગુ પડતું નથી

[૨૦૦૪] ૬ સપ્લ. એસ.સી.આર. ૪૭૭ નો પરા ૩૩ માં ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો છે

[૨૦૦૮] ૪ એસ.સી.આર. ૭૦૧ નો પરિચ્છેદ ૪૦ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો

[૧૯૯૬] ૩ સપ્લિ. એસ.સી.આર. ૬૭૭ પર પરિચ્છેદ ૪૬ માં આધાર રાખવામાં આવ્યો

[૨૦૦૨] ૨ એસ.સી.આર. ૨૧૩ પર પરિચ્છેદ ૪૬ માં અવલંબ રાખવામાં આવ્યો

૨૦૧૯ (૪) સ્કેલ ૬૦૬ નો ઉલ્લેખ પેરા ૮૧ માં કરવામાં આવ્યો છે
સ્વભાવજ અધિકારક્ષેત્ર: સ્વપ્રેરિત અવમાનના અરજી

(ફોજદારી) ક્રમાંક ૨ નું ૨૦૧૯.

એન.એફ.એલ. વિ. ટન્કી (૨૦૧૩) ૯ એસ.સી.સી. ૬૦૦ અને
એમ.એસ. આહલાપત વિ. રાજ્ય (૨૦૦૦) ૧ એસ.સી.સી. ૨૭ માં તા.
૨૭.૦૪.૨૦૨૦ના ચુકાદાને પરત બોલાવવાની અરજી.

સિદ્ધાર્થ લુથરા, વરિષ્ઠ વકીલ (એ.સી.), નીતિન સાલુજા, નોબિન અપ્તર, શિવાન્શુ સિંહ, મનીષ ઝા, શીઝાન હાશમી, પરાથો સરકાર, શિવમ મેહરા, જયરામ યાદવ, પ્રેમ સુંદરજીન, એમ/એસ. રાજન ત્રિપાઠી, વિજય દુબે, ટી.એન. દુબે, અખિલેશ કે.આર. પાંડે, એસ.કે. પાંડે, ગોપાલ શરણ પાઠક, હર્ષ સિંઘલ, રાજેશ શ્રમા, ફિરોજ સૈફી, રાજીવ કે.આર. ગુપ્તા, રમણ કુમાર, વિશાલ અરુણ કુમાર, પવન કે.આર., ડી.એસ. બડિયાર, ઈશ્વરલાલ અગ્રવાલ, ઘનશ્યામ ઉપાધ્યાય, અભિષેક મિશ્રા, દીપાલી ઓઝા, નિક્કી પોકર, માનન

બન્સલ, રજત કપૂર, અંજન દત્તા, એમ.એસ. ગહલાન, બિરેન્દ્ર પાંડે, રાહુલ ગુપ્તા, શશાંક શર્મા, બૈજનાથ ચાદવ, ક્ષતિમા, બલરાજ દીવાન, હેમંત કે.આર. શ્રીવાસ્તવ, પ્રતીક ખંડેલવાલ, કાજલ સિંહ, હાજર પક્ષકારો માટેના વકીલો.

શ્રી નિલેશ સી. ઓઝા, પ્રતિવાદી. (વ્યક્તિગત રીતે હાજર).

ચુકાદો અદાલત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો દ્વારા

દીપક ગુપ્તા, ન્યાયાધીશ.

૧. આ અદાલતની એક પીઠે, સ્વપ્રેરિત અવમાનના અરજી (ફોજદારી) ક્રમાંક ૧ ઓફ ૨૦૧૯ ની કાર્યવાહી હાથ ધરતાં, ૨૩.૦૩.૨૦૧૯ તારીખનું એક પત્ર, જે પીઠના ન્યાયાધીશોના કચેરીએ ૨૫.૦૩.૨૦૧૯ ના રોજ પ્રાપ્ત થયું હતું, તેની નોંધ લીધી હતી. આ પત્ર બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના પ્રમુખ તથા બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા ભારતના રાષ્ટ્રપતિ, ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને બોમ્બે વડી અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને મોકલવામાં આવેલા પત્રની નકલ હતી. ઉક્ત પત્રમાં બે ફરિયાદોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો – એક, ઇન્ડિયન બાર એસોસિયેશન દ્વારા ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ તારીખે, કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૧, શ્રી વિજય કુરલે, મહારાષ્ટ્ર અને ગોવા માટેના ઇન્ડિયન બાર એસોસિયેશનના રાજ્ય પ્રમુખ મારફતે કરવામાં આવેલી; અને બીજી ફરિયાદ ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ તારીખે કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૨, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ, હ્યુમન રાઈટ્સ સિક્યોરિટી કાઉન્સિલના રાષ્ટ્રીય સચિવ દ્વારા કરવામાં આવેલી હતી. ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ ફરિયાદો માત્ર

ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને જ મોકલવામાં આવી નહોતી, પરંતુ સામાજિક માધ્યમોમાં પણ પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી હતી, અને આ ફરિયાદો ઉક્ત પત્ર સાથે પરિશિષ્ટ-૧ અને ૨ તરીકે જોડવામાં આવી હતી. પીઠે પત્ર તથા તેને જોડાયેલ ફરિયાદોની નોંધ લીધી અને ખાસ કરીને બંને ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓની નોંધ લઈને એવું જાણવા મળ્યું કે બંને ફરિયાદો મૂળભૂત રીતે સમાન હતી. ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની નોંધ લઈને પીઠ એવો અભિપ્રાય ધરાવતી હતી કે ઉક્ત પીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ કલંકજનક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે અને તેથી શ્રી વિજય કુરલે, કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૧, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ, કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૨, શ્રી નિલેશ ઓઝા, કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૩, અને શ્રી મેથ્યુઝ નેડુમ્પારા, કથિત અવમાનનાકારક ક્રમાંક ૪ ને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. પીઠે આ દિશાનિર્દેશ પણ આપ્યો હતો કે અવમાનના મામલાની સુનાવણી અને નિર્ણય માટે યોગ્ય પીઠની રચના કરવા બાબત આ મામલો ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મુકવામાં આવે.

૨. નોટિસ જારી થયા પછી, શ્રી નેડુમપરાએ મુક્તિ માટે ફોજદારી એમ.પી. નં. ૬૦૫૬૮/૨૦૧૯ તરીકે અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેઓ શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી નિલેશ ઓઝાને બહુ ઓછા ઓળખતા હતા અને શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણને તો બિલકુલ ઓળખતા નહોતા. તેમણે તે ફરિયાદો મોકલવામાં પોતાની કોઈપણ ભૂમિકાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

તેથી, તા. ૦૨.૦૯.૨૦૧૯ના આદેશ દ્વારા અમે શ્રી મેથ્યુઝ નેડુમપરાને મુક્ત કર્યા હતા, પરંતુ એ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે જો કાર્યવાહી દરમિયાન તેમના વિરુદ્ધ કોઈ પુરાવો સામે આવશે, તો તેમને ફરીથી સમન્સ પાઠવવામાં આવશે. તે જ તારીખે, વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેલા શ્રી નિલેશ ઓઝાએ જણાવ્યું હતું કે બોમ્બે બાર એસોસિયેશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લૉ સોસાયટીના પત્ર સાથે જોડાયેલા અનુબંધોની સંપૂર્ણ નકલ તેમને નોટિસ સાથે રજીસ્ટ્રીએ આપી નથી. રજીસ્ટ્રીને તેમને તે અનુબંધો પૂરા પાડવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તા. ૩૦.૦૯.૨૦૧૯ના રોજ અમને જાણ કરવામાં આવી હતી કે રજીસ્ટ્રીએ સંપૂર્ણ અનુબંધો આપ્યા નથી. ત્યારબાદ, અમે રજીસ્ટ્રીને પત્ર સાથે જોડાયેલા અનુબંધો પી૧ થી પી૧૫ના ૩ સેટ, જે કથિત અદાલત-અવમાનના જવાબદાર નં. ૧ થી ૩ને મોકલવામાં આવ્યા હતા, પૂરા પાડવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. તે જ તારીખે, અમે અદાલતને સહાય કરવા માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિદ્ધાર્થ લૂથરાને અમિક્સ ક્યુરી તરીકે નિયુક્ત કર્યા હતા. તા. ૦૪.૧૧.૨૦૧૯ના રોજ, કથિત અદાલત-અવમાનના જવાબદાર નં. ૧ થી ૩એ સ્વીકાર્યું હતું કે તમામ દસ્તાવેજો તેમને પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે અને ત્યારબાદ, નવી જવાબીઓ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

૩. બોમ્બે બાર એસોસિયેશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લૉ સોસાયટીના પત્રમાં સંદર્ભ ફક્ત આ અદાલતના ૨ માનનીય ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોનો જ નહોતો, પરંતુ અન્ય આક્ષેપો પણ કરવામાં

આવ્યા હતા, જે દર્શાવતા હતા કે કથિત અવમાનનાકર્તા ક્રમાંક ૧ થી ૩ એ બોમ્બે વડી અદાલતની પણ અવમાનના કરી હતી. ૦૯.૧૨.૨૦૧૯ના રોજ અમે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે સ્વપ્રેરિત સંજ્ઞાન લેતા મૂળ આદેશ તથા નોંધપોથી પર મુકાયેલા દસ્તાવેજોને ધ્યાને લેતા, શ્રી વિજય કુર્લે, કથિત અવમાનનાકર્તા ક્રમાંક ૧, વિરુદ્ધનો આરોપ ફક્ત તેમના દ્વારા ઇન્ડિયન બાર એસોસિયેશનના મહારાષ્ટ્ર અને ગોવાના રાજ્ય અધ્યક્ષ તરીકે મોકલવામાં આવેલા તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ના પત્રમાં આ અદાલતના ૨ ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા કલંકિત આક્ષેપો પૂરતો જ હતો. અમે આ પણ સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ, કથિત અવમાનનાકર્તા ક્રમાંક ૨, બાબતે તેમના વિરુદ્ધનો આરોપ ફક્ત તેમના દ્વારા મોકલાયેલા તા. ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ના પત્રમાં આ અદાલતના ૨ ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા કલંકિત આક્ષેપો સાથે જ સંબંધિત છે. જ્યાં સુધી શ્રી નિલેશ ઓઝા, કથિત અવમાનનાકર્તા ક્રમાંક ૩, નો પ્રશ્ન છે, તેમની વિરુદ્ધનો એકમાત્ર દસ્તાવેજ પણ તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૯નો પત્ર જ હતો; તે પત્ર પર તેમની સહી ન હતી, પરંતુ નિર્વિવાદ રીતે તેઓ ઇન્ડિયન બાર એસોસિયેશનના અધ્યક્ષ છે. અમે શ્રી નિલેશ ઓઝાને તેમની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવા માટે તક આપી હતી કે તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૯નો પત્ર તેમની સંમતિથી અથવા તેમની સત્તા હેઠળ મોકલવામાં આવ્યો હતો કે નહીં.

જ. એ ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે કે શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણે આ વાતનો ઇનકાર કર્યો નથી કે તેઓ તેમના દ્વારા હસ્તાક્ષરિત પત્રોના

લેખક છે.

૫. વર્તમાન અદાલત-અવમાનનાનો આધાર ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ અને ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ તારીખના બે પત્રો છે, જેઓ પર કથિત અદાલત-અવમાનના પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ અને ૨, એટલે કે શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણે, અનુક્રમે હસ્તાક્ષર કર્યા હોવાનું નિર્વિવાદ છે. આ પત્રો અત્યંત લાંબા છે અને સંયુક્ત રીતે ૨૫૦થી વધુ પાનાંઓમાં વિસ્તરેલા છે. તેથી, સમગ્ર પત્રોનો ઉદ્ધરણ આપવું વ્યવહારુ બનતું નથી, પરંતુ અમને મનમાં કોઈ શંકા નથી કે આ પત્રોની ભાવધારા અત્યંત અનાદરપૂર્ણ છે, અને આ અદાલતના ૨ ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કલંકજનક તથા નિંદાત્મક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે.

૬. ત્રણ આક્ષેપિત અદાલતઅવમાન કરનારોએ અનેક પ્રાથમિક મુદ્દાઓ ઉઠાવ્યા છે. અમે તેનો સાર નીચે મુજબ રજૂ કરી શકીએ છીએ:—

(૧) કે ન્યાયમૂર્તિ આર. એફ. નરીમન અને ન્યાયમૂર્તિ વિનીત સરણની ખંડપીઠ આ કેસનો સ્વીકાર કરી શકતી ન હતી, કારણ કે આ કેસ તેમને મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા સોંપવામાં આવ્યો ન હતો અને બંને ન્યાયાધીશોએ પોતાના જ મામલામાં ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કર્યું હતું.

(૨) કે ખંડપીઠે સ્વપ્રેરિત રીતે અદાલતના અવમાનનો સંજ્ઞાન લીધો નથી અને તેથી રજિસ્ટ્રી તેને સ્વપ્રેરિત અરજી તરીકે ગણાવી શકતી નથી.

(૩) કે સ્વપ્રેરિત અવમાનના કાર્યવાહીમાં પણ એટોર્ની જનરલની સંમતિ આવશ્યક છે.

(૪) કે આરોપ ઘડવાની યોગ્ય પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવી નથી, કારણ કે પ્રારંભિક તબક્કે રહેલી ખામીઓ પછીના આદેશો/વિકાસોથી દૂર કરી શકાય તેવી નથી.

(૫) કે ન્યાયાધીશો માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવા માટે બંધાયેલા હતા.

સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓ

૭. પ્રત્યેક વાંધા પર અલગથી વિચારણા કરીએ તે પહેલાં, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૧૪૨ને અદાલતોનો તિરસ્કાર અધિનિયમ, ૧૯૭૧ સાથે સંયુક્ત રીતે વાંચવામાં આવે ત્યારે, સર્વોચ્ચ અદાલતના તિરસ્કારના નિરાકરણ સંબંધે ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓ શું છે તે સમજવાની આવશ્યકતા છે. કથિત તિરસ્કારકર્તાઓના જણાવ્યા મુજબ, અદાલતોનો તિરસ્કાર અધિનિયમ આ મુદ્દે અંતિમ વચન છે અને જો અદાલતોનો તિરસ્કાર અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું પાલન કરવામાં આવ્યું ન હોય, તો કાર્યવાહી છોડવી પડે. બીજી તરફ, શ્રી સિદ્ધાર્થ લૂથરા, વિદ્વાન અમિકસ ક્યુરીએ, મોટા પ્રમાણમાં નિર્ણયોનો ઉદ્દેશ કરતાં દલીલ કરે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત નોંધઅદાલત હોવાને કારણે અદાલતોનો તિરસ્કાર અધિનિયમની જોગવાઈઓથી બંધાયેલ નથી. એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી છે કે અનુસરાયેલી પ્રક્રિયા ન્યાયસંગત અને નિષ્પક્ષ હોય તથા પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ હોય.

ભારતના બંધારણનો અનુચ્છેદ ૧૨૯ નીચે મુજબ છે:

“ ૧૨૯. સર્વોચ્ચ અદાલત રેકૉર્ડની અદાલત હશે. સર્વોચ્ચ અદાલત રેકૉર્ડની અદાલત હશે અને તેને આવી અદાલતની તમામ સત્તાઓ રહેશે, જેમાં પોતાની અવમાનના બદલ દંડ કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે.” કલમ ૧૨૯નું સાદું વાચન સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે આ અદાલત રેકૉર્ડની અદાલત હોવાને કારણે તેને એવી રેકૉર્ડની અદાલતની તમામ સત્તાઓ રહેશે, જેમાં પોતાની અવમાનના બદલ દંડ કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે. આ સંવિધાનિક સત્તા છે, જેને કોઈ કાયદા દ્વારા હરપ કરી શકાય તેવી નથી અથવા કોઈપણ રીતે મર્યાદિત કરી શકાય તેવી નથી. ભારતના સંવિધાનની કલમ ૧૪૨ નીચે મુજબ છે:

“ ૧૪૨. સર્વોચ્ચ અદાલતના હુકમનામા અને આદેશોના અમલીકરણ તથા માહિતી-ઉઘાડા વગેરે બાબતે આદેશો. (૧) સર્વોચ્ચ અદાલત તેના અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં, તેની સમક્ષ બાકી રહેલા કોઈપણ વાદ અથવા બાબતમાં સંપૂર્ણ ન્યાય કરવા માટે જરૂરી હોય તેવો હુકમનામો પસાર કરી શકે છે અથવા તેવો આદેશ આપી શકે છે, અને આમ પસાર કરાયેલ કોઈપણ હુકમનામો અથવા આમ કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશ, સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈ કાયદા દ્વારા અથવા તેના હેઠળ વિહિત કરવામાં આવે તેવી રીતથી ભારતના સમગ્ર પ્રદેશમાં અમલપાત્ર રહેશે અને, તે સંબંધમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, રાષ્ટ્રપતિ આદેશ દ્વારા વિહિત કરે તેવી રીતથી અમલપાત્ર રહેશે. (૨) સંસદ દ્વારા આ બાબતમાં બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાનૂનની

જોગવાઈઓને આધીન રહીને, સર્વોચ્ચ અદાલતને ભારતના સમગ્ર પ્રદેશ અંગે, કોઈપણ વ્યક્તિની હાજરી સુનિશ્ચિત કરવાનો હેતુ હોય, કોઈપણ દસ્તાવેજોની શોધખોળ અથવા રજૂઆત કરાવવાનો હેતુ હોય, અથવા પોતાની જ અદાલતના કોઈપણ અવમાનના મામલે તપાસ અથવા દંડ આપવાનો હેતુ હોય, તે માટે કોઈપણ આદેશ કરવાની સર્વ પ્રકારની સત્તા રહેશે.”

અનુચ્છેદ ૧૪૨ એ પણ જોગવાઈ કરે છે કે આ અદાલત પોતાની જ અવમાનના બદલ કોઈપણ વ્યક્તિને દંડિત કરી શકે છે, પરંતુ આ સત્તા સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન છે. અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) ની જોગવાઈઓની તુલના સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે જ્યાં સ્થાપક પિતાઓએ એવું માન્યું હતું કે અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની સત્તાઓ સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદાને આધીન હોઈ શકે, ત્યાં અનુચ્છેદ ૧૨૯ અંગે એવી કોઈ મર્યાદા નથી. અનુચ્છેદ ૧૪૨ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળની સત્તા અદાલતી નોંધ ધરાવતી અદાલતની સત્તાનો પ્રાથમિક સ્ત્રોત નથી; તેનો પ્રાથમિક સ્ત્રોત અનુચ્છેદ ૧૨૯ છે, અને અનુચ્છેદ ૧૨૯ માં એવી કોઈ મર્યાદા નથી. સમરાદિત્ય પાલે 'લો ઓફ કન્ટેમ્પ્ટ ૧' માં કાનૂની સ્થિતિ અત્યંત સંક્ષિપ્ત રીતે નીચે મુજબ રજૂ કરી છે:

અવમાનના સંબંધિત કાયદો મોટા પ્રમાણમાં ૧૯૭૧ના અધિનિયમથી શાસિત હોવા છતાં, હવે ભારતમાં આ બાબત સ્થિર કાયદો છે કે વડી અદાલતો

અને સર્વોચ્ચ અદાલત પોતાનું અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧૫ અને ૧૨૯માંથી પ્રાપ્ત કરે છે. આ પરિસ્થિતિના પરિણામે “ન્યાયિક સ્વ-વ્યવહાર” માટે અવકાશ ઊભો થાય છે.

બંધારણની કલમ ૨૧૫ હેઠળ વડી અદાલતોને પણ સર્વોચ્ચ અદાલત જેવી સમાન સત્તાઓ પ્રાપ્ત છે. કથિત અદાલતઅવમાનના જવાબદારોનો મુખ્ય દલીલ એવો છે કે અદાલતોના અવમાન અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ નોટિસ જારી થવી જોઈએ હતી અને અદાલતોના અવમાન અધિનિયમનો કોઈપણ ભંગ સમગ્ર કાર્યવાહી ને દૂષિત બનાવે છે. અમે આ દલીલ સ્વીકારતા નથી. આ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતાં કે પોતાની જ અદાલતના અવમાન બદલ દંડ કરવાની સત્તા આ અદાલતમાં નિહિત બંધારણીય સત્તા છે, આવી સત્તા કાનૂની અધિનિયમન દ્વારા પણ મર્યાદિત કરી શકાય નહીં અથવા કબજે લઈ શકાય નહીં. ૧ પૃષ્ઠો ૯-૧૦, ધ લૉ ઓફ કન્ટેમ્પ્ટ: કન્ટેમ્પ્ટ ઓફ કોર્ટ્સ એન્ડ લેજિસ્લેચર્સ, પાંચમી આવૃત્તિ, લેક્સિસનેક્સિસ બટરવર્થ્સ વધવા, નાગપુર (૨૦૧૩)

૮. વિરોધાભાસી દલીલોની મૂળવણી કરવા માટે, બંને પક્ષોએ આધાર રાખેલા અનેક ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપવો અમને જરૂરી બનશે. આ મુદ્દા પરનો પ્રથમ ચુકાદો સુખદેવ સિંહ સોધી વિ. ધ ચીફ જસ્ટિસ એન્ડ જજેસ ઓફ ધ પેપ્સુ વડી અદાલત ૨ છે. અહીં ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય છે કે ઉક્ત ચુકાદો અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૫૨ ના પરિપ્રેક્ષ્યમાં આપવામાં આવ્યો હતો. ઉક્ત

પ્રકરણમાં આ અદાલત સમક્ષનો પ્રશ્ન એવો હતો કે શું અવમાનનાની કાર્યવાહી ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ (ક્રિ.પી.સી.) હેઠળની કાર્યવાહી ગણાવી શકાય અને શું સર્વોચ્ચ અદાલતને ક્રિ.પી.સી. હેઠળ આવી કાર્યવાહી એક અદાલતમાંથી બીજી અદાલતમાં બદલી આપવાની સત્તા હતી. બદલી કરવાની પ્રાર્થના નામંજૂર કરતાં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:— “....અતે: અમે ઠરાવીએ છીએ કે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા વડી અદાલત દ્વારા વિચારણીય અવમાનનાના મામલાઓમાં લાગુ પડતી નથી. વડી અદાલત તે બાબતનો સંક્ષિપ્ત રીતે નિકાલ કરી શકે છે અને પોતાની પ્રક્રિયા અપનાવી શકે છે. એટલું જ આવશ્યક છે કે પ્રક્રિયા ન્યાયસંગત હોય અને અવમાનના કરનારને તેના વિરુદ્ધના આક્ષેપની જાણ કરવામાં આવે તેમજ તેને પોતાનું પ્રતિરક્ષણ રજૂ કરવાની ન્યાયસંગત અને યુક્તિસંગત તક આપવામાં આવે. આ નિયમ પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા ઇન રી પોલાર્ડ (એલ.આર. ૨ પી.સી. ૧૦૬ એટ ૧૨૦) માં પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યો હતો અને ભારતમાં તથા બર્મામાં ઇન રી વલ્લભદાસ (આઈ.એલ.આર. ૨૭ બોમ. ૩૯૪ એટ ૩૯૦) અને ઇબ્રાહિમ મામૂજી પારેખ વિ. કિંગ એમ્પરર (આઈ.એલ.આર. ૪ રૅંગ. ૨૫૭ એટ ૨૫૯-૨૬૧) માં તેનો અનુસરણ કરવામાં આવ્યો હતો. અમારા મત મુજબ, આજેય એ જ કાયદો છે.”

૯. આ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે શ્રી સી. કે. દફતરી અને અન્ય વિ. શ્રી ઓ.પી. ગુપ્તા અને અન્ય ૩ માં એવા કેસ પર વિચાર કર્યો હતો જેમાં અદાલત-અવમાન કરનારએ આ અદાલતના ૨ ન્યાયાધીશો અંગે અતિ

અપમાનજનક આક્ષેપો કરતું એક પત્રક પ્રકાશિત કર્યું હતું. દલીલો દરમિયાન, અદાલત –અપમાન કરનારએ એવી રજૂઆત કરી કે તમામ પુરાવા તેને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યા નથી અને અરજદારને અરજીએ સાથે જોડાયેલું “પત્રક” અથવા “પુસ્તિકા” ઉપલબ્ધ કરાવવા જણાવવામાં આવે તેવી વિનંતી કરી. અદાલતે આ દલીલ નામંજૂર કરતાં એવો ઠરાવ કર્યો કે પુસ્તિકા/પત્રક મૂળરૂપે અરજીએ સાથે જોડવામાં આવ્યું હતું અને અદાલતે નિર્દેશ આપ્યો હતો કે બાબતનો નિર્ણય સોગંદનામાઓના આધારે કરવામાં આવે.

૧૦. વિશિષ્ટ આરોપ ઘડવામાં આવ્યો ન હોવા અંગે, અદાલતે ઠરાવ્યું કે વિશિષ્ટ આરોપ ઘડવો આવશ્યક નહોતો અને એકમાત્ર આવશ્યકતા એ હતી કે ન્યાયસંગત પ્રક્રિયાનો અનુસરો કરવામાં આવે. અદાલતોના અપમાનના અધિનિયમ, ૧૯૫૨ અંગે વિચાર કરતાં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:—

૨ ૧૯૫૪ એસસીઆર ૪૫૪

૩ ૧૯૭૧ (૧) એસ.સી.સી. ૬૨૬

૫૮ . અહીં પણ અમે સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈ કાયદા સાથે સંબંધિત નથી. અનુચ્છેદ ૧૨૯ દર્શાવે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતને અભિલેખ અદાલતની તમામ સત્તાઓ છે, જેમાં પોતાની અપમાનના માટે દંડ કરવાની સત્તાનો પણ સમાવેશ થાય છે; અને અનુચ્છેદ ૧૪૨(૨) તેનાથી વધુ આગળ જઈ અમને આ અદાલતની કોઈપણ અપમાનનાની તપાસ કરવા સક્ષમ બનાવે છે.

૧૧. ત્યારબાદ, આ અદાલતે સુખદેવ સિંહ સોધીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) કરવામાં આવેલા અવલોકનોને મંજૂરી આપી અને નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:—

૭૮ . અમારી દૃષ્ટિએ, તે હજી પણ કાયદો જ છે. આ સર્વોચ્ચ અદાલતની પ્રથાને અનુરૂપ પ્રતિવાદીઓને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને તેમને હકીકતો તથા તેમના વાંધાઓ દર્શાવતા સોગંદનામા દાખલ કરવાની તક આપવામાં આવી હતી. એક તબક્કે, દલીલો શરૂ થયા પછી, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ એ ચૂંટણી લડવામાં રોકાયેલા કેટલાક વકીલોને રોકવા માટે કેસ મુલતવી રાખવાની વિનંતી કરી હતી. અમે મુલતવી રાખવાનો ઈનકાર કર્યો, કારણ કે અમારી દૃષ્ટિએ તે વિનંતી વાજબી નહોતી અને બાબતોમાં વિલંબ કરવા માટે કરવામાં આવી હતી. અમે ઉદ્દેશ કરી શકીએ છીએ કે પ્રથમ પ્રતિવાદીએ અનેક દિવસો સુધી પોતાનો મામલો સંપૂર્ણ રીતે દલીલ કર્યો હતો. અમારા દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા તમામ કેસોમાં અનુસરાતી સામાન્ય પ્રક્રિયા છે.

૧૨. કથિત અવમાનનાકર્તાઓના અનુસાર, ઉપરોક્ત બંને ચુકાદાઓ અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ અમલમાં આવ્યા બાદ પર ઈન્ક્યુરિયમ છે. તેઓ નિશ્ચિતપણે પર ઈન્ક્યુરિયમ નથી, કારણ કે તેમનો નિર્ણય સ્વીકાર્ય રીતે અસ્તિત્વમાં રહેલા કાયદાના આધારે કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ આ કેસના હેતુસર અમે કથિત અવમાનનાકર્તાઓની દલીલને એવી ગણાવું કે તે ચુકાદાઓ હવે સારો કાયદો રહ્યા નથી અને આ અદાલતને બંધનકારક નથી. કથિત અવમાનનાકર્તાઓ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે ઉપરોક્ત

બંને કેસો પાછળના ચુકાદાઓ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવ્યા છે. હવે અમે પક્ષકારોએ ઉદ્દેષેલા કેટલાક નિર્ણયોની નોંધ લઈશું.

૧૩. પી.એન. દૂડા વિ. પી.શિવ શંકર અને અન્ય ૪ માં પ્રતિવાદી, શ્રી પી. શિવ શિવ શંકર, જે વડી અદાલતના ભૂતપૂર્વ ન્યાયાધીશ હતા અને કાયદા, ન્યાય અને કંપની બાબતોના પ્રધાન હતા, તેમણે એવું ભાષણ આપ્યું હતું જેને અદાલતની અવમાનના જનક હોવાનું કહેવાયું હતું. અરજદાર પી. એન. દૂડા, જે આ અદાલતના એક વકીલ હતા, તેમના દ્વારા એક અરજિ દાખલ કરવામાં આવી હતી, પરંતુ આ અદાલતે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ના પાડી હતી. શરૂઆતમાં, અમે નોંધ લઈ શકીએ કે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ ન કરવાની કારણો આપતી વખતે, જો કે આ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે અવમાનનાની અરજિ ગ્રાહ્ય ન હતી, તેમ છતાં તેણે શ્રી પી. શિવ શંકર દ્વારા આપવામાં આવેલ ભાષણના ગુણદોષોમાં પ્રવેશ કર્યો હતો અને એવું ઠરાવ્યું હતું કે ૪ (૧૯૮૮) ૩ એસ.સી.સી. ૧૬૭

ન્યાયના વહીવટમાં હસ્તક્ષેપ થવાનો અને તેનાથી ન્યાયના વહીવટની પ્રતિષ્ઠાને આંચકો પહોંચવાનો કોઈ તાત્કાલિક ભય નહોતો. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે શ્રી પી. શિવ શંકર આ અદાલતના અવમાનના માટે દોષિત નહોતા. આવું ઠરાવ્યા બાદ, અદાલતે આગળ જઈને એ નક્કી કર્યું કે શું શ્રી દુડા તરફથી અરજી સ્વીકાર્ય રાખી શકાતી. ઉક્ત અરજીમાં, શ્રી દુડાએ એટર્ની જનરલને પત્ર લખી શ્રી પી. શિવ શંકર વિરુદ્ધ અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે સંમતિ

માંગી હતી. ઉક્ત પત્રની એક નકલ સોલિસિટર જનરલ ઓફ ઇન્ડિયાને પણ મોકલવામાં આવી હતી. સંમતિ માંગતાં, અરજદારે એ પણ જણાવ્યું હતું કે કાયદા પ્રધાન વિરુદ્ધ કાર્યવાહી માટે સંમતિ આપવા બાબતે એટર્ની જનરલને મુશ્કેલી અનુભવી શકે અને ઉક્ત આક્ષેપોના પ્રકાશમાં, એટર્ની જનરલને લાગ્યું કે એટર્ની જનરલના પદની વિશ્વસનીયતા અને સત્તાને ક્ષીણ કરવામાં આવી રહી છે અને તેથી તેમણે કાર્યવાહી માટે મંજૂરી ન તો નકારી અને ન તો આપી. અદાલતે ઠરાવ્યું કે એટર્ની જનરલ અને સોલિસિટર જનરલની સંમતિ વિના અરજદાર પ્રતિવાદી વિરુદ્ધ અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે અદાલતનો આશ્રય લઈ શકતો નહોતો. ચુકાદાનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:—

“ ૩૯. અદાલતના અવમાનનાનો પ્રશ્ન સી.કે. દફતરી વિ. ઓ.પી. ગુપ્તા ના કેસમાં વિચારણા માટે આવ્યો હતો. તે કેસમાં, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળ શ્રી સી.કે. દફતરી તથા અન્ય ત્રણ વકીલો દ્વારા પ્રતિવાદીઓએ કરેલા કથિત અવમાનનાને આ અદાલતના ધ્યાન પર લાવવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. ત્યાં આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળ આ અદાલતને પોતાના અવમાનના બદલ દંડ આપવાની સત્તા છે અને અનુચ્છેદ ૧૪૩(૨) હેઠળ તેવા કોઈપણ અવમાનનાની તપાસ કરી શકે છે. આ અદાલતે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે સંવિધાને આ અદાલતને મૂળભૂત અધિકારોના સંરક્ષક તરીકે સ્થાપિત કરી છે. આ અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે અદાલતના અવમાનના સંબંધિત વર્તમાન કાયદા હેઠળ એવું કોઈપણ પ્રકાશન,

જે ન્યાયની યથાવિધિ પ્રક્રિયામાં અથવા કાયદાના યોગ્ય વહીવટમાં હસ્તક્ષેપ કરે તે રીતે રચાયેલ હોય, તે અદાલતના અવમાનના સમાન ગણાશે. કોઈ ન્યાયાધીશ ઉપર, ચુકાદા અથવા ભૂતકાળના વર્તન સંબંધે કરાયેલ નીચસ્તરીય અને અપમાનજનક આક્રમણનો આપણા દેશમાં અનિવાર્ય પ્રભાવ એવો થાય છે કે તે ન્યાયતંત્ર પ્રત્યે જનતાનો વિશ્વાસ ખોરવી નાખે છે; અને જો ન્યાયતંત્ર પ્રત્યેનો વિશ્વાસ નષ્ટ થાય, તો ન્યાયના વહીવટને નિશ્ચિતપણે આંચકો પહોંચે છે. તે કેસમાં એવો આક્ષેપ હતો કે એક પત્રિકામાં અદાલતના અવમાનના સમાન નિવેદનો સમાવાયા હતા. એટર્ની જનરલે આ બાબતમાં પગલું લીધું ન હતું, તેથી સર્વોચ્ચ અદાલત બારના પ્રમુખ અને અન્ય અરજદારો એ બાબત અદાલતના ધ્યાન પર લાવવા માટે આગળ આવ્યા. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ઉક્ત પ્રમુખ અને બારના અન્ય સભ્યોને લોકસ સ્ટેન્ડી નથી.

આ અદાલતે ધાર્યું હતું કે અદાલત સ્વપ્રેરણાથી નોટિસ જારી કરી શકે. સર્વોચ્ચ અદાલત બારના પ્રેસિડેન્ટ તથા અન્ય અરજદારો અદાલતના કોઈપણ અવમાનના વિષયને અદાલતના ધ્યાન પર લાવવા માટે સંપૂર્ણપણે હકદાર હતા. પ્રથમ પ્રતિવાદીએ ચુ.કે. માં લોર્ડ શોક્લેસ સમિતિની ભલામણનો ઉલ્લેખ કરતાં કહ્યું હતું કે “કાર્યવાહી માત્ર ત્યારે જ શરૂ થવી જોઈએ જ્યારે એટોર્ની જનરલ પોતાના વિવેકાધિકારે તેને આવશ્યક માને”. આ માત્ર ઇંગ્લેન્ડમાં પ્રચલિત પરિસ્થિતિઓના પ્રકાશમાં કરવામાં આવેલી ભલામણ હતી. પરંતુ ભારતમાં એ કાયદો નથી, તેમ આ અદાલતે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો. ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે

તે નિર્ણય ૧૯ માર્ચ, ૧૯૭૧ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો અને ભારતમાં વર્તમાન અધિનિયમ ૨૪ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૧ના રોજ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેથી તે નિર્ણયથી કોઈ સહાય મળી શકે તેમ નથી. ભારતમાં એટોર્ની જનરલને શા માટે તેની સાથે સંકળવા જોઈએ તે અંગેની સાન્યાલ સમિતિની ભલામણો અમે નોંધેલી છે, અને ત્યારબાદ યુ.કે. માં ૧૯૭૪માં ફિલિમોર સમિતિનો અહેવાલ આવ્યો હતો. ભારતમાં એટોર્ની જનરલની સંમતિ રાખવાનું કારણ સાન્યાલ સમિતિના અહેવાલ દ્વારા, જેમ અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, તપાસવામાં અને સમજાવવામાં આવ્યું હતું.”

૧૪. કથિત અદાલત-અવમાનનાકર્તાઓએ દલીલ કરી હતી કે ઉપરોક્ત પરિષદનો અંતિમ ભાગ દર્શાવે છે કે સી. કે. દફતારીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આપવામાં આવેલો નિર્ણય, અદાલતોના અવમાનનો અધિનિયમ, ૧૯૭૧ના પ્રણયન પહેલાં આપવામાં આવ્યો હોવાથી, હવે લાગુ પડતો નથી. જોકે, અમે એ દર્શાવી શકીએ છીએ કે આ જ ચુકાદાના તરત પછીના પરિષદમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:- “ ૪૦. શ્રી ગાંગુલી દ્વારા અમારું ધ્યાન અલ્લાબાદ વડી અદાલતના જી.એન. વર્મા વિ. હરગોવિંદ દયાલ (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૫ ઓલ પર) ના નિર્ણય તરફ દોરવામાં આવ્યું, જેમાં વિભાગીય ખંડપીઠે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે અદાલતના અવમાનનાની કાર્યવાહી કઈ રીતે હાથ ધરવી તે અંગે જોગવાઈ કરતા નિયમો, અદાલતોના અવમાનનો અધિનિયમ, ૧૯૭૧ના પ્રણયન પછી પણ લાગુ રહે છે. તેથી, અદાલત સ્વપ્રેરણાથી સંજ્ઞાન લઈ શકતી

હતી અને ખાનગી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીમાં સમાવિષ્ટ માહિતીનો ઉપયોગ કરી શકાતો હતો. જેમ કે અમે પૂર્વે અહીં ઉલ્લેખ કર્યો છે, નિઃસંદેહ અદાલત સ્વપ્રેરણાથી સંજ્ઞાન લઈ શકે છે, પરંતુ જનસભ્યોને પણ અદાલતનો દરવાજો ખખડાવવાનો અધિકાર છે. અદાલતના ધ્યાન પર બાબત લાવવાનો તે અધિકાર, એટોર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલ પૈકી કોઈ એક દ્વારા સંમતિ આપવામાં આવે તે પર નિર્ભર છે, અને જો તે સંમતિ કારણો દર્શાવ્યા વિના અથવા અધિનિયમની કલમ ૧૫ હેઠળ અન્ય કોઈ વ્યક્તિને અપાયેલા તે અધિકારનો વિચાર કર્યા વિના અટકાવવામાં આવે, તો તેની તપાસ અદાલત સમક્ષ કરવામાં આવેલી અરજીમાં થઈ શકે.”

૧૫. કથિત અવમાનનાકર્તાઓ એ જ ચુકાદામાં ન્યાયમૂર્તિ રંગનાથનના સહમતીપૂર્ણ ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા કેટલાક અવલોકનો પર નિર્ભર કરે છે, જેમાં તેમણે અનિલ કુમાર ગુપ્તા વિ. કે. સુબ્બા રાવ અને અન્ય, ૫ માં દિલ્હીની વડી અદાલતના ચુકાદામાંથી નીચેનો અવતરણ મંજૂર કર્યો છે :— “કાર્યાલયે નોંધ લેવી કે ભાવિમાં જો અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ અથવા બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧૫ હેઠળ આ અદાલતને કાર્યવાહી કરવા આમંત્રિત કરતી અરજીના સ્વરૂપમાં પણ કોઈ માહિતી રજૂ કરવામાં આવે, અને જ્યાં માહિતી આપનાર વ્યક્તિ ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૧૫ માં ઉલ્લેખિત વ્યક્તિઓમાંનો એક ન હોય, તો તેને અરજી તરીકે શીર્ષકબદ્ધ ન કરવી અને ન્યાયિક બાજુએ સ્વીકાર માટે રજૂ ન કરવી. આવી અરજી ચેમ્બર ખાતે આદેશો

માટે મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ રજૂ કરવી અને મુખ્ય ન્યાયાધીશ, પોતે અથવા અદાલતના અન્ય ન્યાયાધીશો સાથે પરામર્શ કરીને, માહિતીનો સંજ્ઞાન લેવો કે નહીં તે નક્કી કરી શકે. કાર્યાલયને “ફોજદારી મૂળ ક્રમાંક ૫૧ ઓફ ૧૯૭૩” તરીકેની માહિતી કાપી નાખવા અને તેને દાખલ કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે.”

ત્યારબાદ જસ્ટિસ રંગનાથને નીચે મુજબનું અવલોકન કર્યું:—“ ૫૪. ...મારા મત મુજબ, દિલ્હી વડી અદાલતે આપેલ દિશાનિર્દેશ આવા કેસોમાં યોગ્ય પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે અને ઓછામાં ઓછું ભાવિમાં, આ અદાલત તથા અન્ય વડી અદાલતો દ્વારા પ્રચલિત દિશાનિર્દેશ તરીકે અથવા નિયમ તરીકે સ્વીકારવામાં આવી શકે....”

૧૬. ન્યાયમૂર્તિ રંગનાથન દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં કરાયેલા ઉપરોક્ત અવલોકનો પર આધાર રાખીને એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજીને ન્યાયિક પક્ષે પ્રવેશ માટે મુકવામાં આવી શકતી ન હોત, પરંતુ તે મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મુકવી જોઈએ હતી અને અન્ય કોઈ ખંડપીઠ સમક્ષ નહીં. અમે આ રજૂઆત સાથે કતઈ સહમત નથી. ન્યાયમૂર્તિ રંગનાથને જે અવલોકન કર્યું છે તે અનુપ્રાસંગિક નોંધ છે, ખંડપીઠનું નિષ્કર્ષ નથી, અને આ અમારી આ અદાલતના નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા નથી.

૧૭. આ બાબતમાં આ અદાલતે “સર્વોચ્ચ અદાલતના અવમાનના સંબંધિત કાર્યવાહીનું નિયમન કરવા માટેના નિયમો, ૧૯૭૫” (સંક્ષેપમાં

‘નિયમો’) તરીકે ઓળખાતા નિયમો ઘડ્યા છે અને નિયમોના નિયમ ૩ નો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ છે:—

“ ૩. નિયમ ૨માં ઉદ્દેશિત અવમાનના સિવાયની અવમાનનાના કેસમાં, અદાલત કાર્યવાહી કરી શકે છે —

(એ) સ્વપ્રેરિત રીતે , અથવા

૫ આઈએલઆર (૧૯૭૪) ૧ ડેલ ૧

(બી) એટર્ની-જનરલ, અથવા સોલિસિટર-જનરલ, દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર, અથવા

(સી) કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ, અને ફોજદારી અદાલત-અવમાનના મામલે એટર્ની-જનરલ અથવા સોલિસિટર-જનરલની લેખિત સંમતિ સાથે.”

૧૮. નિયમ ૩ના સાદા અવલોકનથી જણાય છે કે અદાલતની અવમાનનાની કાર્યવાહી આરંભ કરવા માટે ૩ રીતો છે. પ્રથમ સ્વપ્રેરિત છે, બીજી એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીના આધારે છે, અને ત્રીજી કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીના આધારે છે; અને જ્યાં ફોજદારી અવમાનનાનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો હોય ત્યાં એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલની સંમતિ આવશ્યક છે. નિયમો ૪ અને ૫, નિયમ ૩(બી) અને ૩(સી) હેઠળ અરજી દાખલ કરવાની રીત નિર્ધારિત કરે છે. નિયમ ૪, નિયમ ૩(બી) અને ૩(સી) હેઠળ દાખલ થનારી અરજી માટેની

આવશ્યકતાઓ નિર્ધારિત કરે છે અને નિયમ ૫ એ આવશ્યક બનાવે છે કે નિયમ ૩(બી) અથવા નિયમ ૩(સી) હેઠળની દરેક અરજી પ્રાથમિક સુનાવણી માટે અદાલત સમક્ષ મૂકી દેવામાં આવે. નિયમ ૬ મુજબ આરોપિત વ્યક્તિને ફોર્મ ૧ના સ્વરૂપમાં નોટિસ આપવાની આવશ્યકતા છે. નિયમ ૬ નીચે મુજબ છે:—

“ ૬. (૧) આરોપ મૂકવામાં આવેલ વ્યક્તિને નોટિસ ફોર્મ ૧ માં આપવામાં આવશે. અન્યથા આદેશ કરવામાં આવ્યો ન હોય તો, આરોપ મૂકવામાં આવેલ વ્યક્તિએ કાર્યવાહી ની સુનાવણી માટે નિશ્ચિત કરાયેલ તારીખે, આપેલ નિર્દેશ મુજબ, અદાલત સમક્ષ વ્યક્તિગત રીતે હાજર થવું અને અદાલતના આદેશથી કાર્યવાહીનો અંતિમ નિકાલ થાય ત્યાં સુધી સુનાવણી દરમિયાન સતત હાજર રહેવું.

(૨) જ્યારે અરજપત્રના આધારે કાર્યવાહી પ્રારંભ કરવામાં આવે, ત્યારે અરજપત્રની એક નકલ સાથે તેની સંલગ્નિકા અને સોગંદનામાં, જેના સામે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય તે વ્યક્તિને તામીલ કરવાના રહેશે.”

૧૯. આ નિયમો સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અદાલતોના તિરસ્કાર અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની કલમ ૨૩ હેઠળ તેની ઉપર નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને ઘડવામાં આવ્યા છે અને તેઓ ભારતના માનનીય રાષ્ટ્રપતિની મંજૂરીથી અધિસૂચિત કરવામાં આવ્યા છે.

૨૦. પ્રીતમ પાલ વિ. મધ્ય પ્રદેશ વડી અદાલત, જબલપુર શ્રૂરજિસ્ટ્રાર ૬ માં, આ અદાલતની ૨ ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:—” ૧૫.

અદાલતોનો અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ પહેલાં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વડી અદાલતને પોતાની જ અવમાનનાનો સંક્ષિપ્ત રીતે નિવેડો લાવવાની અને પોતાની જ પ્રક્રિયા અપનાવવાની સહજ સત્તા છે, શરત એટલી કે તે અવમાનના કરનારને પોતાની બચાવ માટે ન્યાયસંગત અને યુક્તિસંગત તક આપે ૬ ૧૯૯૨ (૧) સ્કેલ ૪૧૬

પોતે. પરંતુ હવે બંધારણની સાતમી અનુસૂચીની ચાદી ૩ ની પ્રવેશ ૧૪ દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓના ઉપયોગમાં અધિનિયમની કલમ ૧૫ દ્વારા પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે. યદ્યપિ સર્વોચ્ચ અદાલત અને વડી અદાલતની અદાલતના અવમાનની અધિકારિતા ચાદી ૧ ની પ્રવેશ ૭૭ અને ચાદી ૩ ની પ્રવેશ ૧૪ હેઠળ યોગ્ય વિધાનમંડળ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કાયદા દ્વારા નિયમિત કરી શકાય છે, જે સત્તાના ઉપયોગમાં સંસદે ૧૯૭૧ નો અધિનિયમ બનાવ્યો છે, તેમ છતાં સર્વોચ્ચ અદાલત અને વડી અદાલતની અદાલતના અવમાનની અધિકારિતાને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૨૧૫ હેઠળ ‘અભિલેખ અદાલત’ તરીકે જાહેર કરીને બંધારણીય આધાર આપવામાં આવ્યો છે અને તેથી બંધારણીય સુધારા સિવાયના કોઈપણ કાયદા દ્વારા સર્વોચ્ચ અદાલત અને વડી અદાલતની અંતર્નિહિત સત્તા દૂર કરી શકાતી નથી. હકીકતમાં, અધિનિયમની કલમ ૨૨ એ નિર્ધારિત કરે છે કે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અદાલતના અવમાન સંબંધિત અન્ય કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને વધારાની રહેશે અને તેમની હાનિરૂપ નહીં થાય. તેથી

અનિવાર્યપણે એવો નિષ્કર્ષ નીકળે છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૨૧૫ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલત અને વડી અદાલતની બંધારણીય અધિકારિતા ૧૯૭૧ ના અધિનિયમમાં રહેલી કોઈપણ બાબત દ્વારા સીમિત કરી શકાતી નથી...”

૨૧. દિલ્હી જ્યુડિશિયલ સર્વિસ એસોસિએશન, તિસ હજારી અદાલત, દિલ્હી વિ. ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય .૭ માં આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે સુખદેવ સિંહ સોધી (ઉપરોક્ત) ના કેસના ચુકાદા પર અવલંબન કરીને એવો નિર્ધાર કર્યો હતો કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલતને નીચલી અદાલતોના અવમાનના બદલ દંડિત કરવાની અંતર્નિહિત અધિકારિતા અથવા સત્તા છે.

૨૨. આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે ઇન રે: વિનય ચંદ્ર મિશ્રા ૮ માં આ મુદ્દા અંગેનો કાયદો વિગતવાર ચર્ચ્યો હતો. પ્રતિવાદીને અદાલત અવમાનના માટે દોષિત ઠરાવતાં અદાલતે તેને ૬ અઠવાડિયાની સાદી કેદની સજા, જે સ્થગિત રાખવામાં આવી હતી, ફટકારી હતી એટલું જ નહીં, પરંતુ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૧૪૨ હેઠળ આ અદાલતમાં નિહિત સત્તાઓ પર આધાર રાખીને તેની વકીલાત પણ ૩ વર્ષ માટે સ્થગિત કરી હતી.

૨૩. હવે અમે બંધારણની કેટલીક અન્ય જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ. ૭મી અનુસૂચીની સંઘ યાદી (યાદી ૧) માં પ્રવેશ ૭૭ નીચે મુજબ છે:

“ ૭૭ . સર્વોચ્ચ અદાલતનું બંધારણ, સંગઠન, અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તાઓ (તેવી અદાલતના અવમાન સહિત), અને ફી ૭ (૧૯૯૧) ૪

એસ.સી.સી. ૪૦૬

૮ (૧૯૯૫) ૨ એસ.સી.સી. ૫૮૪

તેમાં સમાવાયેલ; સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ વ્યવસાય કરવા હકદાર વ્યક્તિઓ.”

પ્રવેશ ૧૪, સમવર્તી સૂચિ (૭મી અનુસૂચીની સૂચિ ૩) નીચે મુજબ છે :

૧૪ . અદાલતનો અવમાન, પરંતુ તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો અવમાન સમાવેશ પામતો નથી.

ઉપરોક્ત સત્તાઓના પ્રયોગમાં સંસદ દ્વારા અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ઘડવામાં આવ્યો હતો. કલમ ૧૫ ફોજદારી અવમાનનાની સંજ્ઞાન લેવા અંગે છે અને કલમ ૧૫નો પ્રારંભિક ભાગ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વડી અદાલતો કાર્યવાહી કરી શકે છે (૧) સ્વપ્રેરિત રીતે (૨) વડી અદાલતના મામલે એડવોકેટ જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતના મામલે એટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ અને (૩) કેસને અનુરૂપ એડવોકેટ જનરલ/એટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલની લેખિત સંમતિથી અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ. કલમ ૧૭ એડવોકેટ જનરલ/એટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજીએ અથવા તેમની સંમતિના આધારે કાર્યવાહી કરવામાં આવે ત્યારે અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે અને કલમ ૧૭(૨) સ્વપ્રેરિત અવમાનના

અરજીઓ સાથે સંબંધિત નથી. અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમની કલમ ૧૭(૨)(એ) સ્વપ્રેરિત અરજીઓ પર લાગુ પડશે નહીં, કારણ કે તે અરજીએ આરંભ કરાયેલી કાર્યવાહી અંગે છે, સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી અંગે નહીં. કલમ ૧૭(૨) (બી) અધીનસ્ત અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા સંદર્ભના આધારે આરંભ કરાયેલ અવમાનના અંગે છે. માત્ર આવા જ મામલાઓમાં અરજીએની નકલ સાથે નોટિસ કાઢવી આવશ્યક બને છે. જ્યાં સુધી સ્વપ્રેરિત અરજીઓનો પ્રશ્ન છે, તેવા મામલાઓમાં આ અદાલતના નિયમોની નિયમ ૬ અનુસાર ઘડાયેલા ફોર્મ-૧ ની માત્ર એટલી જ આવશ્યકતા છે કે તેમાં અવમાનનાનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ દર્શાવવું પડે.

૨૪. વિનય ચંદ્ર મિશ્રાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) આપવામાં આવેલા ચુકાદાની યોગ્યતા આ અદાલતની બંધારણીય પીઠ દ્વારા સુપ્રીમ કોર્ટ બાર એસોસિયેશન વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ૯ માં વિચારવામાં આવી હતી. અમે તે ચુકાદાના કેટલાક ભાગોનો વિગતવાર ઉલ્લેખ કરીશું. તે બંધારણીય પીઠનો ચુકાદો હોવાથી, તે બંધનકારક છે અને તેના વિરુદ્ધ મત અપનાવનારા અન્ય બધા ચુકાદાઓને યોગ્ય કહી શકાય નહીં. ચુકાદા પર જ વિચાર કરવા પહેલાં, અદાલતનો અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની કેટલીક જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. કલમ ૨ વ્યાખ્યા કલમ છે, જેમાં “અદાલતનો અવમાન”, “દિવાની અવમાન”, “ફોજદારી અવમાન” અને “વડી અદાલત” ની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી છે. કલમો ૩ થી ૫ ૯ (૧૯૯૮) જ એસ.સી.સી. ૪૦૯ સાથે

સંબંધિત છે

નિર્દોષ પ્રકાશન, ન્યાયિક કાર્યવાહીનો વાજબી અને સચોટ અહેવાલ તથા ન્યાયિક કૃત્યની વાજબી ટીકા, જે અદાલતના અવમાનના સમક્ષ નથી. કલમ ૧૦ અને ૧૧ અવમાનના માટે દંડ કરવાની વડી અદાલતની સત્તાઓ અંગે છે. કલમ ૧૨(૨) મુજબ, કોઈ અદાલત કલમ ૧૨ની ઉપકલમ (૧) માં નિર્દિષ્ટ કરાયેલ કરતાં વધુ સજા ફટકારી શકશે નહીં. કલમ ૧૩ મુજબ, કોઈ અદાલત અધિનિયમ હેઠળ અવમાનના બદલ સજા ફટકારશે નહીં, જો સુધી તે સંતોષ પામે નહીં કે આવી અવમાનના એવી પ્રકૃતિની છે કે જે ન્યાયની યોગ્ય પ્રક્રિયામાં નોંધપાત્ર રીતે દખલ કરે છે અથવા નોંધપાત્ર રીતે દખલ કરવાની પ્રવૃત્તિ ધરાવે છે. તે વધુમાં એ પણ જોગવાઈ કરે છે કે જો અદાલત સંતોષ પામે કે બચાવ જાહેર હિતમાં લેવામાં આવ્યો છે અને તે સદ્ભાવનાપૂર્વકનો બચાવ છે, તો સત્યને માન્ય બચાવ તરીકે ઉઠાવવાની પરવાનગી આપી શકાય. કલમ ૧૪ અદાલત સમક્ષ થયેલ અવમાનનાનો વિચાર કરવા માટે સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વડી અદાલતોની સત્તાઓ અંગે છે. અમે કલમ ૧૫ અંગે પહેલેથી જ વિચારણા કરી છે, જે અદાલત સમક્ષ થયેલ અવમાનના સિવાયની ફોજદારી અવમાનનાની સંજ્ઞાન લેવા અંગે છે. કલમ ૧૭ સંજ્ઞાન લીધા પછીની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે. આ અધિનિયમની પૃષ્ઠભૂમિમાં જ આપણે બંધારણીય ખંડપીઠના ચુકાદાનું વાંચન અને વિશ્લેષણ કરવાનું છે.

૨૫. બંધારણીય પીઠે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૨૯ ની

જોગવાઈઓનો તેમજ સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની પ્રવેશ ૭૭ અને સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૩ ની પ્રવેશ ૧૪ નો ઉલ્લેખ કર્યો અને ત્યારબાદ નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:—

૧૮ . સાતમી અનુસૂચિની યાદી ૧ ની પ્રવેશ ૭૭ અને યાદી ૩ ની પ્રવેશ ૧૪ ની ભાષા દર્શાવે છે કે સંસદ તથા રાજ્ય વિધાનસભાની વિધાન કરવાની સત્તા સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વડી અદાલત દ્વારા અદાલતના અવમાન સાથે સંબંધિત બાબતો અંગે કાયદો બનાવવા સુધી વિસ્તરે છે; તેમ છતાં, આ મર્યાદા હેઠળ કે આપું વિધાન અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળ અવમાન માટે દંડ કરવાની સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાને છીનવી શકતું નથી, રદ કરી શકતું નથી અથવા રદબાતલ બનાવી શકતું નથી, તેમજ તે સત્તા અન્ય કોઈ અદાલતમાં િ હં િ શકી શકતું નથી.

(ભાર આપવામાં આવ્યો છે)

૨૬. આ અદાલતે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨ નો ઉલ્લેખ કરતાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:—

૨૧ . તેથી, એ જોવામાં આવે છે કે આ અદાલતની તપાસ અથવા પોતાનાં અવમાન સહિત કોઈપણ અવમાન માટે દંડ કરવાની સત્તા, અનુચ્છેદ ૧૪૨(૨) દ્વારા સ્પષ્ટ રીતે “આ બાબતમાં સંસદ દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ કાયદાની જોગવાઈઓને આધીન” કરવામાં આવી છે. જોકે, અવમાન માટે દંડ કરવાની સત્તા નોંધપાત્ર અદાલતમાં સ્વભાવજ રહેલી હોવાથી, તેનું

અનુસરણ એ થાય છે કે સંસદનો કોઈ અધિનિયમ અવમાન માટે દંડ કરવાની નોંધપાત્ર અદાલતની તે સ્વભાવજ અધિકારિતાને છીનવી શકતો નથી અને તેથી, આ વિષય પર સંસદની વિધાન કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ એવો કરી શકાય નહિ કે જે સર્વોચ્ચ અદાલત અને/અથવા વડી અદાલતોની સ્થિતિ અને ગૌરવને નિષ્પ્રભ બનાવે, જોકે આવી વિધાનવ્યવસ્થા સ્થાપિત અવમાનના પ્રકરણમાં આ અદાલત કયા સ્વરૂપનો દંડ લાદી શકે તેની નિર્ધારણ માટે માર્ગદર્શક બની શકે છે. સંસદે પોતાનાં અવમાનની તપાસ અને દંડ અંગે સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓ સાથે સંબંધિત કોઈ કાયદો બનાવ્યો નથી, (અમે આગળ અવમાન અદાલતો અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની કલમ ૧૫ નો ઉલ્લેખ કરીશું) અને તેથી, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને ૧૪૨(૨) હેઠળ તેમાં નિહિત સત્તાઓના બળે આ અદાલત પોતાનાં અવમાનની તપાસ કરવા અને તેના માટે દંડ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે.

૨૭. ત્યારબાદ આ અદાલતે અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૨૬, અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૫૨ અને અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ ની જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યો અને તે પછી નીચે મુજબ ઠરાવ્યું:—

૨૮ . ૧૯૭૧ ના અધિનિયમની કલમ ૧૦, ૧૯૨૬ ના અધિનિયમની કલમ ૨ અને ૧૯૫૨ ના અધિનિયમની કલમ ૪ ની જેમ, પોતાનો અવમાન કરવા બદલ દંડિત કરવાની જે સત્તા કોઈ વડી અદાલત પાસે અભિલેખ અદાલત

તરીકે પહેલેથી જ રહેલી છે, તેની માન્યતા આપે છે; અને હવે આ અધિકારક્ષેત્રને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૧૫ ના બળે બંધારણીય માન્યતા પણ પ્રાપ્ત છે. તેમ છતાં, આ અધિનિયમ સર્વોચ્ચ અદાલતના અવમાન અથવા તેની અધિનસ્ત અદાલતોના અવમાનના કરવાના કારણે કોઈ અવમાનકર્તા સામે સર્વોચ્ચ અદાલતને ષઙ્ગઠણ કરવા અથવા દંડિત કરવાની સત્તાઓ વિષે વ્યવસ્થા કરતું નથી અને આ વિષયને માત્ર બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪૨(૨) અને ૧૨૯ માં રહેલી બંધારણીય જોગવાઈઓ જ આવરી લે છે.

૨૮. બંધારણીય ખંડપીઠની નીચે દર્શાવેલી નોંધણીઓનો ઉલ્લેખ કરવો પણ પ્રસ્તુત રહેશે:-

૩૮ . જેમ અગાઉ નોંધવામાં આવ્યું છે, તેમ સૂચિ ૧ ની પ્રવેશ ૭૭ ના બળે સંસદને સર્વોચ્ચ અદાલતની પોતાની અવમાનના સંબંધિત સત્તાઓ બાબતે કાયદો બનાવવાનો અધિકાર છે અને એવો કાયદો અનુચ્છેદ ૧૨૯ ને અનુચ્છેદ ૧૪૨(૨) સાથે વાંચતાં તેની જોગવાઈઓના બળે અવમાનના કરનાર વ્યક્તિ પર કયા પ્રકારની સજા ફરમાવી શકાય તે નિર્ધારિત કરી શકે છે. કારણ કે સંસદ દ્વારા એવો કોઈ કાયદો બનાવવામાં આવ્યો નથી, તેથી અદાલતોની અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળ નિર્ધારિત સજાનો પ્રકાર સર્વોચ્ચ અદાલત માટે માર્ગદર્શક તરીકે કાર્ય કરી શકે, પરંતુ તે અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત સજાની મર્યાદા માત્ર વડી અદાલતો પર જ લાગુ પડી શકે, કારણ કે ૧૯૭૧ નો અધિનિયમ સ્વતઃ સર્વોચ્ચ અદાલતની અવમાનના અધિકારિતાનો વિષય

આવરી લેતો નથી; તે સિવાય કે અધિનિયમની કલમ ૧૫ સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ફોજદારી અવમાનનાનો સંજ્ઞાન લેવાની પ્રક્રિયાત્મક પદ્ધતિ પણ નિર્ધારિત કરે છે. જોકે, કલમ ૧૫ અવમાનના અધિકારિતા પ્રદાન કરતી હક્કસ્વરૂપ જોગવાઈ નથી. તેથી, સુખદેવ સિંહ કેસમાંનો ચુકાદો (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૧૮૬ : ૧૯૫૪ એસ.સી.આર. ૪૫૪) અવમાનના કરનાર વ્યક્તિ પર લાદી શકાય તેવી “મહત્તમ સજા” ની મર્યાદા બાબતે માત્ર વડી અદાલતોની સત્તાઓને લગતો માનવો જોઈએ અને આ અદાલતની સત્તાઓને નહિ. તેથી, વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલનો આ દલીલપક્ષ કે સર્વોચ્ચ અદાલત પોતાની અથવા અધિનસ્ત અદાલતોની અવમાનના બદલ સજા કરવાની પોતાની અંતર્નિહિત સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતાં જે સજા ફરમાવી શકે તેની મર્યાદા પણ અદાલતોની અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળ નિર્ધારિત મર્યાદા જેટલી જ હોઈ શકે, તેની માન્યતા અંગે અમને સંશય છે. જોકે, અમે આ પ્રશ્ન પર કોઈ અંતિમ મત વ્યક્ત કરતાં નથી, કારણ કે કડક અર્થમાં કહીએ તો, આ મુદ્દો આ કેસમાં અમારા નિર્ણય માટે ઊભો થતો નથી. આ અદાલત પોતાની અવમાનના અધિકારિતાનો ઉપયોગ કરતી વખતે જે સજા ફરમાવી શકે તેની મર્યાદા અથવા પ્રતિબંધ સંબંધિત પ્રશ્ન, યોગ્ય કેસમાં, જ્યારે તે રીતે ઉઠાવવામાં આવશે ત્યારે નક્કી કરી શકાશે.

એક્સ એક્સ એક્સ” ૪૦ ...અનુચ્છેદ ૧૨૯ રાજ્યની બાર કાઉન્સિલ અથવા બાર કાઉન્સિલ ઓફ ઈન્ડિયાની શિસ્ત સમિતિના અધિકારક્ષેત્રનું

અધિગ્રહણ કરીને કોઈ વકીલને તેની લાયસન્સ સસ્પેન્ડ કરીને દંડિત કરી શકતું નથી; એવો દંડ માત્ર ત્યારે જ લાદી શકાય જ્યારે અધિવક્તા અધિનિયમ અને તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા નિયમો મુજબ નિર્ધારિત રીતસર “વ્યવસાયિક ગેરવર્તન” અંગેનો નિષ્કર્ષ નોંધવામાં આવ્યો હોય.”એક્સ એક્સ એક્સ” ૪૩. સર્વોચ્ચ અદાલતને અદાલતના અવમાન માટે દંડ કરવાની સત્તા ભલે અત્યંત વ્યાપક હોય, તદાપિ તે મર્યાદિત છે અને તેને એટલી વિસ્તૃત કરી શકાતી નથી કે તે સંક્ષિપ્ત રીતસર એ પણ નક્કી કરવાની સત્તા સમાવે કે કોઈ વકીલ “વ્યવસાયિક ગેરવર્તન” માટે પણ દોષિત છે કે નહીં, અને તે કરતાં અધિવક્તા અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને બાજુએ મૂકી દેવામાં આવે. અનુચ્છેદ ૧૪૨ હેઠળ પૂર્ણ ન્યાય કરવાની સત્તા એક રીતે સુધારાત્મક સત્તા છે, જે કાયદા કરતાં ન્યાયસંગતતાને પ્રાધાન્ય આપે છે, પરંતુ અદાલતના અવમાનના મામલાની કાર્યવાહી કરતી વખતે કોઈ વ્યવસાયિક વકીલને સંક્ષિપ્ત રીતસર તેની પ્રેક્ટિસ કરવાની લાયસન્સ સસ્પેન્ડ કરીને અધિવક્તા અધિનિયમ, ૧૯૬૧માં સમાવિષ્ટ યોગ્ય પ્રક્રિયાથી વંચિત કરવા માટે તેનો ઉપયોગ થઈ શકતો નથી.”

ક્ષ ક્ષ ક્ષ” ૫૭. કોઈ નિશ્ચિત કેસમાં, અદાલતની અવમાનના કરવા બદલ દોષિત ઠરાવવામાં આવેલ એડવોકેટ, તેના અવમાનનાપૂર્ણ વર્તનની ગંભીરતા અથવા સ્વરૂપને આધારે, “વ્યાવસાયિક દુરાચરણ” કરવા બદલ પણ દોષિત હોઈ શકે છે; પરંતુ આ બંને અધિકારક્ષેત્રો અલગ અને ભિન્ન છે અને અલગ તથા ભિન્ન પ્રક્રિયાઓનું પાલન કરીને જુદા જુદા મંચો દ્વારા તેનો ઉપયોગ કરી શકાય

છે. સાબિત થયેલ વ્યાવસાયિક દુરાચરણ માટે કોઈ એડવોકેટને તેની પરવાનગી સ્થગિત કરીને અથવા રાજ્ય બાર કાઉન્સિલની નોંધપોથીમાંથી તેનું નામ દૂર કરીને દંડિત કરવાની સત્તા એડવોકેટ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૧ હેઠળ રચાયેલ કાયદેસરની સત્તાઓમાં જ વિશિષ્ટ રીતે નિહિત છે, જ્યારે અદાલતની અવમાનના કરવા બદલ તેને દંડિત કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર માત્ર અદાલતોમાં જ વિશિષ્ટ રીતે નિહિત છે.”

૨૯. બંધારણ પીઠના નિર્ણયનું સાવધાનીપૂર્વક વિશ્લેષણ કરતાં કોઈ પણ પ્રકારની શંકાને અવકાશ રહેતો નથી કે અધિનિયમની કલમ ૧૫ અદાલતના અવમાનના અંગે અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરતી કોઈ તાત્વિક જોગવાઈ નથી. બંધારણ પીઠે અંતિમરૂપે આ પ્રશ્ન ખુલ્લો રાખ્યો હતો કે અધિનિયમ દ્વારા નિર્ધારિત મહત્તમ સજા સર્વોચ્ચ અદાલતને બાંધકામરૂપ છે કે નહીં. ઉપર ઉલ્લેખિત પરિચ્છેદ ૩૮ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનો સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે બંધારણ પીઠનો મત એવો હતો કે અધિનિયમમાં નિર્ધારિત સજા માત્ર માર્ગદર્શકરૂપ હોઈ શકે અને તેનાથી વધુ કંઈ નહીં. આ ચુકાદામાં કરવામાં આવેલા કેટલાક અવલોકનો કે વિનય ચંદ્ર મિશ્રાના કેસમાં (ઉપરોક્ત) અદાલતે ૩ વર્ષના ગાળામાં પ્રેક્ટિસ કરવાનો હક દૂર કરીને પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો અતિરેક કર્યો હતો, તે આ પરિપ્રેક્ષ્યમાં વાંચવાના છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે એવું ઠરાવ્યું હતું કે અનુચ્છેદ ૧૨૯ રાજ્યની બાર કાઉન્સિલ અથવા બાર કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયાના કોઈ વકીલને દંડિત કરવાનો અધિકારક્ષેત્ર પોતાના હાથમાં લઈ

શકતું નથી. અમારા મત મુજબ, આ અવલોકનો ઉપરોક્ત ઉદ્ધૃત અન્ય અવલોકનો સાથે વાંચવાના છે, જે સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે બંધારણ પીઠે એવું ઠરાવ્યું હતું કે “ સંસદે સર્વોચ્ચ અદાલતની પોતાની અવમાનના અંગે તપાસ અને દંડ કરવાની સત્તાઓ વિષે કોઈ કાયદો બનાવ્યો નથી ”. અદાલતે એ પણ ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૧૫ અદાલતના અવમાનના અંગે અધિકારક્ષેત્ર પ્રદાન કરતી કોઈ તાત્વિક જોગવાઈ નથી અને તેથી, ખાસ કરીને સ્પ્રેરિત અવમાનનાના મામલાઓમાં, તે માત્ર પ્રક્રિયાત્મક કલમ છે. તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતની પોતાની જ અવમાનના કરવા બદલ સજા કરવાની સત્તા અધિનિયમની જોગવાઈઓને આધીન નથી. તેથી, એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી જ છે કે એવી પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવે જે ન્યાયસંગત, યોગ્ય અને આ અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા નિયમો અનુસાર હોય.

૩૦. પદ્મવ શેઠના કેસમાં કરવામાં આવેલ અવલોકનો જ્યાં સુધી સંબંધિત છે

વિ. કસ્ટોડિયન અને અન્ય ૧૦ જ્યાં સુધી સંબંધિત છે, તે કેસમાં આ અદાલત માત્ર આ પ્રશ્ન સાથે વ્યવહાર કરી રહી હતી કે અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમમાં નિર્ધારિત મર્યાદા અવધિ પૂર્ણ થઈ ગયા પછી અવમાનનાની કાર્યવાહી આરંભી શકાય કે નહીં, અને તેમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને માત્ર તે સંદર્ભમાં જ વાંચવાના છે. પદ્મવ શેઠના કેસના (ઉપરોક્ત) પરિચ્છેદ ૩૦ નો સંબંધિત ભાગ આ મુજબ છે: “ ૩૦. તેમાં કોઈ શંકા રહી શકે નહીં કે આ

અદાલત તેમજ વડી અદાલતો બંને અહેવાલ અદાલતો છે અને સંવિધાને તેમને અવમાનના બદલ દંડ કરવાની સત્તાઓ આપી છે. આ અદાલતના નિર્ણયો સ્પષ્ટ દર્શાવે છે કે આ સત્તા નાબૂદ કરી શકાતી નથી કે નિષ્પ્રભ બનાવી શકાતી નથી. પરંતુ જો અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને અનુચ્છેદ ૨૧૫ હેઠળની સત્તા સંપૂર્ણ હોય, તો શું આવી કોઈ વિધાનવ્યવસ્થા થઈ શકે જે દર્શાવે કે આ સત્તાનો ઉપયોગ કઈ રીતથી અને કેટલી હદ સુધી થઈ શકે? જો કાયદાની એવી કોઈ જોગવાઈ હોય જે અનુચ્છેદ ૧૨૯ અને/અથવા અનુચ્છેદ ૨૧૫ હેઠળની સત્તાને નિષ્પ્રભ બનાવે અથવા નાબૂદ કરે, તો એવો કાયદો માન્ય રીતે અધિનિયમિત થયો છે એવું માનવા માટે બહુ ઓછી શંકા રહે. તથાપિ, અમને એવું જણાય છે કે દંડનું પ્રમાણ નક્કી કરવું અથવા કયા કૃત્યોને અવમાનના ગણવા અથવા ન ગણવા તે નક્કી કરવું, અથવા અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે મર્યાદા અવધિ નક્કી કરવી પણ, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ અથવા અનુચ્છેદ ૨૧૫ હેઠળની અવમાનના અધિકારક્ષેત્રને નાબૂદ કરતી અથવા નિષ્પ્રભ બનાવતી જોગવાઈ ગણાવી શકાય નહીં.” ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટ સૂચવે છે કે અદાલતે એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળ સર્વોચ્ચ અદાલતની અથવા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૧૫ હેઠળ વડી અદાલતોની સત્તાને નિષ્પ્રભ બનાવતો અથવા નાબૂદ કરતો કોઈપણ કાયદો માન્ય રીતે અધિનિયમિત થયો છે એવું કહી શકાય નહીં. તેમ છતાં, અદાલતે આગળ જઈને એવું ઠરાવ્યું કે દંડનું પ્રમાણ નક્કી કરવું અથવા મર્યાદા અવધિ નિર્ધારિત કરવી એનો અર્થ એવો થતો

નથી કે અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળની અદાલતની સત્તાઓ નિષ્પ્રભ બનાવવામાં આવી છે અથવા નાબૂદ કરવામાં આવી છે. અમે આ ચુકાદાની યોગ્યતા કે અન્યથા વિષે પ્રવેશતા નથી, પરંતુ એટલું સ્પષ્ટ છે કે આ ચુકાદો માત્ર આ મુદ્દા સુધી સીમિત હતો કે અધિનિયમ હેઠળ કાર્યવાહી આરંભવા માટે સંસદ મર્યાદા અવધિ નક્કી કરી શકે કે નહીં. પક્ષવ સેઠના કેસ (ઉપરોક્ત) અંગે એક રીતે કે બીજી રીતે કોઈ ટિપ્પણી કર્યા વિના એટલું સ્પષ્ટ છે કે આ ચુકાદામાં આ અદાલતને સ્વપ્રેરિત રીતે અવમાનનાની નોંધ બહાર પાડવાની સત્તાઓ વિષે વિચારણા કરવામાં આવી નથી.

૩૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાના પ્રકાશમાં અમારો સ્પષ્ટ મત છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતને અવમાનના કાર્યવાહી આરંભ કરવાની સત્તાઓ અધિનિયમની જોગવાઈઓ દ્વારા કોઈ પણ રીતે મર્યાદિત થતી નથી. આ અદાલતમાં અવમાનના મામલે વ્યવહાર કરવાની બંધારણીય સત્તાઓ નિતારેલી છે. કલમ ૧૫ એ ૧૦ ૨૦૦૧ (૭) એસ.સી.સી. પઞ્ચ નથી

અવમાનના બાબતે નોટિસ જારી કરવાની સત્તાનો સ્ત્રોત. તે માત્ર એવી અવમાનના પ્રક્રિયા કઈ રીતે આરંભવાની છે તે અંગેની પ્રક્રિયા જ નિર્ધારિત કરે છે, અને આ પ્રક્રિયા મુજબ અવમાનના કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ત્રણ રીતો છે – (૧) સ્વપ્રેરિત (૨) એડવોકેટ જનરલ/અટર્ની જનરલ/ સોલિસિટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર અને (૩) એડવોકેટ જનરલ/અટર્ની જનરલ/સોલિસિટર જનરલની લેખિત સંમતિ સાથે કોઈ અન્ય

વ્યક્તિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજિના આધારે. જ્યાં સુધી સ્વપ્રેરિત અરજીઓનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી કોઈપણ વ્યક્તિની સંમતિ લેવાની આવશ્યકતા નથી, કારણ કે અદાલત અવમાનના બાબતે નોટિસ જારી કરવા પોતાની આંતરિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે. આ માત્ર અધિનિયમની જોગવાઈઓથી જ નહીં, પરંતુ આ અદાલત દ્વારા બનાવાયેલા નિયમોથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે.

નોટિસ જારી કરવા અંગે વાંધાઓ

૩૨. કથિત અદાલત અવમાનના કરનારોએ તેમની સામે જારી કરાયેલ નોટિસો રદ કરવા માટે અરજીઓ દાખલ કરી છે. અમારી તા. ૦૯.૧૨.૨૦૧૯ ના આદેશ દ્વારા અમે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે અમે બંને અરજીઓ તેમજ મુખ્ય અરજીની એકસાથે વિચારણા કરી રહ્યા છીએ. નોટિસો રદ કરવાની મુખ્ય દલીલ એ છે કે મોકલવામાં આવેલી નોટિસ અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર નહોતી. ઉપર ઉલ્લેખિત મુજબ, આ અદાલતના પોતાના નિયમો છે અને ફોર્મ ૧ તેમાં નોટિસ કયા પ્રકારથી જારી કરવાની તે રીત નિર્ધારિત કરે છે. તે નીચે મુજબ છે:

“ ફોર્મ ૧

અવમાનના આક્ષેપ હેઠળના વ્યક્તિને નોટિસ

અદાલતનો

(જુઓ નિયમ ૬)

ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં

(મૂળ અધિકારક્ષેત્ર)

જ્યારે કે, તમારી હાજરી અદાલતના અવમાનના અંગેના આક્ષેપનો જવાબ આપવા માટે આવશ્યક છે, જે (અહીં અવમાનનાનું સ્વરૂપ સંક્ષિપ્તમાં દર્શાવો) દ્વારા સંબંધિત છે. તેથી, તમને આથી આદેશ આપવામાં આવે છે કે તમે વ્યક્તિગત રીતે (અથવા, જો અદાલતે તેમ આદેશ આપ્યો હોય તો વકીલ મારફતે) નવી દિલ્લી સ્થિત આ અદાલત સમક્ષ તારીખ ૨૦...ના રોજ પૂર્વાહ્નિ ૧૦.૩૦ વાગ્યે હાજર થાઓ.

તમારે અદાલતમાં વ્યક્તિગત રીતે* તા. ના ૨૦..... ના દિવસે હાજર થવાનું રહેશે, અને તે પછીના તમામ દિવસોમાં પણ, જેઓ દિવસો સુધી તમારા વિરુદ્ધનો કેસ મુલતવી રાખવામાં આવેલ હોય, તથા તમારા વિરુદ્ધના આરોપ અંગે અંતિમ આદેશો કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, અદાલતમાં હાજર રહેવાનું ચાલુ રાખવાનું રહેશે.

અહીં અનુપાલનમાં ચૂકો નહીં.

આ તારીખ ના દિવસે.....૨૦....

(મોહર)

રજિસ્ટ્રાર

જ્યાં આરોપ મૂકાયેલ વ્યક્તિને એડવોકેટ દ્વારા હાજર થવા માટે પરવાનગી આપવામાં આવી હોય અથવા આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં તે

ભાગ છોડી દેવો.”

નિયમો અને ફોર્મની એકમાત્ર આવશ્યકતા એટલી જ છે કે ફોર્મમાં અદાલતના અવમાનનાનું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ દર્શાવવાનું હોય છે. ફોર્મ સાથે તમામ દસ્તાવેજો આપવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી. જે આદેશ દ્વારા અવમાનનાની કાર્યવાહી પ્રારંભ કરવામાં આવી હતી, તેના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવાની આધારભૂત કારણો તે આદેશમાં જ પ્રતિબિંબિત થયા હતા. સ્વીકાર્ય રીતે, આ આદેશ કથિત અવમાનનાકારોને મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેથી, અમારા મતે, નોટિસ ફોર્મ-૧ અનુસાર કડકપણે અનુરૂપ હતી, જેમાં માત્ર એટલી જ આવશ્યકતા છે કે નોટિસમાં અવમાનનાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપમાં દર્શાવવું જોઈએ. એક વખત આદેશ નોટિસ સાથે જોડવામાં આવ્યો પછી, તે નોટિસનો અભિન્ન અંગ બની ગયો. કોઈપણ સ્થિતિમાં, કોઈ દસ્તાવેજ ન આપવો તે માત્ર પ્રક્રિયાત્મક અનિયમિતતા ગણાય અને મુદ્દાની મૂળભૂત જડ સુધી જતી ગેરકાયદેસરતા ગણાય નહીં. અવમાનનાની નોટિસ જારી કરવાનો આધાર બનતા એકમાત્ર દસ્તાવેજો શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા મોકલાયેલ ફરિયાદો છે, જે બોમ્બે બાર એસોસિયેશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પત્ર સાથે પરિશિષ્ટરૂપે જોડાયેલા હતા. બોમ્બે બાર એસોસિયેશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પત્રો, તેમજ તે પત્ર સાથે જોડાયેલા તમામ પરિશિષ્ટો, કથિત અવમાનનાકારોને આપવામાં આવ્યા હતા અને આ તમામ દસ્તાવેજો પ્રાપ્ત થયા પછી તેમને વધારાના જવાબો દાખલ

કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવી હતી. ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ, આ અદાલતે સ્પષ્ટ કર્યું હતું કે કથિત અવમાનનાકારો સામેની કાર્યવાહી શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની બે ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સુધી મર્યાદિત રાખવામાં આવી રહી છે, અને સ્વીકાર્ય રીતે તેઓ જ તેના રચયિતાઓ છે. કારણ કે આ અદાલતે અન્ય કોઈ દસ્તાવેજ પર આધાર રાખ્યો નથી, તેથી નોટિસ સાથે દસ્તાવેજો ન આપવાને કારણે કથિત અવમાનનાકારોને કોઈ પૂર્વાગ્રહ કે હાનિ કેવી રીતે પહોંચી હોય તે અમે સમજતા નથી. આ અદાલતના નિયમો મુજબ, નોટિસમાં માત્ર અવમાનનાનું સ્વરૂપ સંક્ષેપમાં દર્શાવવાનું હતું અને આદેશમાં જ શ્રી વિજય કુરલે તથા શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, કથિત અવમાનનાકારોનો આ દલીલ કે નોટિસ આ અદાલતના નિયમો સાથે અથવા પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતો સાથે અથવા ન્યાયસંગત પ્રક્રિયા સાથે સુસંગત નહોતી, તેમાં અમને કોઈ જ બળ દેખાતું નથી. તેથી, અમે આ વાંધો નામંજૂર કરીએ છીએ અને નિર્ધારિત કરીએ છીએ કે નોટિસ કાયદેસર અને માન્ય નોટિસ હતી. પરિણામે, નોટિસ મુક્ત કરવાની અરજીઓ પણ ફગાવી દેવામાં આવે છે.

શું આ કાર્યવાહી ને સ્વપ્રેરિત કહી શકાય?

૩૩. કથિત અવમાનનાકર્તાઓની આગળની દલીલ એ છે કે વર્તમાન મામલાની કાર્યવાહી સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી નથી અને, તેથી, એટર્ની જનરલ અથવા સોલિસિટર જનરલની સંમતિ વિના તેને સ્વીકારવામાં આવી ન હોવી જોઈએ.

કથિત અવમાનનાકર્તાઓએ બિમાન બસુ વિ. કલ્હોલ ગુહા ઠાકુરતા અને અન્ય. ૧૧ મામલામાં આ સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર ઘનિષ્ઠ આધાર મૂક્યો છે. તે મામલામાં પ્રશ્ન એ હતો કે શું વડી અદાલતે સ્વપ્રેરિત રીતે અવમાનનાની નોટિસ બહાર પાડી હતી કે નહીં. અમારી દૃષ્ટિએ, તે ચુકાદો અહીં લાગુ પડતો નથી. તે મામલાના તથ્યો એવા હતા કે પ્રતિવાદીઓએ (સર્વોચ્ચ અદાલતમાં) અવમાનનાની અરજી દાખલ કરી હતી અને એવો આક્ષેપ કર્યો હતો કે અપીલકર્તાએ (સર્વોચ્ચ અદાલતમાં) કલકત્તા વડી અદાલતના એક ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ ઇરાદાપૂર્વક અને જાણતા હોવા છતાં અપમાનજનક, બદનામીકારક અને અશ્લીલ નિવેદનો કર્યા હતા. જે વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ આ બાબત રજૂ કરવામાં આવી હતી, તેણે નીચે મુજબનો આદેશ કર્યો હતો:

“ ૭. સાંભળ્યું.

શ્રી અલી, આ અરજીને આગળ ધપાવતા વિદ્વાન વકીલ, તેમને સાંભળ્યા બાદ અને બર્તમાનના ૫-૧૦-૨૦૦૩ તારીખના અંકનું અવલોકન કર્યા પછી, અમારું એવું મત છે કે નિયમ જારી કરવામાં આવે. નિયમને ૭-૧૧-૨૦૦૩ના રોજ પરતફેરપાત્ર બનાવવામાં આવે છે.

આ અદાલત, તેમ છતાં, આ બાબત સ્પષ્ટ કરે છે કે, આ કેસનો અભિલેખ માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રી સમક્ષ રજૂ કરી શકાય, જેથી આ નિયમની સુનાવણી માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિશ્રીને જે કોઈ પીઠ યોગ્ય અને યોગ્યતાસભર લાગે, તેની સમક્ષ ફાળવણી કરી શકાય.”

આ અદાલત સમક્ષ ઉદ્ભવેલો મુખ્ય પ્રશ્ન એ હતો કે તેમાંના અપીલકર્તા વિરુદ્ધ અવમાનનાની કાર્યવાહી વડી અદાલતે સ્વપ્રેરિત રીતે શરૂ કરી હતી કે પ્રતિવાદીઓ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી. પ્રકરણમાં પસાર કરાયેલા આદેશની ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આ એવો મામલો નહોતો જેમાં અદાલતે સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી હાથ ધરી હોય અને તેથી પી.એન. દુડા (ઉપરોક્ત)ના પ્રકરણમાં તથા બાલ ઠાકરે વિ. હરીશ પિમ્પલખુટે અને અન્ય ૧૨ ના પ્રકરણમાં આ અદાલતના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એડવોકેટ જનરલની સંમતિ વિના અવમાનનાની અરજિ દાખલ કરી શકાતી નહોતી. અદાલતે વધુમાં એવું ઠરાવ્યું હતું કે નોંધપોથીમાંથી તે ૧૧ (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૬૭૩

૧૨ ૨૦૦૫ (૧) એસ.સી.સી. ૨૫૪

એ સ્પષ્ટ હતું કે અવમાનના અરજીદાર પ્રતિવાદીને હંમેશા અરજદાર તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યો હતો અને, તેથી, એવી કોઈ બાબત નહોતી જે દર્શાવે કે કાર્યવાહી સ્વપ્રેરિત રીતે આરંભવામાં આવી હતી.

૩૪. હાલના મામલાની હદ સુધી જોવામાં આવે તો, આ અદાલતે પસાર કરેલો આદેશ સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે આ અદાલતે બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલવામાં આવેલ પત્ર, તે પત્ર સાથે જોડાયેલા પરિશિષ્ટો, તેમજ શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પાઠાણની ફરિયાદોમાં કરાયેલ પ્રાર્થનાઓ સાથે બંને ફરિયાદોમાં કરવામાં

આવેલ આક્ષેપોનું વિશિષ્ટ રીતે નોંધ લઈને એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે પીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ લેવાયેલા આક્ષેપો સ્વભાવથી કલંકકારક હતા અને તેથી કથિત અદાલતઅવમાનના કરનારાઓને તથા શ્રી નેડુમ્પારા સામે, જેમને ત્યારબાદ મુક્ત કરવામાં આવ્યા છે, નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. કથિત અદાલતઅવમાનના કરનારાઓનો મુખ્ય આગ્રહ એ છે કે આદેશમાં “ સ્વપ્રેરિત ” શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો નથી. અમારી દૃષ્ટિએ, તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી. ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ના આદેશનો સંબંધિત ભાગ નીચે મુજબ વાંચાય છે:

“દાખલ કરવામાં આવેલી બે ફરિયાદોને ધ્યાનમાં લેતા, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ પીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ કલંકજનક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે. તેથી, અમે (૧) શ્રી વિજય કુર્લેને અદાલત અવમાનનાની નોટિસ જારી કરીએ છીએ;

(૨) શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ; (૩) શ્રી નિલેશ ઓઝા અને (૪) શ્રી મેથ્યુઝ નેડુમ્પારા ને એ સમજાવવા માટે કે ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતના ફોજદારી અવમાનના માટે તેમને શા માટે દંડિત ન કરવામાં આવે, આજથી બે અઠવાડિયાની અંદર પરત ફરવા યોગ્ય.”

જ્યારે અમે ઉપરોક્ત આદેશને સંપૂર્ણરૂપે વાંચીએ છીએ, ત્યારે તે સ્પષ્ટ કરતાં પણ વધુ સ્પષ્ટ થાય છે કે અદાલતે પોતે જ તે ફરિયાદો, તેને અનુસંગી દસ્તાવેજો તેમજ તેમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોનું સંજ્ઞાન લીધું હતું.

૩૫. અવમાનના મૂળભૂત રીતે અદાલત અને અવમાનના કરનાર વચ્ચેનો

વિષય છે. અવમાનના કરવામાં આવી હોવાની જાણ અદાલતને કોઈપણ વ્યક્તિ કરી શકે છે. જો તેને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરવામાં આવે તો અવમાનનાની કાર્યવાહી તેના નામે રહેશે, પરંતુ જ્યારે અદાલત તેને પક્ષકાર તરીકે સામેલ કરતી નથી, ત્યારે અદાલત માત્ર એવી જાણના આધારે જ અવમાનનાની સુઓ મોટુ નોંધ લઈ શકે છે. વર્તમાન મામલામાં, અદાલતે એવી જાણના આધારે જ અવમાનનાની સુઓ મોટુ નોંધ લીધી હતી અને ત્યારબાદ આ મામલો માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ યોગ્ય ખંડપીઠ આગળ ચાલીબઢ્ઢ કરવા માટે મુકવામાં આવ્યો હતો. આ મામલો શરૂઆતથી જ સુઓ મોટુ અવમાનના અરજી તરીકે ચાલીબઢ્ઢ કરવામાં આવ્યો છે અને તે મુજબ તેનો નિવેડો કરવામાં આવ્યો છે.

૩૬. બિમાન બાસુના કેસમાં (ઉપરોક્ત) અદાલતે આ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૨૫ . એ સાચું છે કે કોઈપણ વ્યક્તિ, ફોજદારી અવમાનના થવાને રચનાર તથ્યો અદાલતના ધ્યાન પર મૂકી, ફોજદારી અવમાનના બાબતે કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે વડી અદાલત સમક્ષ અરજ કરી શકે છે. પરંતુ, એકવાર એ તથ્યો અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવે પછી, તે બાબત અદાલત અને અવમાનનાકારક વચ્ચેની બાબત બની જાય છે. છતાં, એવી અરજી અથવા અરજિપત્ર દાખલ કરનાર વ્યક્તિ તે કાર્યવાહીમાં ફરિયાદી અથવા અરજદાર બની જતી નથી. તેના દ્વારા તથ્યો અદાલત સમક્ષ મૂકવામાં આવે ત્યાં સુધી તેની ફરજ પૂર્ણ થાય છે. અદાલત, યોગ્ય કેસોમાં, પોતાના વિવેકાધિકારે, અદાલત સમક્ષ

આવનાર ખાનગી પક્ષકાર અથવા વાદીને કાર્યવાહી દરમિયાન સહાય આપવા કહે શકે છે...

એક્સ એક્સ એક્સ” ૨૮ . હાલના કેસમાં, નોંધપોથી પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વડી અદાલત સમક્ષની અદાલતના અવમાનનાની કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદીઓને અરજદારો તરીકે જ દર્શાવવામાં આવતા રહ્યા હતા અને તેઓ સમગ્ર કાર્યવાહી દરમિયાન એવું માનીને ભાગ લેતા રહ્યા કે જાણે તેઓ અપીલકર્તા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી ચલાવી રહ્યા હોય. અદાલતે પોતાના સમક્ષ કરવામાં આવેલી માહિતીનો નોંધ લઈ, પૂરી પાડવામાં આવેલી તેવી માહિતીના આધારે સ્વપ્રેરિત રીતે કાર્યવાહી આરંભી હોય અને પ્રતિવાદીઓને માત્ર મામલાનો નિકાલ થાય ત્યાં સુધી અદાલતને સહાય કરવા જણાવ્યું હોય, એવો કોઈ આદેશ નોંધમાં પ્રતિબિંબિત થતો નથી. તેના વિરુદ્ધ, વડી અદાલત સમક્ષની અદાલતના અવમાનનાની કાર્યવાહીમાં પ્રતિવાદીઓને અરજદારો તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે. તેથી, એ સ્પષ્ટ છે કે કાર્યવાહી પ્રતિવાદીઓએ જ શરૂ કરી હતી અને તે જ આગળ વધારી હતી, પરંતુ કાયદા મુજબ આવશ્યક એવી એડવોકેટ જનરલની લેખિત સંમતિ વિના. તેથી, આવી કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે જાળવી રાખી શકાય તેવી ન હતી.”

૩૭. ઉપર સૂચવ્યા મુજબ, વર્તમાન મામલામાં બોમ્બે બાર એસોસિએશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીને ક્યારેય પણ અરજદારો તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા નથી. બોમ્બે બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે

ઈન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલાયેલ પત્ર અદાલત અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે આ અદાલતને સંબોધીને લખાયેલ નથી. તે પત્રો ભારતના રાષ્ટ્રપતિ, ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને બોમ્બે વડી અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને સંબોધીને લખવામાં આવ્યા હતા અને તેમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થના એવી હતી કે ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશન અને હ્યુમન રાઈટ્સ સિક્યુરિટી કાઉન્સિલ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદો નામંજૂર કરવામાં આવે. અદાલત અવમાનનાની કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે તેમાં કોઈ પ્રાર્થના કરવામાં આવેલી નથી. આ પત્રો આ અદાલતના ન્યાયાધીશોના કાર્યાલય સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યા હતા અને તેમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોની નોંધ લઈને તેમણે અદાલત અવમાનનાની નોટિસ બહાર પાડવાનો નિર્ણય કર્યો. આ તો ફરિયાદો તેમજ બોમ્બે બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખના પત્રના વાંચન પર કરવામાં આવેલી સ્વપ્રેરિત કાર્યવાહી સિવાય બીજું કંઈ નથી અને તેથી એટોર્ની જનરલની સંમતિ આવશ્યક હોય તેવી અદાલત અવમાનનાની અરજી તરીકે તેને ઓળખાવી શકાય નહીં. પોતાના જ કારણમાં ન્યાયાધીશ

૩૮. હવે અમે આક્ષેપિત અદાલત-અવમાનના કરનારાઓની દલીલોનો વિચાર કરીશું કે મુદ્દો તેમની સમક્ષ રજૂ થયા વિના બેન્ચ નોટિસ જારી કરી શકતી નહોતી અને વધુમાં, આથી એવું બન્યું કે તેઓ પોતાના જ મામલામાં ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્યરત રહ્યા. આ સંદર્ભે અનેક ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે,

પરંતુ તે બધાનો અહીં ઉલ્લેખ કરવાની જરૂરી નથી. આક્ષેપિત અદાલત-અવમાનના કરનારાઓએ પી.એન. ડુડા ના કેસમાં જસ્ટિસ રંગનાથનના ચુકાદા પર ભારપૂર્વક આધાર મૂક્યો છે કે દિલ્હી વડી અદાલતમાં અનુસરાતી પ્રથા આ અદાલતમાં પણ અનુસરવી જોઈએ. અમે આ દલીલ સ્વીકારી શકતા નથી અને તેમાં કોઈ તત્ત્વ જણાતું નથી. જેમ ઉપર અગાઉ નોંધાયું છે, તે અવલોકનો ઓબિટર સ્વરૂપના હતા અને આવા અવલોકનો કાયદેસરની નિયમાવલીઓને અગ્રતા આપી શકતા નથી.

૩૯. એ સત્ય છે કે મુખ્ય ન્યાયાધીશ રોસ્ટરના સ્વામી છે અને સામાન્ય રીતે કોઈપણ મામલો માત્ર મુખ્ય ન્યાયાધીશ દ્વારા જારી કરાયેલા આદેશોના આધાર પર જ ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલીબદ્ધ કરી શકાય છે. તેમ છતાં, અહીંની પરિસ્થિતિ સંપૂર્ણપણે ભિન્ન છે. આ ખંડપીઠ પહેલેથી જ સ્વપ્રેરિત અવમાનના અરજી (ફોજદારી) ક્રમાંક ૧ ઓફ ૨૦૧૯ સાથે વ્યવહાર કરી રહી હતી. બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના અધ્યક્ષ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના અધ્યક્ષનું પત્ર ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકવામાં આવ્યું હતું. આ પત્ર સાથે શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફરિયાદો પણ જોડવામાં આવી હતી. ખંડપીઠે આ બે ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની સ્વપ્રેરિત નોંધ લીધી અને અવમાનનાની કાર્યવાહી આરંભ કરવાની દિશા આપી. ત્યારબાદ, પ્રાકૃતિક ન્યાયના સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ અને મુખ્ય ન્યાયાધીશ રોસ્ટરના સ્વામી છે તે સિદ્ધાંતને પણ માન આપતાં, ખંડપીઠે આ મામલો યોગ્ય

ખંડપીઠ સમક્ષ મૂકવા માટે મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ ચાલીબઢ્ઢ કરવામાં આવે તેવી દિશા આપી. મુખ્ય ન્યાયાધીશ નિઃસંદેહ રોસ્ટરના સ્વામી છે, છતાં તેઓ સમક્ષોમાં પ્રથમ છે અને સર્વોચ્ચ અદાલતના દરેક ન્યાયાધીશ આ અદાલતનો તેટલો જ ભાગ છે જેટલા માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ છે. આ અદાલતના ન્યાયાધીશો સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૨૯ હેઠળની પોતાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે, અને તે સંવિધાનપ્રદત્ત સત્તા છે, જે તેના વિરુદ્ધના કોઈ નિયમ અથવા પરંપરાથી અવરોધિત થતી નથી. તેમ છતાં, ખંડપીઠે રોસ્ટરના સ્વામીના સિદ્ધાંતને માન આપતાં, કથિત અવમાનનાકારીઓની ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા અદાલતની પ્રતિષ્ઠાને કલંકિત કરતા આક્ષેપોની નોંધ લીધા બાદ અને તેમને નોટિસ જારી કર્યા બાદ, મામલો યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલીબઢ્ઢ કરવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મૂકવાની દિશા આપી. અમારાં મત અનુસાર, આ જ યોગ્ય પ્રક્રિયા છે. જો કોઈ લેખ, પત્ર અથવા કોઈપણ લેખિત સામગ્રી, અથવા તો ઇલેક્ટ્રોનિક, પ્રિન્ટ અથવા સામાજિક મીડિયા કે અન્ય કોઈ મંચ પર પ્રસારિત થતી કોઈ દૃશ્ય સામગ્રી, આ અદાલતના કોઈ ન્યાયાધીશના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે અને તે પ્રથમદ્રષ્ટ્યા દર્શાવે કે આક્ષેપ અવમાનનાપૂર્ણ છે અથવા અદાલતને કલંકિત કરે છે, તો તે ન્યાયાધીશ નિશ્ચિતપણે નોટિસ જારી કરી શકે છે અને ત્યારબાદ તેને યોગ્ય ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલીબઢ્ઢ કરવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મૂકી શકે છે.

૪૦. કથિત અદાલતઅવમાનના દોષિતોએ ડિવાઈન રિટ્રીટ સેન્ટર વિ.

સ્ટેટ ઓફ કેરળા એન્ડ અધર્સ . ૧૩ ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે, જેમાં એવો અવલોકન કરવામાં આવ્યો હતો કે આવા અરજીઓમાં પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી અંગેનું વ્યક્તિગત લેખન મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મૂકવું જોઈએ. તેમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું:

“ ૭૧. ... કોઈ નિશ્ચિત ન્યાયાધીશને સંબોધીને લખાયેલા વ્યક્તિગત પત્રો, જો કોઈ હોય, તો આવી અરજીઓ અંગે પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી શું કરવી તે અંગે વિચારણા માટે મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મુકવા જરૂરી છે. કયો સંદેશ કાયદાને પ્રવર્તનમાં મૂકવા માટે સ્વીકારવો જોઈએ, તે બાબતમાં દરેક ન્યાયાધીશ પોતે જ નિર્ણય કરી શકતા નથી, ભલે તે જાહેર હિતની અરજીમાં હોય કે કોઈપણ અધિકારક્ષેત્રમાં હોય.”

પ્રારંભમાં, અમે નોંધ કરી શકીએ કે આ અવલોકનો જાહેર હિતની અરજીઓના પરિપ્રેક્ષ્યમાં કરવામાં આવ્યા હતા, અવમાનના અરજીઓ માટે નહીં, અને પોતાની જ અવમાનના બદલ દંડિત કરવાની આ અદાલતની અધિકારક્ષેત્ર અત્યંત વ્યાપક છે. વધુમાં, એવું પણ નથી કે પત્ર પીઠના સભ્યોને સંબોધીને લખાયો હતો. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, બોમ્બે બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલાયેલ પત્ર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ, આ અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને બોમ્બે વડી અદાલતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને સંબોધવામાં આવ્યો હતો. સંભવતઃ, મુખ્ય ન્યાયાધીશના કાર્યાલયે તે પત્રો પીઠને મોકલ્યા હશે. કોઈપણ સ્થિતિમાં, તે બાબતનો આ કેસ

પર કોઈ પ્રભાવ પડવાનો નથી. અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે બોમ્બે બાર એસોસિએશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલાયેલા પત્ર તથા તેની સાથે જોડાયેલા દસ્તાવેજો, જેમાં શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા મોકલાયેલી ફરિયાદોનો સમાવેશ થતો હતો, તેની નોંધ લેતા પીઠ સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત હતી. નોટિસ જારી કર્યા પછી પીઠે નિર્દેશ આપ્યો કે મામલો યોગ્ય પીઠ સમક્ષ મુકવા માટે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ સમક્ષ મુકવામાં આવે. આ માન્ય અને યોગ્ય પ્રક્રિયા છે અને પીઠે પોતાના જ કારણમાં ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કર્યું નહોતું. ફક્ત નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ મામલો આ પીઠને સોંપવામાં આવ્યો હતો. ૧૩ (૨૦૦૮) ૩ એસ.સી.સી. ૫૪૨

માહિતીનો સ્ત્રોત

૪૧. ઉઠાવવામાં આવેલી બીજી દલીલ એ છે કે પીઠે માહિતી તેને ક્યાંથી મળી તે જાહેર કરવું જોઈએ હતું. આ સંદર્ભમાં આક્ષેપિત અદાલત-અવમાનકારોએ અનેક નિર્ણયોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. સી. કે. દફતરીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) માહિતીના સ્ત્રોતના ખુલાસાના પ્રશ્નનો નિરાકરણ કરતાં આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:-

૭૯પ્રથમ પ્રતિવાદીએ જણાવ્યું કે માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવામાં આવ્યો નહોતો. અરજિના પરિચ્છેદ ૨ માં આ અદાલતમાં ચાલેલી કાર્યવાહીઓનો ઉલ્લેખ છે અને માહિતીના કોઈ વધુ સ્ત્રોતનો ખુલાસો કરવો જરૂરી

ન હતો. પરિચ્છેદ ૩ અને ૪ અંગે, પ્રથમ પ્રતિવાદી સ્વીકારે છે કે તેણે શ્રી ન્યાયમૂર્તિ શાહ વિરુદ્ધ મહાભિયોગનો પ્રસ્તાવ રજૂ કરવા માટે સંસદના સભ્યોનો સંપર્ક કર્યો હતો. તેને “અભિયાન” કહેવું એ તેની પ્રવૃત્તિઓનું એક શબ્દમાં વર્ણન માત્ર છે. તેને કડક અર્થમાં અભિયાન કહેવાય કે નહીં, તે મુદ્દાસર બાબત નથી. પરિચ્છેદ ૫ માં ઉલ્લેખિત આવશ્યક તથ્યો પ્રથમ પ્રતિવાદી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યા છે. તેથી, માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવામાં આવ્યો ન હતો તે હકીકત અમને તે તથ્યોને વિચારણામાં લેવા અટકાવતી નથી. પરિચ્છેદ ૫ નું છેલ્લું વાક્ય, એટલે કે, “ઉક્ત પત્રક અરજદારોના માન્યા મુજબ, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૩ દ્વારા જનતાને વેચવામાં આવ્યું હતું અથવા વેચાણ માટે રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું” એ માન્યતાનો વિષય છે. પરિચ્છેદ ૬ માં અનુમાન અને રજૂઆતો સમાવિષ્ટ છે, જેના સંબંધમાં માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો ન હતો. પરિચ્છેદ ૭ માં પુસ્તિકા અથવા પત્રકમાંથી ઉતારા સમાવિષ્ટ છે, જે પરિશિષ્ટ તરીકે જોડવામાં આવ્યું હતું. દસ્તાવેજ જોડવામાં આવેલ હોવાથી, પરિચ્છેદ ૭ સંબંધિત માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવો જરૂરી ન હતો. અરજિના પરિચ્છેદ ૮ માં કરાયેલા આક્ષેપોને શ્રી બી.પી. સિંહ, વકીલ, ના સોગંદનામાથી આધાર મળે છે, જેમણે ખાતરી કરી છે કે તેમના સોગંદનામામાં સમાવિષ્ટ બાબતો તેમની જાણ મુજબ સાચી છે....

૪૨. અમે એ સમજવામાં નિષ્ફળ જઈએ છીએ કે શ્રી વિજય કુર્લે માહિતીનો સ્ત્રોત જાહેર કરવો જોઈએ એવી દલીલ કેવી રીતે કરી શકે. તેમની

ફરિયાદ અન્ય સૌની સાથે આ અદાલતના ન્યાયાધીશો સમક્ષ સંબોધિત છે, જેમાં સ્પષ્ટપણે તે બે ન્યાયાધીશોનો પણ સમાવેશ થાય છે, જે ખંડપીઠના સભ્યો છે.

૪૩. હાલના કેસમાં, માહિતીનો ખુલાસો આદેશમાં જ કરવામાં આવ્યો છે, જેમાં સ્પષ્ટ રીતે નોંધવામાં આવ્યું છે કે કથિત અવમાનનાકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદોના પ્રતિસાદરૂપે બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના પ્રમુખ અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખે ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને મોકલેલા પત્રના આધારે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે. શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદો પણ તે પત્રો સાથે જોડવામાં આવી હતી અને બોમ્બે બાર એસોસિયેશનના પ્રમુખ તથા બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખના પત્રનો જ નહીં, પરંતુ કથિત અવમાનનાકર્તાઓ દ્વારા મોકલાયેલી બન્ને ફરિયાદોના પ્રાર્થના સંબંધિત ખંડો અને તેમાં કરવામાં આવેલા કૌભાંડજનક આક્ષેપોને ધ્યાનમાં લઈને નોટિસ બહાર પાડવામાં આવી હતી. અવમાનના કાર્યવાહી શરૂ કરનાર આદેશમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે માહિતીનો સ્ત્રોત બોમ્બે બાર એસોસિયેશન અને બોમ્બે ઇન્કોર્પોરેટેડ લો સોસાયટીના પ્રમુખ દ્વારા મોકલાયેલ પત્ર છે. તેથી, અમને આ દલીલમાં કોઈ બળ જણાતો નથી.

ટીકા કરવાની સ્વતંત્રતા

૪૪. આ આરોપો પર વિચારણા કરતાં પહેલાં, અદાલતના ચુકાદાઓની ન્યાયસંગત ટીકા અંગેનો કાયદો રજૂ કરવો યોગ્ય રહેશે. તેમાં કણમાત્ર શંકા રહી

શકતી નથી કે દરેક નાગરિકને આ અદાલતના ચુકાદાઓની ટીકા કરવાનો અધિકાર છે અને દેશના દરેક નાગરિકને વાણીની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર બાંહેધરી આપતી બંધારણની કલમ ૧૯ ને તે હકદાર હોય તેવો ઉચ્ચ દરજ્જો અપાવવો જ જોઈએ. પરંતુ, તે જ સમયે, આપણે એ પણ યાદ રાખવું જોઈએ કે બંધારણની કલમ ૧૯ ની ઉપકલમ (૨) પણ સ્પષ્ટ કરે છે કે વાણીની સ્વતંત્રતાનો અધિકાર, જ્યાં સુધી એવો કાયદો અદાલતના અવમાન સાથે સંબંધિત હોય ત્યાં સુધી, યોગ્ય મર્યાદાઓ લાદતા પ્રચલિત કાયદાઓને આધીન છે. વાણીની સ્વતંત્રતાનો આ અધિકાર અવમાન સંબંધિત કાયદાઓને આધીન બનાવવામાં આવ્યો છે, જેમાં માત્ર અદાલતોનો અવમાન અધિનિયમ જ નહીં, પરંતુ બંધારણની કલમ ૧૨૯ અને ૧૪૨(૨) હેઠળ અવમાન માટે દંડિત કરવાની સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે. સમાન સત્તાઓ વડી અદાલતોને પણ સોંપવામાં આવેલી છે.

૪૫. અદાલતની અવમાનના સંબંધિત કાયદો રાખવાનો હેતુ યથોચિત ટીકા અટકાવવાનો નથી, પરંતુ આ દેશના લોકો ન્યાયતંત્રમાં જે માન અને વિશ્વાસ ધરાવે છે તે કોઈપણ રીતે ખંડિત ન થાય તે સુનિશ્ચિત કરવાનો છે. જો ન્યાયસંસ્થામાં નાગરિકોના વિશ્વાસનો ભંગ થાય, તો માત્ર ન્યાયતંત્ર જ નહીં, પરંતુ લોકશાહી પોતે પણ જોખમ હેઠળ આવી જશે. અદાલતો દ્વારા અવમાનનાની સત્તાઓનો અત્યંત મર્યાદિત રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે અને તે યોગ્ય જ છે. આ અદાલતના ખત્મા એટલા વિશાળ છે કે તે ટીકા સહન

કરી શકે, એવી ટીકા પણ જે યથોચિત ટીકા ના પરિમાણોને વટાવી જાય. તેમ છતાં, જો ટીકા અદાલતોની સંસ્થાની ગૌરવમય પ્રતિષ્ઠાને ઘટાડવા અને માત્ર ન્યાયાધીશો જ નહીં પરંતુ અદાલતોની પણ છબીને કલંકિત કરવા હેતુસર સંકલિત રીતે કરવામાં આવે, તો આવા પ્રયાસોને રોકવામાં ન આવે તો તેના પરિણામો વિનાશક થશે. કલમ ૫

અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમની જ જોગવાઈ મુજબ, જે કોઈ કેસ સાંભળવામાં આવ્યો હોય અને અંતિમ રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો હોય તેના ગુણદોષ અંગે કોઈપણ ન્યાયસંગત ટિપ્પણીનું પ્રકાશન અવમાનના ગણાતું નથી.

૪૬. ડૉ. ડી.સી. સક્સેના વિ. માનનીય ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ ૧૪માં, જેમાં અસંખ્ય ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, જેઓનો અહીં ઉલ્લેખ કરવાની અમને આવશ્યકતા નથી, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ભાષણની સ્વતંત્રતા લોકશાહીનો આવશ્યક અંગ હોવા છતાં, સમાજ માટે પણ આવશ્યક છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૯ના અપવાદોની શરતો અનુસાર આવી ભાષણ અથવા અભિવ્યક્તિની સ્વતંત્રતાનું નિયમન કરવામાં આવે. ન્યાયતંત્ર સહિત કોઈપણ સંસ્થાની સદ્ભાવનાપૂર્વકની ટીકા હંમેશા આવકાર્ય છે. ચુકાદાઓની સ્વસ્થ અને રચનાત્મક ટીકા અદાલતની અવમાનના બની શકતી નથી. જોકે, જો કરાયેલા આક્ષેપો ટીકા કરવાની હદને વટાવી જાય અને અદાલતને કલંકિત કરે, તો તેમાં કોઈ જ શંકાને સ્થાન રહેતું નથી કે આવા મૌખિક ઉચ્ચારણો અથવા

લખાયેલા શબ્દો અદાલતની અવમાનના ગણાશે. આ અદાલતે ઈન રે: અરંધતી રોય ૧૫માં, અધિનિયમની કલમ ૨ અંગે વિચારણા કરતાં, નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૨૮ . જેમ પહેલેથી જ ઠરાવવામાં આવ્યું છે, ન્યાયાધીશના વર્તન, ન્યાયતંત્રની સંસ્થા તથા તેની કાર્યપદ્ધતિ અંગેની ન્યાયસંગત ટીકા, જો તે સદ્ભાવથી અને જાહેર હિતમાં કરવામાં આવી હોય, તો અદાલતનો અવમાન ગણાતી નથી. સદ્ભાવ અને જાહેર હિત નિર્ધારિત કરવા માટે, અદાલતોએ ટિપ્પણીઓ માટે જવાબદાર વ્યક્તિ, જે વિષયક્ષેત્ર અંગે ટિપ્પણીઓ કરવામાં આવી છે તે અંગેનું તેનું જ્ઞાન, તથા જે હેતુ સિદ્ધ કરવાનો ઉદ્દેશ રાખવામાં આવ્યો છે તે સહિતની બધી આસપાસની પરિસ્થિતિઓ જોવી પડે છે. ન્યાયસંગત ટીકા ના નામે દરેક નાગરિકને અદાલતોના વર્તન અંગે ટિપ્પણી કરવાની પરવાનગી આપી શકાય નહીં, કારણ કે જો તેને નિયંત્રિત ન કરવામાં આવે, તો તે સંસ્થાને જ નષ્ટ કરી નાખશે...

૪૭. કથિત અદાલત-અવમાનના કરનારોએ પી.એન. દૂડા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં કરવામાં આવેલી કેટલીક નોંધો પર આધાર રાખ્યો છે. તે એવો કેસ હતો જેમાં વડી અદાલતના ભૂતપૂર્વ ન્યાયાધીશ, જેઓ કેન્દ્રીય સરકારમાં કાયદા, ન્યાય અને કંપની બાબતોના પ્રધાન હતા, તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના કાર્યપ્રણાલીની ટીકા કરી હતી અને આ અદાલત વિરુદ્ધની મુખ્ય ટીકા પૈકીની એક એ હતી કે તેમાં સમાજના ઉચ્ચ વર્ગોના ન્યાયાધીશોનો સમાવેશ થતો

હોવાથી, અદાલત ઉદ્યોગપતિઓ અને ઇલિટિસ્ટ સંસ્કૃતિના પ્રતિનિધિઓ પ્રત્યે વધુ સહાનુભૂતિશીલ હતી વગેરે. અદાલતે નોટિસનું નિસ્સરણ કરતાં એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો કે પ્રધાનનું ભાષણ યોગ્ય પરિપ્રેક્ષ્યમાં વાંચવું જોઈએ. તેમ છતાં, આ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે પ્રધાનને ભાષણના કેટલાક ભાગો ટાળવા અંગે વધુ યોગ્ય સલાહ આપવામાં આવી હોત અને એવું ધારણ કર્યું હતું કે ૧૪ (૧૯૯૬) ૫ એસ.સી.સી. ૨૧૬

૧૫ (૨૦૦૨) ૩ એસ.સી.સી. ૩૪૩

વક્તવ્ય ન્યાયના વહીવટમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું બનતું નહોતું અને ન્યાયના વહીવટને બદનામ કરવાની અસર પણ પેદા કરતું નહોતું. ડૉ. ડી.સી. સક્સેના ના પ્રકરણમાં (ઉપરોક્ત) કરવામાં આવેલા ઉપરોક્ત અવલોકનોના સંદર્ભમાં, આ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

૩૪. પી.એન. ડુડા વિ. પી. શિવ શંકર [(૧૯૮૮) ૩ એસ.સી.સી. ૧૬૭ : ૧૯૮૮ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૫૮૯ : એ.આઈ.આર. ૧૯૮૮ એસ.સી. ૧૨૦૮] માં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ન્યાયના વહીવટ અને ન્યાયાધીશો જાહેર ટીકા તથા જાહેર પરિક્ષણ માટે ખુલ્લા છે. ન્યાયાધીશો સમાજ પ્રત્યે જવાબદાર છે અને તેમની જવાબદારીનું મૂલ્યાંકન તેમના અંતરાત્મા અને તેમના પદની શપથના આધારે થવું જોઈએ, એટલે કે, ભય અને પક્ષપાત વિના સંવિધાન અને કાયદાઓનું રક્ષણ અને પાલન કરવું. તેથી, ન્યાયાધીશોએ તેમને પ્રાપ્ત થયેલ પ્રકાશમાં જે યોગ્ય હોય તે નિર્ધારિત કરીને તે મુજબ કરવું જોઈએ. ન્યાયિક

પ્રણાલી અથવા ન્યાયાધીશો અંગેની એવી કોઈપણ ટીકા, જે ન્યાયના વહીવટમાં અવરોધ ઊભો કરે અથવા ન્યાયાધીશોના નિષ્પક્ષ અભિગમ પ્રત્યેના વિશ્વાસને ખંડિત કરે અને ન્યાયના વહીવટને ઉપહાસનો વિષય બનાવે, તેને અટકાવવી આવશ્યક છે. અદાલતની અવમાનનાની કાર્યવાહી આવા પ્રયત્નમાંથી ઉદ્ભવે છે. ચુકાદાઓની ટીકા થઈ શકે છે. ન્યાયાધીશો પર હેતુઓનો આરોપ મૂકવાની જરૂર નથી. તે ન્યાયના વહીવટને બદનામ કરે છે. ન્યાયના વહીવટમાં વિશ્વાસ એ એવા સ્તંભોમાંનો એક છે જેના પર લોકશાહી સંસ્થા કાર્ય કરે છે અને ટકી રહે છે. વિચારોના મુક્ત બજારમાં ન્યાયિક પ્રણાલી અથવા ન્યાયાધીશો અંગેની ટીકા આવકાર્ય હોવી જોઈએ, જો સુધી એવી ટીકા ન્યાયના વહીવટને ક્ષતિગ્રસ્ત કરતી નથી અથવા તેમાં અવરોધ ઉત્પન્ન કરતી નથી. આ જ રીતે અદાલતોએ તેમને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને ન્યાયાધીશો દ્વારા કોઈ વ્યક્તિને કથિત અવમાનના માટે, સ્વપ્રેરણાથી અવમાનનાની નોંધ લઈને અથવા પક્ષકાર કે વકીલની પ્રેરણાથી, દંડિત કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ. તે કેસમાં બાર કાઉન્સિલ દ્વારા આયોજિત એક સેમિનારમાં કાયદામંત્રીનું ભાષણ અને તેમાંના વાંધાજનક ભાગોને અધિનિયમ હેઠળ અવમાનનાજનક તથા દંડનીય માનવામાં આવ્યા નહોતા. લોકશાહીમાં, તેથી, ન્યાયાધીશો અને અદાલતો બંને ટીકા માટે આધીન છે અને જો શિસ્તબદ્ધ ભાષામાં તથા સંયમ સાથે કોઈ ન્યાયિક કૃત્ય કાયદા અથવા જાહેર હિતના વિરોધમાં છે એવી વાજબી દલીલ અથવા ટીકા રજૂ કરવામાં આવે, તો કોઈ અદાલત એવી ટીકાને

અદાલતની અવમાનના તરીકે ગણશે નહીં.

૪૮. આ બાબતમાં જરાય શંકાને સ્થાન નથી કે દેશનો કોઈપણ નાગરિક આ અદાલત સહિત કોઈપણ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાઓની ટીકા કરી શકે છે. જોકે, કોઈપણ પક્ષકારને ન્યાયાધીશને હેતુઓ આક્ષેપવાનો અથવા ન્યાયાધીશની સદ્ભાવનાને પ્રશ્નાંકિત કરવાનો અથવા ન્યાયાધીશની ક્ષમતા અંગે પ્રશ્નો ઉઠાવવાનો હક નથી. ન્યાયાધીશો ન્યાયપ્રદાન પ્રણાલીનો અભિન્ન અંગ છે. સામાન્ય રીતે, જ્યારે તેમની સામે વ્યક્તિગત હુમલો કરવામાં આવે છે ત્યારે ન્યાયાધીશો અદાલતની અવમાનનાના કાયદાઓ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં અનિચ્છુક રહે છે. જોકે, જ્યારે બારના એવા સભ્યો દ્વારા સંકલિત હુમલો કરવામાં આવે છે, જે પોતાને વિશાળ અનુયાયી વર્ગ ધરાવતી એક સંસ્થાના સભ્યો તરીકે દર્શાવે છે, ત્યારે કરવામાં આવેલા અપમાનજનક અને કલંકિત આક્ષેપો પ્રત્યે અદાલત આંખ આડા કાન કરી શકતી નથી. જો આવા આક્ષેપો, જે માત્ર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને જ સંપ્રેષિત કરવામાં આવ્યા નથી પરંતુ સામાજિક માધ્યમોમાં વ્યાપક રીતે પ્રસારિત પણ કરવામાં આવ્યા છે, તેમને અપ્રતિહત રહેવા દેવામાં આવશે, તો જનતા માત્ર તે નિશ્ચિત ન્યાયાધીશો પ્રત્યે જ નહીં પરંતુ સમગ્ર ન્યાયપ્રદાન પ્રણાલી પ્રત્યે પણ વિશ્વાસ ગુમાવશે અને આ નિશ્ચિતપણે કાયદાની મહિમાને અસર કરે છે.

૪૯. જોકે કથિત અવમાનનાકર્તાઓ એવો દાવો કરે છે કે તેઓ શ્રી મેથ્યૂઝ નેડુમ્પારાના પ્રત્યે કોઈપણ એકતા વ્યક્ત કરતા નથી અને ન્યાયમૂર્તિ આર.એફ.

નરીમન વિરુદ્ધ તેમનો કોઈ વ્યક્તિગત વિરોધ નથી, તથાપિ ફરિયાદોની સમગ્ર વાંચનથી સંપૂર્ણપણે ભિન્ન ચિત્ર પ્રકાશમાં આવે છે. જ્યારે અમે બંને ફરિયાદોને સાથે વાંચીએ છીએ ત્યારે સ્પષ્ટ થાય છે કે કથિત અવમાનનાકર્તાઓ શ્રી નેદુમ્પારાની તરફેથી પરોક્ષ લડત લડી રહ્યા છે. તેઓ એવા કેટલાક મુદ્દાઓ ઉઠાવી રહ્યા છે, જે માત્ર શ્રી નેદુમ્પારા દ્વારા જ ઉઠાવી શકાય તેમ હતા અને કથિત અવમાનનાકર્તાઓ દ્વારા નહીં.

૫૦. બંને ફરિયાદો પ્રથમદ્રષ્ટ્યે અદાલતની અવમાનનાત્મક છે. આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ અત્યંત અપમાનજનક અને કલંકિત સ્વરૂપના આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે. અમારા મત મુજબ, ફરિયાદોના સમગ્ર અંતર્વિષયથી અદાલતની અવમાનના થાય છે. કારણ કે બંને ફરિયાદો ૨૫૦ કરતાં વધુ પાનાંઓમાં વ્યાપ્ત છે, તેથી સમગ્ર ફરિયાદોનો ઉલ્લેખ કરવો શક્ય નથી અને અમે ઉક્ત ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા કેટલાંક વધુ કલંકિત આક્ષેપોનો વિચાર કરી રહ્યા છીએ. અમુક આક્ષેપોને અમે એક સાથે સમૂહબદ્ધ કર્યા છે.

પ્રથમ ફરિયાદ તા.૨૦.૦૩.૨૦૧૮ શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા

૫૧. પ્રથમ ફરિયાદના પાનાં ૪૮-૫૧ પર નીચેના આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે:

“ ૩) આરોપ ક્રમાંક :- વ્યક્તિગત પક્ષપાતને કારણે કાર્યવાહી દૂષિત બન્યું.

બીજી ગેરકાયદેસરતા હિતસંઘર્ષ અંગે તથા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે

સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. દવિંદર પાલ સિંહ ભુક્ષર તથા અન્યના કેસમાં [(૨૦૧૧) ૧૪ એસસીસી ૭૭૦]માં નિર્ધારિત કરેલા કાયદાના ઉલ્લંઘન સંબંધિત છે.

એ કે છેલ્લા ૨ વર્ષથી, એડવોકેટ નેડુમ્પારા એડવોકેટ ફાલી એસ. નરીમાન વિરુદ્ધ લેખો પ્રકાશિત કરી રહ્યા છે. તેમણે દિલ્લી વડી અદાલત સમક્ષ રિટ અરજી પણ દાખલ કરી હતી, જે ડબલ્યુ.પી.(સી) નં. ૨૦૧૮ ની ૨૦૧૮ હતી, જેમાં તેમણે એડવોકેટ ફાલી નરીમાન સર્વોચ્ચ અદાલતમાં વકીલાત કરે છે તે મુદ્દો ઉઠાવ્યો હતો, જ્યારે તેમના પુત્ર રોહિતંગ ફાલી નરીમાન ન્યાયાધીશ છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં, હિતોના સીધા ટકરાવને કારણે અને એડવોકેટ નેડુમ્પારા પ્રત્યે પૂર્વગ્રહ ધરાવતા હોવાથી, ન્યાયમૂર્તિ રોહિતંગ ફાલી નરીમાન આ કેસની સુનાવણી કરવા માટે અયોગ્ય ઠરતા હતા અને જ્યાં જ્યાં એડવોકેટ નેડુમ્પારા હાજર થતા હોય તેવા કેસોમાં તેમણે પોતાને અલગ રાખવા જોઈતા હતા.

XXX XXX XXX

પરંતુ સર્વોચ્ચ અદાલતની ગૌરવમયતા અને શિષ્ટતા જાળવવાને બદલે પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમાને મામલો સાંભળ્યો અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની ગૌરવમયતા અને પ્રતિષ્ઠાને બદનામ કરી.”

કથિત અદાલત-અવમાનનાકારોએ એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે શ્રી નેડુમપરા, વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એફ. એસ. નરીમાન, જે ન્યાયમૂર્તિ આર. એફ. નરીમાનના પિતા છે, તેમના વિરુદ્ધ લેખો પ્રકાશિત કરી રહ્યા હતા. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે તેથી સીધો હિતસંઘર્ષ હતો અને શ્રી નેડુમપરાને સંબંધિત

મામલો સાંભળવામાંથી ન્યાયમૂર્તિ આર.એફ. નરીમાન અયોગ્ય ઠરતા હતા. અમને એવું કેવી રીતે કોઈ હિતસંઘર્ષ થાય છે તે દેખાતું નથી. પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એફ.એસ. નરીમાન ભારતીય વકીલાત ક્ષેત્રના અગ્રણી વિદ્વાન અને પોતાના હક્કે કાનૂની પ્રજ્ઞાપુંજ છે. ન્યાયમૂર્તિ આર.એફ. નરીમાન તેમના પુત્ર છે અને આ અદાલતના ન્યાયાધીશ છે. તેમ છતાં, તેનાથી ન્યાયમૂર્તિ નરીમાન અને શ્રી નેદુમપરા વચ્ચે કોઈ હિતસંઘર્ષ ઊભો થતો નથી, કારણ કે શ્રી એફ.એસ. નરીમાન અને ન્યાયમૂર્તિ આર. એફ. નરીમાન બે ભિન્ન વ્યક્તિઓ છે. કથિત લેખ નોંધ પર મૂકવામાં આવ્યો નથી. કોઈપણ સ્થિતિમાં, આ બચાવ શ્રી નેદુમપરા જ ખંડપીઠ સમક્ષ ઉઠાવી શકતા હતા અને હકીકતમાં તેમણે ક્ષમાચાચનાનું સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે, જેમાં તેમણે અદાલતની અવમાનના કરી હોવાનું સ્વીકાર્યું છે. કથિત અદાલત-અવમાનનાકારોએ આ અદાલતના ન્યાયાધીશોની નિષ્પક્ષતા પર અનાવશ્યક રીતે અને કોઈ કારણ વિના પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે.

પર. પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૫૫ પર કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની હદ સુધી, અમને જણાય છે કે શ્રી વિજય કુર્લેએ ઉપર ઉદ્ઘૂત કરાયેલા પ્રથમ પરિચ્છેદમાં જે કહેવું હતું તે કહી શકતા હતા, પરંતુ પરિચ્છેદનો બીજો ભાગ સંપૂર્ણપણે અસ્વીકાર્ય છે, જેમાં શ્રી વિજય કુર્લે ન્યાયાધીશની ભૂમિકા સ્વીકારીને કહે છે કે “એકમાત્ર અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ જ નીકળી શકે કે એડવોકેટ નેદુમપરાના પક્ષે કોઈ દુરભાવના ન હતી અને જો ખુદી અદાલતમાં સમજૂતી માંગતી સૂચના આપવામાં આવી હોત, તો એડવોકેટો અને જનતા સમક્ષ જસ્ટિસ

નરીમાનનો પર્દાફાશ થઈ ગયો હોત અને તેથી જ જસ્ટિસ નરીમાન દ્વારા એડવોકેટને દોષિત ઠેરવીને એક અત્યંત વિચિત્ર અને ભિન્ન પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી છે.” આ દર્શાવે છે કે તેઓ શ્રી નેદુમપરા માટે પરોક્ષ લડત લડી રહ્યા છે. ત્યારબાદ ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલી ભાષા તો વધુ આક્ષેપાર્થક છે કે જો શ્રી નેદુમપરાને સૂચના આપવામાં આવી હોત, તો એડવોકેટો અને જનતા સમક્ષ જસ્ટિસ નરીમાનનો પર્દાફાશ થઈ ગયો હોત. આ આક્ષેપ પણ કલંકિત આક્ષેપ છે. અમે નિર્ણયોના ગુણદોષમાં પ્રવેશતા નથી. જસ્ટિસ નરીમાનની અધ્યક્ષતાવાળી ખંડપીઠના નિર્ણયોના ગુણદોષ અંગે અમે કોઈ ટિપ્પણી કરી શકતા નથી, પરંતુ એટલું નોંધવું જરૂરી છે કે શ્રી નેદુમપરાને દોષિત ઠેરવ્યા પછી, સજાના મુદ્દે તેમની વાદ સાંભળવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ તેમણે એક સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું, જે આ મુજબ છે:

“સોગંદનામું

હું, મેથ્યુઝ જે. નેદુમપરા, વકીલ, ઉંમર ૬૦ વર્ષ, ભારતીય નિવાસી, હાર્બર હાઈટ્સ, “ડબલ્યુ” વિંગ, ૧૨-એફ, ૧૨મા માળે, સાસૂન ડોકસ, કોલાબા, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૦૫ ખાતે રહેવાસી, હાલ દિલ્હીમાં, આથી સોગંદપૂર્વક નિવેદન કરું છું અને નીચે મુજબ કહું છું:-

૧. આ માનનીય અદાલતની માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ રોહિતન એફ. નરીમન અને માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ વિનિત સરણનો સમાવેશ કરતી ખંડપીઠે, તા. ૧૨મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા, અદાલત સમક્ષ

થયેલ અદાલતની અવમાનના બદલ મને દોષિત ઠેરવ્યો હતો અને સજા અંગેના પ્રશ્ન પર સુનાવણી માટે કેસ ચાલીબઢ્ઢ કર્યો હતો.

૨. મેં શ્રી ફાલી એસ. નરીમાનનું નામ માત્ર મારા આ પ્રસ્તાવને બળ આપવા માટે ઉલ્લેખ્યું હતું કે દંતકથાસમાન શ્રી ફાલી નરીમાનનું પણ એવું મંતવ્ય છે કે વકીલની વરિષ્ઠતા તેની નોંધણી થયેલી તારીખથી જ ગણવી જોઈએ અને અન્ય કોઈ આધારે નહીં. જોકે, મને ગેરસમજવામાં આવ્યો. હું તથા ન્યાયિક પારદર્શિતા અને સુધારાઓ માટેની નેશનલ લોયર્સ કેમ્પેઈનના કેટલાક પદાધિકારીઓએ દિલ્હી વડી અદાલતમાં બાર કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા નિયમોના નિયમ ૬ની સ્પષ્ટીકરણ જોગવાઈ રદબાતલ હોવાનું જાહેર કરવામાં આવે તે માટે રિટ અરજી ક્રમાંક ૨૧૯૯/૨૦૧૯ દાખલ કરી છે, કારણ કે તેમાં એવું સમજાવવામાં આવ્યું છે કે “અદાલત” શબ્દનો અર્થ સમગ્ર અદાલત નહીં, પરંતુ તે વિશિષ્ટ અદાલત છે જેમાં વકીલનો સગો ન્યાયાધીશ હોય. મેં ઉપરોક્ત અરજી માત્ર એ ચિંતાનો મુદ્દો ઉઠાવવા માટે દાખલ કરી હતી, જે ઘણા વકીલો મારી સાથે વહેંચે છે, સંબંધિત ન્યાયાધીશના સગા જે તે જ અદાલતમાં વકીલાત કરતા હોવા અંગે. પુનર્વિચાર કરતાં હવે મને સમજાય છે કે ઉપરોક્ત અરજીથી શ્રી ફાલી નરીમાનને પ્રતિવાદી તરીકે પક્ષકાર બનાવવો મારી તરફથી એક ભૂલ હતી. તેના માટે હું ખેદ વ્યક્ત કરું છું; મારા પ્રસ્તાવા અને અફસોસને પૂરતા પ્રમાણમાં વ્યક્ત કરી શકે એવા શબ્દો નથી. પુનર્વિચાર કરતાં મને એ પણ સમજાય છે કે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ ઉપરોક્ત કેસની કાર્યવાહી દરમિયાન

પણ મારી તરફથી ભૂલ થઈ છે અને શક્ય છે કે બારમાં ૩૫ વર્ષથી વકીલ તરીકે રહેલા અને ૬૦ વર્ષની વય વટાવેલા વ્યક્તિ તરીકે મારી પાસેથી જે અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે તે મુજબ હું વર્તી શક્યો ન હોઉં. મને દિલગીરતા થાય છે, હું પસ્તાવો વ્યક્ત કરું છું અને મારી નિશરત માફી અર્પણ કરું છું, તે જ સાથે આ મંતવ્ય જાળવી રાખું છું કે તા. ૧૨મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના ચુકાદામાં મારા વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા કેટલાક આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે ખોટા છે, જે પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ સ્પષ્ટ છે અને દિવસ-રાત જેટલા નિર્વિવાદ છે.

૩. અહીં ઉપરોક્ત મુજબ મારા દ્વારા આપવામાં આવેલ માફી સ્વીકારવામાં આવે અને મને અદાલતના અવમાનનામાંથી મુક્ત કરવામાં આવું.

દિલ્લી ખાતે વિધિવત્ શપથપૂર્વક સોગંદ લેવાયો
એસડી/-

આ માર્ચ, ૨૦૧૮ ની ૨૭મી તારીખે (મેથ્યુઝ જે. નેદુમપરા)”

૫૩. શ્રી નેદુમપરા દ્વારા દાખલ કરાયેલ સોગંદનામાનું નજીકથી અવલોકન કરતાં જણાય છે કે પાછળથી વિચાર કરતાં શ્રી નેદુમપરાને એવું લાગ્યું હતું કે તેમણે દિલ્લી વડી અદાલતમાં દાખલ કરેલી રિટ અરજીમાં શ્રી એફ.એસ. નરીમાનને પ્રતિવાદી તરીકે સામેલ કરવો તેમના તરફથી થયેલી ભૂલ હતી. તેઓ જણાવે છે કે તેમને તેનો ખેદ છે અને તેમની પ્રાયશ્ચિત્તભાવના તથા પસ્તાવાને પૂરતા પ્રમાણમાં વ્યક્ત કરી શકે એવા શબ્દો નથી. તેઓ વધુમાં એમ પણ જણાવે છે કે આ અદાલત સમક્ષ કેસની કાર્યવાહી દરમિયાન તેમની તરફથી ભૂલ

થઈ હોવાનું તેમને હવે ભાન થયું છે. શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બે ફરિયાદો તો શ્રી નેદુમપરાને સજાના પ્રશ્ને સાંભળવામાં આવે તે પહેલાં જ મોકલવામાં આવી હતી. ફરિયાદકર્તાઓએ ફરિયાદોમાં જે આક્ષેપો કર્યા હતા તે અદાલત સમક્ષ શ્રી નેદુમપરા દ્વારા રજૂ કરાયેલ માફીનામાથી ખોટા સાબિત થાય છે. શ્રી નેદુમપરાનું આ બિનશરતી માફીનામું અદાલતે સ્વીકાર્યું હતું. આ પરિસ્થિતિમાં શ્રી વિજય કુરલેએ “ વકીલો અને જનતા સમક્ષ ન્યાયમૂર્તિ નરીમાનને ઉઘાડા પાડ્યા ” આવા શબ્દો શા માટે વાપર્યા તેની કોઈ યુક્તિસંગત સમજૂતી અમને મળતી નથી. કોઈપણ વકીલ અસ્પષ્ટ અને બેદરકાર આક્ષેપોના આધારે વકીલો અને જનતા સમક્ષ કોઈ ન્યાયાધીશને ઉઘાડા પાડવાની ધમકી આપી શકતો નથી. આવી ભાષા અત્યંત અશ્રદ્ધાપૂર્ણ છે અને અદાલતને કલંકિત કરે છે અને તેથી તે અદાલતની અવમાનના કરવા બરાબર છે.

૫૪. પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૬૦ પર શ્રી વિજય કુરલેએ નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“બાર એન્ડ બેન્ચ” માં પ્રકાશિત મુજબ, પમી માર્યના રોજ ન્યાયમૂર્તિ નરીમને એડવોકેટ નેદુમપરાને આપેલી ધમકીઓ પોતે જ ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગ્ટન ફલી નરીમન તરફથી અદાલતના અવમાનનો ગુનો બને છે.

૫૫. બાર એન્ડ બેન્ચમાં જે પ્રકાશિત થયું છે તે અભિલેખ પર મૂકવામાં આવ્યું નથી. શ્રી વિજય કુરલેએ વિશાળ સંખ્યામાં દસ્તાવેજો દાખલ કર્યા છે,

પરંતુ તેમણે કયા આધાર પર એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે શ્રી નેદુમપરાને જસ્ટિસ નરીમન દ્વારા ધમકી આપવામાં આવી હતી, તે જણાવ્યું નથી. ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવામાં આવેલી તાકીદને ધમકી કહી શકાય નહીં. કારણ કે કથિત અદાલતઅવમાન કરનારોએ અભિલેખ પર એવું બતાવતું કોઈ સામગ્રી મૂક્યું નથી કે જસ્ટિસ નરીમને શ્રી નેદુમપરાને કેવી રીતે ધમકી આપી હતી, તેથી આ કૃત્ય પોતે જ એક ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ ખોટો આક્ષેપ કરવાના બરાબર છે. શ્રી નેદુમપરાએ તેમના સોગંદનામામાં ખંડપીઠના કોઈપણ સભ્ય દ્વારા તેમને આપવામાં આવેલી કોઈ ધમકીઓનો કોઈ ઉલ્લેખ કર્યો નથી. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે શ્રી વિજય કુરલે દ્વારા કરવામાં આવેલ આક્ષેપ ખોટો છે.

પડ. શ્રી વિજય કુરલે દ્વારા એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમને “અદાલતના અભિલેખ બહારની સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવા અને તેનો સ્ત્રોત જાહેર કર્યા વિના વ્યક્તિગત જાણકારીથી પ્રાપ્ત સામગ્રી સ્વીકારી લેવા માટે પોતાની સત્તાનો દુરુપયોગ કર્યો” હતો અને તેથી, તેમની આ કાર્યવાહી આ અદાલતના અગાઉના ચુકાદાઓના વિરુદ્ધ હતી અને આ અદાલતની અવમાનના સમાન હતી. વિવિધ ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ તેમાંથી બહુમતીનો હાલના પ્રકરણ સાથે કશી રીતે સંબંધ નથી. વધુમાં, જો તેઓ આ આધાર પર ચુકાદાની ટીકા કરવા ઈચ્છતા હોત, તો શ્રી વિજય કુરલે સંચમિત ભાષાનો ઉપયોગ કરી શક્યા હોત, પરંતુ પ્રથમ પત્રના પાનું ૬૯ પર જે કહેવામાં આવ્યું છે તે અત્યંત અવમાનનાકારક છે. ઉક્ત આક્ષેપો નીચે મુજબ છે:

ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગટન ફલી નરીમાનની દુર્ભાવના સ્પષ્ટપણે પ્રતિબિંબિત થાય છે, જે આ હકીકત પરથી જાણી શકાય છે કે તેમણે પરિચ્છેદ ૩,૪,૫,૬,૭,૮ માં જે સામગ્રી પર આધાર રાખ્યો છે તે સંપૂર્ણપણે ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગટન નરીમાનનું વ્યક્તિગત કાર્ય છે અને તે સહેલાઈથી અનુમાનિત થઈ શકે છે. સ્પષ્ટ છે કે પૂરી પાડવામાં આવેલી મોટાભાગની સામગ્રી બોમ્બે વડી અદાલતના ન્યાયમૂર્તિ એસ.જે. કથાવાલા પાસેથી છે, જેઓ પોતે રોહિંગટનના નજીકના અને એડવોકેટ નેડુમપરાના પ્રતિસ્પર્ધી છે.

૫૭. કોઈ ન્યાયાધીશ સાચા અથવા ખોટા હોઈ શકે છે અને કોઈ પક્ષકાર કોઈપણ આધારે ચુકાદાની ટીકા કરી શકે છે. જોકે, ઉપરોક્ત ઉદ્ઘૂત આક્ષેપોમાં આ અદાલતના કાર્યરત ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ દુર્ભાવનાના વિવિધ ગંભીર આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે. વધુમાં, એવું જણાવાયું છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમન દ્વારા આધારિત સામગ્રી બોમ્બે વડી અદાલતના ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવી હતી, જેઓ ન્યાયમૂર્તિ નરીમનના નજીકના છે અને શ્રી નેડુમપરાના પ્રતિસ્પર્ધી પણ છે. શ્રી વિજય કુર્લે એ નોંધ પર એવો દર્શાવતું કોઈ સામગ્રી મૂકવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમન દ્વારા આધારિત સામગ્રી ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવી હતી. હકીકતમાં, સામગ્રીના અવલોકનથી જણાય છે કે જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો તેવી સામગ્રી જાહેર નોંધનો વિષય હતી અને તે એવા કેસોમાં પસાર કરાયેલા આદેશોના ભાગરૂપ હતી જેમાં શ્રી નેડુમપરા હાજર રહ્યા હતા અથવા શ્રી નેડુમપરાએ જાતે જ

દાખલ કરેલી અરજીઓનો ભાગ હતી. નોંધ પર એવો દર્શાવતું સ્તીમાત્ર પુરાવું પણ નથી કે ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા ન્યાયમૂર્તિ નરીમનના નજીકના છે. શ્રી વિજય કુર્લેએ કયા આધારે એવું જણાવ્યું છે કે ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા શ્રી નેડુમપરાના પ્રતિસ્પર્ધી છે, તે સમજવામાં પણ અમે નિષ્ફળ જઈએ છીએ. બાર અને બેન્ચ વચ્ચે અથવા ન્યાયાધીશ અને વકીલ વચ્ચે પ્રતિસ્પર્ધિતાનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઊભો થતો નથી. ન્યાયમૂર્તિ નરીમને તેમના ચુકાદામાં બોમ્બે વડી અદાલત દ્વારા વિવિધ કેસોમાં પસાર કરાયેલા આદેશો પર આધાર રાખ્યો છે. આ બધા જાહેર દસ્તાવેજો છે અને કથિત અદાલતઅવમાનના જવાબદારો એ કેવી રીતે માની લીધું કે આ દસ્તાવેજો ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવ્યા હતા, તે અમે સમજી શકતા નથી.

૫૮. પ્રથમ ફરિયાદના પાના ૨-૩ પર કરવામાં આવેલા કેટલાક આક્ષેપો નીચે મુજબ છે:

“આરોપ ૨ # કોઈપણ કેસ કાયદાના રેશિયો ડિસિડેન્ડીનું અર્થઘટન કરવા માટેના મૂળભૂત જ્ઞાનનો અભાવ.

એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ આરોપ ૩ # ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત કાનૂન તથા પુરાવાના મૂળભૂત કાનૂનનો પ્રાથમિક જ્ઞાન નથી અને ભારતીય બંધારણીય આધારના સંપૂર્ણ આધારોનો ઇનકાર કરતાં કાર્ય કર્યું.”

૫૯. તે જ રીતે, પ્રથમ ફરિયાદના પૃષ્ઠ ૭૧-૭૨ પર કરાયેલા આક્ષેપો

નીચે મુજબ છે:

“અતએવ, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમનએ, અવમાનના કાર્યવાહીમાં આપવામાં આવેલી નોટિસ પર આધાર રાખીને અને તેને એ આધારે એક વકીલના વર્તન અંગે નિષ્કર્ષ કાઢવાનો આધાર બનાવી, જ્યારે તેમને સંપૂર્ણ જાણ હતી કે ઉક્ત મામલો હજી પણ અધિનસ્ત અદાલત સમક્ષ વિચારાધીન છે, ત્યારે તેમણે એડવોકેટ નેડુમ્પારાના મૂળભૂત અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે અને બંધારણીય આદેશના વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું છે અને તેથી સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ તરીકે લેવાયેલ શપથનો ભંગ કર્યો છે અને તે ન્યાયિક અધિકારીને શોભે તેવું નથી.

અતેવ, જસ્ટિસ રોહિંટન ફાલી નરીમન દ્વારા કારણદર્શન અવમાનના નોટિસ પર મૂકાયેલો આધાર ગેરકાયદેસર છે અને તેમના જ્ઞાનના અભાવને દર્શાવે છે.

અતે, કાયદાનું અર્ધપાકું જ્ઞાન ધરાવતા કેટલાક નિરક્ષર ન્યાયાધીશો દ્વારા કરવામાં આવતો એકતરફી સર્વગ્રાહી આધાર ફોજદારી અને દિવાની ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોની બંધારણને ભંગ કરશે.

૬) છબી નષ્ટ કરવા અને એડવોકેટને તેના અસીલોથી દૂર રાખવા માટેની સાજિશ, જેના કારણે

તેમના અદાલતી વિચારાધીન કારણને ગંભીર પૂર્વગ્રહો, પ્રથમદષ્ટ્યાએ, સાબિત થયા છે:

હાલના કેસમાં, ન્યાયમૂર્તિ નરીમાન પોતાના પિતા ફાલી નરીમાન વિરુદ્ધ તેમજ પોતાના નજીકના ન્યાયમૂર્તિ કથાવદ્ધા વિરુદ્ધ નેડુમ્પરા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીઓથી વ્યથિત થયેલા હોવાથી, તેમણે ભિન્ન અસંબંધિત કેસો તથા ગ્રાહ્ય ન હોય તેવા પુરાવાઓનો સંદર્ભ લીધો હતો. જેમ અગાઉ જણાવ્યું છે તેમ, ન્યાયમૂર્તિ નરીમાનનો હેતુ વાસ્તવમાં કાનૂની વ્યવસાયને શુદ્ધ અને પવિત્ર બનાવવાનો કે ન્યાયની ગૌરવતા અને મહિમાનું રક્ષણ કરવાનો નથી, પરંતુ તેમના વિરોધીઓ માટે હાજર થતા વકીલોને ચૂપ કરાવવાનો છે, જેથી વાદ વિવાદ અન્ય ક્ષેત્રમાં જીતી શકાય.”

આ આક્ષેપોના સંબંધમાં જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી ખંડપીઠ માત્ર એવા વિવિધ કેસોનો ઉલ્લેખ કરી રહી હતી જેમાં શ્રી નેડુમ્પરા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી આરંભવામાં આવી હતી અને એ નોંધ્યું હતું કે તેઓ “ ટ્રિબ્યુનલના સભ્યોને ભયભીત કરવાની અને બોમ્બે વડી અદાલતના અનેક ન્યાયાધીશો સમક્ષ પોતાના હેતુઓ સિદ્ધ કરવા અશિષ્ટ ભાષાનો ઉપયોગ કરવાની ટેવ ધરાવે છે ”. શ્રી નેડુમ્પરાએ આ કાર્યવાહીમાં મુક્તિ માટે અરજી દાખલ કરી હતી અને તેમાં જણાવ્યું હતું કે આ ફરિયાદો સાથે તેમનો કોઈ સંબંધ નથી. તેથી, હવે કથિત અદાલત-અવમાન કરનારાઓ એવા મુદ્દાઓ કેવી રીતે ઉઠાવી શકે કે જે શ્રી નેડુમ્પરાએ ક્યારેય ઉઠાવ્યા જ નહોતા. પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૭૧ પર એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અદાલત-અવમાનની કાર્યવાહીમાં જરી કરાયેલી નોટિસ પર આધાર રાખીને વિદ્વાન ન્યાયાધીશે શ્રી નેડુમ્પરાના મૂળભૂત

અધિકારોનું ઉદ્ધંધન કર્યું છે અને તેથી આ અદાલતના ન્યાયાધીશ તરીકે લીધેલી તેમની શપથનો ભંગ કર્યો છે.

૬૦. પ્રથમ પત્રના પાનું ૭૨ પર કરવામાં આવેલા આક્ષેપો અત્યંત અપમાનજનક અને કલંકિત કરનારાં છે. પીઠે શ્રી નેદુમપરાના સંદર્ભમાં આપવામાં આવેલી કારણ દર્શાવો નોટિસ પર એ દર્શાવવા માટે આધાર મૂક્યો હતો કે “ વકીલે આવી વર્તણૂકનો માર્ગ અપનાવ્યો છે, જે આ દેશમાં ન્યાયના વહીવટને નિષ્ફળ બનાવવાનો હેતુ ધરાવે છે ”. આ કોઈ રીતે જ્ઞાનના અભાવને પ્રતિબિંબિત કરતું નથી. ઉપર અહીં ઉદ્ઘૃત કરાયેલા ઉત્તરાર્ધમાં વપરાયેલી ભાષા, જેમાં જસ્ટિસ નરીમાન કાનૂનનું અડધું-અધૂરું જ્ઞાન ધરાવતા નિરક્ષર ન્યાયાધીશ છે એવું સૂચિત થાય છે, એ કલંકિત અને નિંદાપૂર્ણ આક્ષેપ છે, જે નિશ્ચિતપણે અદાલતની અવમાનના બને છે.

૬૧. પાના ૭૨ પરના આરોપ ૬ માં, શ્રી વિજય કુર્લેએ આક્ષેપ કર્યો છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમન પોતાના અદાલતથી વકીલોને દૂર રાખવા માંગતા હતા.

૬૨. કથિત અદાલતઅવમાનના આરોપીઓએ એવું કહીને કે, શ્રી નેદુમપરા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરતી વખતે ન્યાયમૂર્તિ નરીમનનો હેતુ “ વાસ્તવમાં કાનૂની વ્યવસાયને શુદ્ધ અથવા પવિત્ર કરવાનો કે ન્યાયની ગૌરવતા અને મહિમાનું રક્ષણ કરવાનો નહોતો, પરંતુ તેમના વિરોધીઓ માટે હાજર થતા વકીલોને ચૂપ કરાવવાનો હતો, જેથી વિવાદમાં અલગ મેદાનમાં જીત મેળવી શકાય ”, એવા આક્ષેપો કર્યા છે જે કલંકજનક છે અને આ અદાલતના

ન્યાયાધીશોની નિષ્પક્ષતાને પડકાર આપે છે.

૬૩. ફરીથી, પરિચ્છેદ ૭૯ માં પ્રથમ પત્ર માટે, કથિત અદાલત-અવમાનના દોષિતોએ નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“પરંતુ ન્યાયાધીશ નરીમન કેટલાક અસીલો વિરુદ્ધ પૂર્વગ્રહનું વાતાવરણ ઊભું કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે જેથી કોઈપણ વકીલ તેમની વકાલતનામું સ્વીકારશે નહીં અને તેઓને પોતાની પસંદગીના વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ મેળવવાના તેમના બંધારણીય અધિકારથી વંચિત કરવામાં આવશે.” ન્યાયાધીશ નરીમન કેટલાક અસીલો વિરુદ્ધ પૂર્વગ્રહનું વાતાવરણ ઊભું કરવા માંગે છે એવો આક્ષેપ ખોટો આક્ષેપ છે, જેના સમર્થનમાં કથિત અદાલતઅવમાન કરનારાઓએ તેમના જવાબમાં કોઈ આધારભૂત સામગ્રી રજૂ કરી નથી. અમને તો એ પણ સમજાતું નથી કે રિટ અરજી (સી) ક્રમાંક ૧૯૧ ની ૨૦૧૯ માં અથવા સ્વપ્રેરિત અદાલતઅવમાન અરજી ક્રમાંક ૧ ની ૨૦૧૯ માં પસાર કરાયેલા આદેશ પરથી કેવી રીતે એવો નિષ્કર્ષ નીકળી શકે કે કેટલાક અસીલોને પૂર્વગ્રહ થવાનો, કારણ કે કોઈ વકીલ તેમની વકાલતનામું સ્વીકારશે નહીં. આ સંપૂર્ણપણે ખોટા આક્ષેપનો કોઈ આધાર નથી અને તે અદાલતની અવમાનના પણ બને છે.

૬૪. પ્રથમ ફરિયાદના પૃષ્ઠ ૮૧ પર શ્રી વિજય કુર્લેએ નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“એ સ્થિર કાયદો છે કે કાયદાનું અર્ધજ્ઞાન ધરાવતી વ્યક્તિને અદાલતી કાર્યવાહીમાં ભાગ લેવા દેવામાં આવવો જોઈએ નહીં [જુઓ : એન.

નટરાજન વિ. બી.કે. સુબ્બા રાવ એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૫૪૧] ત્યારે કાયદાનું અર્ધજ્ઞાન ધરાવતી વ્યક્તિને દેશની સર્વોચ્ચ અદાલત એટલે કે સર્વોચ્ચ અદાલતમાં ન્યાયાધીશનું પદ ધારણ કરવાની પરવાનગી કેવી રીતે આપવામાં આવશે.

આ દેશમાં જસ્ટિસ કર્નનના કૃત્યો જોવામાં આવ્યા હતા, જ્યાં તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશો સામે દંડની સજા ફટકારી હતી. વર્તમાન કેસમાં, વકીલ, જે અદાલતના અધિકારી પણ છે, તેમને જસ્ટિસ રોહિંગ્ટન નરીમન અને જસ્ટિસ વિનીત સારન દ્વારા મનસ્વી રીતે, તેમની મરજી અને મનગમતી પ્રમાણે, દંડિત કરવામાં આવી રહ્યા છે; જ્યારે હકીકતમાં તે તેમના વ્યક્તિગત ક્ષેત્રને સંતોષવા અને તેવા લોકોના હિસાબ સમેટવા માટે છે, જેઓ એડવ. નેડુમ્પરા તેમના પારદર્શિતાના ધ્યેયમાંથી બહાર થઈ જાય તે જોવા ઇચ્છે છે. જો આ બાબતને સમયસર રોકવામાં નહીં આવે, તો આ દુર્વ્યવહાર પ્રસરી જશે, કારણ કે સહનશીલતા તેમના આત્મવિશ્વાસને વધારશે.”

પ્રથમદ્રષ્ટિએ આ આક્ષેપો અત્યંત અદાલતઅવમાનનાપૂર્ણ છે. શ્રી વિજય કુર્લે એવું કહી રહ્યા છે કે પીઠની રચના કરનાર બંને ન્યાયાધીશો પાસે કાનૂનનું અર્ધજ્ઞાન છે અને તેમને ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલતમાં ન્યાયાધીશના પદ પર રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હોત. વપરાયેલ ભાષા અત્યંત અશિષ્ટ અને અસંયમિત છે તથા તે અદાલતને કલંકિત કરે છે અને તેથી તે અદાલતના અવમાનના સમાન બને છે.

૬૫. પાનું ૮૬-૮૭ પરના આગળના આક્ષેપો નીચે મુજબ છે:

“આથી, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન દ્વારા કરવામાં આવેલ અવલોકન અસંવિધાનિક છે અને તે સર્વોચ્ચ અદાલતનો અદાલત અવમાનનો ગુનો બને છે, તેમજ તે તેમની નબળી સમજશક્તિ અને કાયદાના મૂળભૂત જ્ઞાનના અભાવને પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે.

ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ પર અનુસાર, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન સદ્ભાવનાના કોઈપણ સંરક્ષણના હકદાર નથી.

કલમ પર નીચે મુજબ વાંચાય છે;

સદ્ભાવના. – જે કંઈ કાર્ય અથવા માન્યતા યોગ્ય કાળજી અને ધ્યાન વિના કરવામાં આવે અથવા માનવામાં આવે, તે “સદ્ભાવના” માં કરવામાં આવ્યું અથવા માનવામાં આવ્યું હોવાનું કહેવાતું નથી .

૩૩. વધુમાં, તા. ૧૨મી માર્ચ, ૨૦૧૮ના ચુકાદાના પરિષ્કેદ ૮ માં ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાને, બૉમ્બે વડી અદાલતના તેમના નજીકના ન્યાયાધીશ (ન્યાયમૂર્તિ એસ.જે. કાથાવાલા) વિરુદ્ધના પ્રકરણથી પોતાને વ્યથિત લાગતા, એવી નોંધ કરી હતી કે ડબલ્યુ.પી.(એલ) નં. ૧૧૮૦ ઓફ ૨૦૧૮ માં કરાયેલી પ્રાર્થનાઓ અદાલતની અવમાનના સ્વરૂપ છે. આ ફરીથી બે મુદ્દાઓ પર કાયદાનો ભંગારૂપ વિકાર છે:

(૧) ઉક્ત અરજિનો નિકાલ વડી અદાલતની વિભાગીય પીઠ દ્વારા તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૧૮ ના આદેશથી કરવામાં આવ્યો હતો અને તે સમયે વડી

અદાલતે તેને અદાલતનો અવમાન ગણ્યો નહોતો, તો પછી ન્યાયાધીશ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમાન ૮ મહિનાના ગાળા બાદ તેને અદાલતનો અવમાન તરીકે કેવી રીતે ટિપ્પણી કરી શકતા નથી.

(૨) બીજું, પ્રાર્થનાઓ ન્યાયમૂર્તિ એસ.જે. કાથાવાલા વિરુદ્ધ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવા બાબતની હતી, જેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓના વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું હતું, અને આવી પ્રાર્થનાઓ કરવી પીડિતનો મૂળભૂત અધિકાર છે; તેને અદાલતનો અવમાન ગણાવી શકાય નહીં.”

૬૬. પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૧૨૪ પર વધુમાં નીચે મુજબ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે:

અતઃ સ્પષ્ટ થાય છે કે જસ્ટિસ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમન એવી વ્યક્તિ છે કે જેને કાયદાનું જ્ઞાન નથી અને તેના અમલીકરણનું પણ જ્ઞાન નથી, અર્થાત્ શાસ્ત્રો પર પ્રભુત્વ પણ નથી અને તેને વ્યવહારમાં મૂકી પણ શકતા નથી.

કથિત અદાલત-અવમાનનાકારીઓ ચુકાદાની યોગ્યતા અંગે ટીકા કરી શકતા હતા, પરંતુ જસ્ટિસ નરીમનના અવલોકનો અદાલતની અવમાનના સમાન છે અથવા તે તેમના સમજસ્તર નીચું હોવું અને કાનૂનની મૂળભૂત સમજણનો અભાવ દર્શાવે છે એવો આક્ષેપ એવી ભાષા નથી કે જેનો ઉપયોગ કોઈ વકીલ સર્વોચ્ચ અદાલતના કાર્યરત ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ કરવાનું અપેક્ષિત હોય. વધુમાં, આ જ ઉદ્ઘૂત ભાગમાં સંપૂર્ણપણે નિરાધાર આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે જસ્ટિસ નરીમન વ્યથિત હતા કારણ કે તેમના નજીકના બોમ્બે વડી

અદાલતના ન્યાયાધીશ (જસ્ટિસ એસ.જે. કાથાવાલા) સામે આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા. શ્રી વિજય કુર્લેએ કાઢેલો નિષ્કર્ષ માત્ર ખોટો જ નથી પરંતુ સંપૂર્ણપણે અસત્ય છે અને તે જસ્ટિસ નરીમનની પ્રતિષ્ઠાને હાનિ પહોંચાડવાના તથા તેમની નિષ્પક્ષતા અથવા ક્ષમતા અંગે પ્રશ્નો ઊભા કરવાનો દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદો રાખીને કરવામાં આવ્યો હોય એવું જણાય છે. હકીકતમાં, વર્ષ ૨૦૧૮ની રિટ અરજી ક્રમાંક (એલ)-૧૧૮૦ શ્રી નેડુમપરાએ બોમ્બે વડી અદાલતમાં આ પ્રાર્થનાથી દાખલ કરી હતી કે અદાલતોની અવમાનના અધિનિયમ હેઠળ જસ્ટિસ કાથાવાલા વિરુદ્ધ ફોજદારી કાર્યવાહી આરંભવામાં આવે. આ રિટ અરજી બોમ્બે વડી અદાલતે નામંજૂર કરી હતી. બોમ્બે વડી અદાલતે શ્રી નેડુમપરાએ અદાલતની અવમાનના કરી હતી કે નહીં તે નક્કી કર્યું નહોતું. પરંતુ શ્રી નેડુમપરા દ્વારા કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સ્વીકારવામાં આવ્યા નહોતા. તેનો અર્થ એ થાય છે કે બોમ્બે વડી અદાલતે શ્રી નેડુમપરાની અરજીમાં કોઈ સાર માન્યો નહોતો અને તે જ કારણસર તેને નામંજૂર કરી હતી. આ ચુકાદો આ અદાલત સમક્ષ પડકાર હેઠળ છે એવું દર્શાવવા માટે નોંધપોથી પર કંઈ મૂકવામાં આવ્યું નથી. બોમ્બે વડી અદાલત અવમાનનાની કાર્યવાહી સાથે વ્યવહાર કરી રહી નહોતી. ખંડપીઠે માત્ર આ અવલોકનને સમર્થન આપવા માટે તે ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે કે શ્રી નેડુમપરાને અદાલતના કાર્યરત ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ આવા આક્ષેપો કરવાની ટેવ હતી.

૬૭. અમે એ પણ સમજી શકતા નથી કે વકીલ એવા શ્રી વિજય કુર્લે કેવી

રીતે દાવો કરે છે કે ન્યાયાધીશો સામે ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવું તેનો મૂળભૂત અધિકાર છે. બારના કેટલાક સભ્યો ન્યાયાધીશો સામે ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ધમકી આપી ન્યાયતંત્રને બંધક બનાવી શકતા નથી. જો આ પ્રવૃત્તિનો દબતાથી સામનો કરવામાં નહીં આવે, તો જેના વિરુદ્ધ કોઈ કેસનો નિર્ણય થશે તેવો કોઈપણ પક્ષ ન્યાયાધીશો સામે ફોજદારી કેસો દાખલ કરવાનું શરૂ કરી દેશે.

૬૮. પીઠ અને વકીલમંડળ વચ્ચેનો સંબંધ પરસ્પર એકબીજા પ્રત્યેના માન સાથે સૌહાર્દપૂર્ણ હોવો જોઈએ. જે વકીલો ન્યાયાધીશોને ધમકાવવાનો અથવા દબાણમાં લેવાનો પ્રયાસ કરે છે, તેઓ સાથે દબતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવો જરૂરી છે અને આવા વકીલો પ્રત્યે કોઈ નિરાધાર સહાનુભૂતિ રાખી શકાય નહીં. આવા વકીલો કાનૂની ભાઈચારા માટે, તો દૂરની વાત, વકીલમંડળ માટે પણ કંઈ મદદરૂપ થતા નથી.

૬૯. શ્રી વિજય કુર્લેએ આગળ પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૧૦૩ પરના પરિચ્છેદ ૩૫ માં નીચે મુજબના અવલોકનો વધુ કર્યા છે:

૩૫. ઉપર દર્શાવેલ સ્થિર કાયદાકીય સ્થિતિના પ્રકાશમાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે જસ્ટિસ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમનને કાયદાનું મૂળભૂત જ્ઞાન નથી અથવા તેઓ પોતાને કાયદાથી ઉપર ગણીને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની સત્તાને નીચી પાડવાની વૃત્તિ ધરાવે છે.

ફરીથી, આ આક્ષેપો માત્ર સંપૂર્ણપણે નિરાધાર જ નથી, પરંતુ આ આક્ષેપો પોતે જ આ અદાલતની મહિમાને નીચી પાડે છે.

૭૦. શ્રી વિજય કુર્લેએ તેમના પત્રના પાનું ૧૧૨ પરના પરિચ્છેદ ૩૬ માં નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“ ૩૬. સૌથી ખરાબ બાબત એ છે કે ન્યાયમૂર્તિ ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમણે પોતાના આદેશના પરિચ્છેદ ૮ માં ન્યાયમૂર્તિ કથાવણને આ બાબતે પ્રમાણપત્ર આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો કે તેમના પર કાયદેસરના આદેશ માટે આક્રમણ કરવામાં આવી રહ્યું છે. હકીકતમાં, કોઈ નોટિસ આપ્યા વિના એક વકીલ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલી ટિપ્પણીઓ અંગે વકીલ દ્વારા અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે પ્રથમદ્રષ્ટ્યા ગેરકાયદેસર છે અને સર્વોચ્ચ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓથી સ્થાપિત કાનૂની સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ છે, અને વિશેષ કરીને સર્વન સિંહ લાંબાના કેસમાં (સુપ્રા). ઉક્ત મામલો ન્યાયવિચારાધીન હોવાને કારણે, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમણે તેના વિષે ટિપ્પણી કરવી જોઈએ નહીં.

અતએવ, ગુનાહિત મનોદશા ધરાવતા ન્યાયાધીશો, તથ્યાત્મક મહત્વની હકીકતોને વાંકું વાળી, કાનૂની સ્થિતિ અંગે ભ્રમ પેદા કરી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના સ્થિર થયેલા કાયદાનું ખોટું અર્થઘટન કરીને, અદાલતને પોતાની વ્યક્તિગત મિલકત સમાન બનાવવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. પરમ સત્તા પરમ ભ્રષ્ટાચાર પેદા કરે છે. અને આવા પ્રકારના ન્યાયાધીશો, અયોગ્ય વ્યક્તિઓને અનુકૂળ આદેશો આપવા માટે પૈસા ઉઘરાવવા હેતુથી ગઠબંધન ચલાવી રહ્યા છે.”

અમે આ નોંધ કરવા માટે બંધાયેલ છીએ કે શ્રી વિજય કુર્લેએ ન્યાયમૂર્તિ આર.એફ. નરીમનના આદેશને સંપૂર્ણપણે ખોટી રીતે વાંચ્યો છે અને ખોટી રીતે ઉદ્ઘૃત કર્યો છે. રિટ પિટિશન (સી) ક્રમાંક ૧૯૧ ઓફ ૨૦૧૯ માં ઉલ્લેખિત આદેશના પેરા ૮ માં, બોમ્બે વડી અદાલતના એક વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશનો ઉલ્લેખ કર્યા પછી, એવું નોંધવામાં આવ્યું છે કે શ્રી નેડુમપરાએ બોમ્બે વડી અદાલતના તે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ, જેમણે તે આદેશ પસાર કર્યો હતો, પોતાના જ નામે રિટ પિટિશન ક્રમાંક એલ-૧૧૮૦ ઓફ ૨૦૧૮ દાખલ કરી હતી અને ઉક્ત રિટ પિટિશનમાં તે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશને એકમાત્ર પ્રતિવાદી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા હતા. અદાલતે નોંધ્યું છે કે તે પિટિશન પોષણક્ષમ ન હોવાને કારણે ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તેથી, મામલો વિચારાધીન હતો તેવી કરવામાં આવેલી આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે ખોટી અને ભ્રામક છે. અદાલતે નોંધ્યું છે કે મામલો અંતિમ રીતે નિરાકરાઈ ગયો છે અને આ ચુકાદાને પડકારવામાં આવ્યો છે એવું દર્શાવવા માટે કોઈ સામગ્રી અભિલેખ પર મૂકવામાં આવી નથી.

૭૧. વધુ આઘાતજનક તો આગળનો પરિચ્છેદ છે જેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે ફોજદારી માનસિકતા ધરાવતા ન્યાયાધીશો હકીકતોને વાંકી વાળી, કાનૂની સ્થિતિ અંગે ભ્રમ પેદા કરી અને આ અદાલતના કાયદાઓનું ખોટું અર્થઘટન કરીને અદાલતને પોતાની વ્યક્તિગત મિલકત બનાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. જે સંદર્ભમાં આ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે તે જોતા સ્પષ્ટ થાય છે કે,

ભલે નામ લેવાયેલ નથી, પરંતુ આ આક્ષેપો તે ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ છે જેમણે રિટ અરજી (સી) ૧૯૧ ઓફ ૨૦૧૯ નો નિર્ણય કરનાર ખંડપીઠની રચના કરી હતી. આવા આક્ષેપો કલંકજનક છે અને અદાલતનો અવમાન બને છે, એવું ઠરાવવા માટે કોઈ ચર્ચાની આવશ્યકતા નથી. શ્રી વિજય કુર્લેએ આ અદાલતના કાર્યરત ૨ ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ આક્ષેપો કરતાં એવી ધૃષ્ટતા અને સાહસ દર્શાવ્યું છે કે તેઓ ફોજદારી માનસિકતા ધરાવતા ન્યાયાધીશો છે, તેમણે મહત્વપૂર્ણ હકીકતોને વાંકી વાળી છે અને આ અદાલતના સ્થિર થયેલા કાયદાનો ખોટો અર્થઘટન કર્યો છે. ‘કાનૂની સ્થિતિ અંગે ભ્રમ પેદા કરવો’ નો અર્થ શું થાય છે તે અમારી સમજ બહાર છે. આ ન્યાયાધીશો અદાલતને પોતાની વ્યક્તિગત મિલકત બનાવવા પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે અને એક ગોઠડી ચલાવી રહ્યા છે તથા નાણાં ઉઘરાવવા માટે અયોગ્ય વ્યક્તિઓના પક્ષે અનુકૂળ આદેશો પસાર કરી રહ્યા છે એવા આક્ષેપો કલંકજનક અને નિંદાપૂર્ણ છે, અને તેઓ અદાલતનો અવમાન બને છે એવું ઠરાવવા માટે વિશદ ચર્ચાની કોઈ જરૂર નથી.

૭૨. પ્રથમ ફરિયાદના પૃષ્ઠ ૧૧૩ પરના પરિચ્છેદ ૩૭ માં, શ્રી વિજય કુર્લેએ એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે શ્રી નેડુમપરા બોમ્બે વડી અદાલતના એક વિદ્વાન ન્યાયાધીશ સામે ફરિયાદ પક્ષ ચલાવવો ઈચ્છતા હતા અને તેમના મૂળભૂત અધિકારોના ઉલ્લંઘન બદલ વળતર પણ માંગતા હતા. તે અરજી બોમ્બે વડી અદાલતે નામંજૂર કરી દીધી છે. અમને જેટલી જાણ છે તે મુજબ, તે ચુકાદાને પડકારવામાં આવ્યો નથી, જે સ્પષ્ટ રીતે સૂચવે છે કે બોમ્બે વડી અદાલતે શ્રી

નેડુમપરાની આ દલીલ સ્વીકારી નહોતી કે સંબંધિત ન્યાયાધીશ સામે ફરિયાદ પક્ષ ચલાવી શકાય અથવા શ્રી નેડુમપરા કોઈપણ વળતર મેળવવાના હકદાર હતા. તે પછી કથિત અદાલત અવમાનનાકર્તાઓએ પ્રથમ પત્રના પૃષ્ઠ ૧૧૪ પર નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી હતી, તે આશ્ચર્યજનક છે:

“ન્યાયમૂર્તિ ન્યાયમૂર્તિ રોહિતન ફાલી નરીમણ દ્વારા કરવામાં આવેલું અવલોકન પ્રથમદ્રષ્ટ્યે તેમના હતાશ મનનું પરિણામ જણાય છે અથવા બોમ્બે વડી અદાલતના ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલાને મદદ કરવા માટે કરવામાં આવ્યું હોય એવું લાગે છે, જેમના આદેશો સત્તાનો દુરુપયોગ કરવા બદલ કડક અને કઠોર અવલોકનો સાથે ઉચ્ચ પીઠો દ્વારા રદ કરવામાં આવ્યા છે. [ટ્રાઈડન્ટ સ્ટીલ એન્ડ એન્જિનિયરિંગ કો. વિ. વેલુરેક ૨૦૧૮ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન બોમ ૪૦૬૦]. ઉક્ત ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલા, જેઓ સ્ટિંગ ઓપરેશનમાં પકડાયા છે અને જેઓની ભ્રષ્ટ પ્રવૃત્તિઓ માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતની (પાંચ – ન્યાયાધીશોની પીઠ) સમક્ષ તપાસ હેઠળ છે. તેથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ન્યાયમૂર્તિ રોહિતન ફાલી નરીમણે એક આરોપી ન્યાયાધીશને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને બંને પરિસ્થિતિમાં તેઓ સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ તરીકે કાર્ય કરવા માટે અયોગ્ય છે તથા “ઈન-હાઉસ-પ્રોસિજર” હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, જેમ ન્યાયમૂર્તિ કર્નનના કેસમાં કરવામાં આવ્યું હતું તેમ, તેમને તાત્કાલિક હટાવવાના પાત્ર છે.” ફરીથી, કરવામાં આવેલા આક્ષેપો સંપૂર્ણપણે કલંકકારક છે. કોઈ ન્યાયાધીશે પોતાના હતાશ મનના પરિણામરૂપે આદેશ કર્યો છે એવો

આક્ષેપ, અમારી દષ્ટિએ, અત્યંત કલંકકારક આક્ષેપ છે. આદેશ ન્યાયમૂર્તિ કાથાવાલાને મદદ કરવાની દષ્ટિથી કરવામાં આવ્યો હતો એવો બીજો આક્ષેપ પણ સમાન રીતે કલંકકારક છે. આ આક્ષેપો અદાલતની અવમાનના પણ બને છે.

૭૩. પ્રથમ પત્રના પાના ૯૩ પર નીચેના આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે:

“અતે માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે, જેણે શ્રી નેડુમપરાની રિટ અરજીનો નિર્ણય કર્યો હતો, તેને અદાલતનો અવમાન માન્યો ન હતો. સર્વોચ્ચ અદાલતની પૂર્ણ ખંડપીઠે પણ તેને અદાલતનો અવમાન માન્યો ન હતો, પરંતુ ૮ મહિના પછી ન્યાયાધીશ રોહિતન ફાલી નરીમને તેને અવમાનજનક ગણાવ્યું; તે માત્ર વિશાળ ખંડપીઠના અભિપ્રાયો તેમજ સહન્યાયાધીશોનું પાલન ન કરવાની ન્યાયિક અયોગ્યતા જ નથી, પરંતુ ન્યાયાધીશ નરીમનના ગુપ્ત હેતુને પણ સાબિત કરે છે.

ન્યાયાધીશ વિરુદ્ધ ફરિયાદ પક્ષ ચલાવવાની અરજી, જો તે ક્ષુદ્રક ન હોય, તો ક્યારેય અદાલતનો અવમાન ગણાઈ શકતી નથી. વિપરીત રીતે, ભ્રષ્ટ ન્યાયાધીશો અંગે ફરિયાદ કરવું વકીલનું કર્તવ્ય છે.”

૭૪. વધુમાં, પ્રથમ પત્રના પાનું ૧૩૪ પર આક્ષેપિત અદાલત-અવમાનકર્તાઓએ નીચે મુજબના આક્ષેપો કર્યા છે:

“હાજર કેસમાં જસ્ટિસ નરીમને પણ એ જ ભૂલ કરી હતી. તે દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદાથી અને ગુપ્ત હેતુઓ માટે કરવામાં આવ્યું છે, જે કાર્યવાહી

પ્રસામાં આપવામાં આવેલ સમજાવટ અને નોંધપોથીમાંથી પ્રથમ દ્રષ્ટ્યે સાબિત થાય છે.

૧૦૧૦) આ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, કારણ કે જસ્ટિસ નરીમાન સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ છે, તેઓ કોઈપણ નરમાઈના હક્કાર નથી...”

૭૫. પ્રથમ પત્રના પાનું ૧૩૫ પર, શ્રી વિજય કુર્લેએ નીચે મુજબના આક્ષેપો કર્યા છે:

“હાલના કેસમાં જ્યારે જસ્ટિસ રોહિંટન ફાલી નરીમને સ્થળ પર, અર્થાત્ પમી માર્ય, ૨૦૧૯ના રોજ, કોઈ કાર્યવાહી કરી નહોતી, ત્યારે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની પૂર્ણ પીઠે ડૉ. એલ.પી. મિશ્રા વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૯૮) ૭ એસ.સી.સી. ૩૭૯ (પૂર્વોક્ત) મામલામાં નિર્ધારિત મુજબ અદાલતોના અવમાનના અધિનિયમ, ૧૯૭૧ની કલમ ૧૪ અને કલમ ૧૫ની પ્રક્રિયાનું પાલન ન કરવું એવી કોઈ તાત્કાલિકતા નહોતી.

પરંતુ ન્યાયાધીશ રોહિંટન ફાલી નરીમાનએ કાયદા હેઠળ અનિવાર્ય કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાઓનું પાલન ન કરવા માટે કેવી તાત્કાલિકતા હતી તે અંગે કોઈપણ સ્પષ્ટીકરણ આપ્યા વિના પ્રક્રિયા વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું હતું. આ વાત સ્વયં એ અનુમાન કરવા માટેનું એક આધાર બને છે કે તેઓ કોઈ આડઅર્થવાળા હેતુ અથવા ભ્રષ્ટ આચરણથી પ્રેરિત હતા. [જુઓ :- આર.આર. પેરેખ વિ. ગુજરાત વડી અદાલત (૨૦૧૬) ૧૪ એસ.સી.સી. ૧] ”

“ આ જ વાતથી એવો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો આધાર મળે છે કે તેઓ આડહેતુ

અથવા ભ્રષ્ટ આચરણથી પ્રેરિત થયા હતા ” એવો આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે નિરાધાર અને બિનઆધારિત છે, જે આ અદાલતને કલંકિત કરે છે અને આ અદાલતની મહિમા ઘટાડે છે. જ્યારે કોઈપણ વ્યક્તિ, ભલે તે કાર્યવાહીનો પક્ષકાર હોય કે ન હોય, અદાલતના ચુકાદાની ટીકા કરે, ત્યારે તે એવી ટીકા કરી શકે છે, જો સુધી તે પક્ષકાર દુર્ભાવના, ગુપ્ત હેતુઓ, બાહ્ય કારણો વગેરે જેવા આક્ષેપો ન મૂકે. ઉપર ઉદ્ઘૂત ભાગોમાં શ્રી વિજય કુરલે આ અદાલતના ન્યાયાધીશોની નિષ્પક્ષતા પર પ્રશ્નાર્થ ઊભો કરતા આક્ષેપો મૂક્યા છે અને એમ પણ જણાવ્યું છે કે આદેશો દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઈરાદા અને ગુપ્ત હેતુસર પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. આ આક્ષેપો અદાલતને કલંકિત કરવા સમાન છે અને તેથી તેમાં કોઈ શંકાને અવકાશ નથી કે શ્રી વિજય કુરલે આ અદાલતનો અવમાન કર્યો હોય તે માટે દોષિત છે.

૭૬. પ્રથમ ફરિયાદના પૃષ્ઠ ૧૫૦-૧૫૪ પર શ્રી વિજય કુરલેએ નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:

“ ૧૩) #આરોપ# આરોપી સેશન્સ જજ એસ.જે. કાથવાલાને બચાવવા માટે ગુપ્ત હેતુથી આદેશ પસાર કરવાથી, જેમના વિરુદ્ધ “ઈન્ડિયન બાર એસોસિએશન” એ ધારિત મંજૂરી મેળવી છે, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૮ હેઠળ અભિયોજન માટે જવાબદાર બને છે.

XXX XXX XXX

આ સ્થિતિ હોય ત્યારે, ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમન દ્વારા આવી અસંગત, ગેરકાયદેસર અને અકારણ ટિપ્પણી કરવાની કોઈ પ્રસંગવશતા કે

કારણ નહોતું. સ્પષ્ટ છે કે ઉક્ત ટિપ્પણીઓ તેમના મિત્ર ન્યાયમૂર્તિ એસ.જે. કથાવાલાને બચાવવાના ગુપ્ત હેતુથી કરવામાં આવી છે અને તેથી તેઓ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૧૮ હેઠળ અભિયોજિત થવા પાત્ર છે.

૧૪) આક્ષેપ # સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનું અર્થઘટન કરવામાં

અસમર્થતા:

ચુકાદાના પરિષદ ૯ માં ન્યાયમૂર્તિ રોહિંગ્ટન ફાલી નરીમણે સુખદેવ સિંહ સોધી વિ. મુખ્ય ન્યાયાધીશ એસ. તેજા સિંહ, ૧૯૫૪ એસ.સી.આર. ૪૫૪ ના કેસમાં સંવિધાન પીઠના ચુકાદા પર આધાર રાખીને એવો અર્થ કર્યો હતો કે ઉક્ત નિવેડા મુજબ જે ન્યાયાધીશ પર વ્યક્તિગત આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હોય, તેણે જ તે બાબત પોતે સાંભળવાની રહે છે. હકીકતમાં, ઉક્ત ચુકાદામાં નિર્ધારિત કાનૂન તો એકદમ વિપરીત છે.”

ઉપરોક્ત કારણોસર ન્યાયમૂર્તિ નરીમણે પોતાના મિત્ર ન્યાયમૂર્તિ કથાવાલાને બચાવવા માટે ગુપ્ત હેતુથી કાર્ય કર્યું હોવાનો આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે કલંકજનક અને અદાલતની અવમાનના કરનાર આક્ષેપ છે. ત્યારબાદનો આક્ષેપ એ છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમણે સુખદેવ સિંહ સોધીના મામલામાં (ઉપરોક્ત) આ અદાલતના ચુકાદાનું ઉલ્લંઘન કરીને કાર્ય કર્યું હતું. આક્ષેપોની યોગ્યતા કે અન્યથા વિશે કોઈ ટિપ્પણી કર્યા વિના, આ શીર્ષક હેઠળની નીચેની નોંધો સંપૂર્ણપણે અદાલતની અવમાનના કરનાર છે:

“આથી ન્યાયમૂર્તિ રોહિતન ફાલી નરીમાનની સમજણનું સ્તર સ્પષ્ટપણે

અત્યંત નબળું હતું તે પ્રથમ દ્રષ્ટ્યે સાબિત થયું.

....

પરંતુ આ જોગવાઈ અને ચુકાદાને ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમને સુવિધાનુસાર અને જાણબૂઝીને અવગણ્યા હતા, અથવા તો તેમને આ મૂળભૂત કાયદાની જાણ ન હોવી જોઈએ, જે તેમની અસમર્થતા અને સમજણના નીચા સ્તરને સાબિત કરવા માટે પૂરતું છે અને જેના આધારે તેમને ન્યાયતંત્રમાંથી તાત્કાલિક દૂર કરવામાં આવે તે યોગ્ય છે.”

શ્રી વિજય કુર્લેએ ઉપયોગમાં લીધેલી એવી ભાષા કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમાનને મૂળભૂત કાયદાનો પણ જ્ઞાન નથી અને, તેથી, તેમની સમજશક્તિનું સ્તર નબળું હોવાથી તેઓ ન્યાયતંત્રમાંથી તાત્કાલિક દૂર કરવામાં આવે તે જરૂરી છે, અત્યંત અશિષ્ટ ભાષા છે, જે અદાલતના ઘોર અવમાનના સમકક્ષ બને છે.

૭૭. પ્રથમ ફરિયાદના પાનું ૧૩૩ પર નીચે મુજબ આક્ષેપ કરવામાં

આવ્યો છે:

“કપોળ કો-ઓપ. બેંક લિ. વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય ૨૦૦૫ ક્રિ.એલ.જે.૭૬૫ માં એવો નિર્ણય આપવામાં આવ્યો છે કે “અદાલતની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ” શબ્દસમૂહનો અર્થ તુરંત, ત્રાસદાયક અને દમનકારી કાર્યવાહી લાવવાનો કૃત્ય થાય છે.

તે જ ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાનનું કૃત્ય છે કે તેમણે એડવોકેટ નેદુમપરા વિરુદ્ધ અવમાનના પ્રકરણ દાખલ કર્યું.”

૭૮. ફરીથી, પ્રથમ ફરિયાદના પાના ૧૬૭-૧૬૮ પર નીચે મુજબ નોંધવામાં આવ્યું છે:

“અતેએવ એ સ્પષ્ટ છે કે કાયદાની પ્રક્રિયાનો ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન અને ન્યાયમૂર્તિ વીનીત સરન દ્વારા, આ ભ્રમ હેઠળ કે અદાલત તેમની વ્યક્તિગત અને ખાનગી મિલકત છે, ગંભીર રીતે દુરુપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ એક્સક્સક્સ

આરોપ ક્રમાંક # માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશ તરીકે લેવાયેલ શપથનો ભંગ, પક્ષપાતપૂર્વક, દુર્ભાવનાપૂર્વક વર્તીને તથા સંવિધાન અને કાયદાનું પાલન ન કરીને. ”

ઉપર દર્શાવેલ કારણોને લીધે, ૨ ન્યાયાધીશો આ અદાલતને પોતાની અંગત મિલકત તરીકે માને છે એવો આક્ષેપ કલંકિત આક્ષેપ છે અને તે અદાલતની અવમાનના સમાન બને છે.

૭૯. શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા પાનાં ૧૭૧-૧૭૩ પર પરિષ્દેદ ૪૮ માં દાખલ કરાયેલી ફરિયાદમાં શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફરિયાદનો ઉલ્લેખ છે અને એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે માનવ અધિકાર એનજીઓ દ્વારા દાખલ કરાયેલી બીજી ફરિયાદ સ્વયંસ્પષ્ટ છે. આક્ષેપો નીચે મુજબ છે:

“કે અન્ય પ્રકરણમાં હ્યુમન રાઈટ (એન.જી.ઓ.) દ્વારા ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન અને ન્યાયમૂર્તિ વિનીત સરણ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલી બીજી ફરિયાદ, અસમર્થતા, સમજશક્તિના નીચા સ્તર, સર્વોચ્ચ અદાલતની

સત્તાને ખંડિત કરવાની વૃત્તિ, કાનૂનના શાસનને બદનામ કરવાની પ્રવૃત્તિ, તેમજ અયોગ્ય આરોપીને અનિચ્છનીય રાહત આપવા માટે સત્તાનો ઉપયોગ કરીને છેતરપિંડી કરવી અને હકદાર પીડિત સ્ત્રીને રાહત ન આપવી, તે બાબતો અંગે સ્વયંસ્પષ્ટ છે.

XXX XXX XXX

તે આરોપીએ, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૩૮૭ ઓફ ૨૦૧૯ [આરીશ અસગર કુરેશી વિ. ફરીદ અહમદ કુરેશી ૨૦૧૯ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૩૦૬] માં જસ્ટિસ રોહિતન ફાલી નરીમાન અને વિનીત સરણએ, આરોપીને મદદ કરવાની દુર્ભાવનાપૂર્ણ મનશાથી, પત્નીએ આપેલી અરજીના આધારે આરોપી પતિ વિરુદ્ધ તપાસનો આદેશ આપવા માટે પોલીસ અહેવાલનું કોઈ પુરાવાકીય મૂલ્ય નથી એવું અવલોકન કર્યું હતું.

એક્સ એક્સ એક્સ પરંતુ આરોપીઓને મદદ કરવા માટે ઉતાવળમાં રહેલા આરોપી ન્યાયાધીશોએ ફરિયાદને દિશાનિર્દેશ આપતા આદેશ વિરુદ્ધ અપીલ સ્વીકારી અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલા કાયદાની તેમજ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૧ ની વૈધાનિક જોગવાઈઓની સ્પષ્ટ અવગણના અને અવમાનના કરતાં આદેશ પસાર કર્યો અને અસંવિધાનિક રીતે વર્ત્યા."આ આક્ષેપો માત્ર કલંકજનક અને અદાલતની અવમાનના સમાન જ નથી તથા આ અદાલતના અધિકારને નબળો પાડે છે, પરંતુ આથી સ્પષ્ટ રીતે જણાય છે કે શ્રી વિજય કુર્લેને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરવામાં

આવેલી ફરિયાદની જાણ હતી. આથી સ્પષ્ટ સંકેત મળે છે કે શ્રી રશીદ ખાન પઠાણે માત્ર માનનીય ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને ફરિયાદ મોકલી નહોતી, પરંતુ શ્રી વિજય કુર્લે સહિત અન્ય લોકોને પણ તેની જાણ કરી હતી અને તેથી આ ફરિયાદ જાહેર ક્ષેત્રમાં ઉપલબ્ધ હતી. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા તારીખ ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ ની બીજી ફરિયાદ

૮૦. હવે અમે શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદ પર વિચાર કરીએ છીએ, જેઓ હ્યુમન રાઈટ સિક્યોરિટી કાઉન્સિલ (એન.જી.ઓ.) ના રાષ્ટ્રીય સચિવ હોવાનું જણાવવામાં આવે છે. આ ફરિયાદનો આધાર આ અદાલતના બે ન્યાયાધીશો (ન્યાયમૂર્તિ આર. એફ. નરીમન અને ન્યાયમૂર્તિ વિનીત સરણ) દ્વારા ફોજદારી અપીલ ક્રમાંક ૩૮૭/૨૦૧૯ માં પસાર કરાયેલ આદેશ છે. આ ફરિયાદના પરિચ્છેદ ૪ અને ૬ માં, ફરિયાદીએ નીચે મુજબના આક્ષેપો કર્યા હતા:—

પીજીએસ. ૪-૫

“ ૪. વર્તમાન ફરિયાદ, આરોપી વિરુદ્ધ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ માનનીય બોમ્બે વડી અદાલત દ્વારા આદેશિત ફરિયાદ પક્ષની કાર્યવાહી રદ કરતી વેળાએ ન્યાયમૂર્તિ રોહિન્ટન ફાલી નરીમાન અને ન્યાયમૂર્તિ વિનીત સરણ દ્વારા સત્તાના દુરુપયોગ અંગે છે.” એકસ એકસ એકસ

૬. વડી અદાલતનો કારણસભર અને કાયદેસર આદેશ આરોપી ન્યાયાધીશે અસંગત વિચારણાના આધારે અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની

બંધારણીય પીઠના ચુકાદાની અવમાનના કરીને રદ કર્યો હતો.”

૮૧. ફોજદારી અપીલ નં. ૩૮૭ સન ૨૦૧૯ એવી વ્યક્તિ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી, જે તે આદેશથી પીડિત હતી, જેના દ્વારા વડી અદાલતે તેના વિરુદ્ધ ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવે તેવો નિર્દેશ આપ્યો હતો. આરિશ અસગર કુરેશી વિ. ફરીદ અહમદ કુરેશી અને અન્ય ૧૬ માં તા. ૨૬.૦૨.૨૦૧૯ના ચુકાદા દ્વારા આ સર્વોચ્ચ અદાલતે જણાવેલ આદેશ રદ કર્યો હતો. તે કેસમાં આ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના પ્રતિવાદીનું પ્રતિનિધિત્વ શ્રી નિલેશ ઓઝા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું, કથિત અવમાનનાકારક ૧૬ ૨૦૧૯ (૪) સ્કેલ ૬૦૬

અહીંના ક્રમાંક ૩. તે જાહેર હિતનો કોઈ તત્ત્વ ન ધરાવતો, લગભગ બે પક્ષકારો વચ્ચેનો ખાનગી મામલો હતો અને તેથી શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ આ આદેશથી એટલા વ્યથિત શા માટે થયા કે તેમણે માનવ અધિકાર સુરક્ષા પરિષદના રાષ્ટ્રીય સચિવ તરીકેની પોતાની હેસિયતમાં ફરિયાદ દાખલ કરી, તે અમારી સમજણમાં આવતું નથી.

૮૨. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ ચુકાદાની ટીકા કરી શકતા હતા એમ માન્ય રાખીએ તો પણ, તેમને ત્યાં જ અટકી જવું જોઈએ હતું. પરંતુ આ પ્રકરણમાં, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ માત્ર ચુકાદાની ટીકા સુધી અટક્યા નથી. તેમણે “ ન્યાયાધીશોએ જાણપૂર્વક સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિની અવગણના કરી ” અથવા “ જાણપૂર્વક અને સુવિધા મુજબ ” અમુક અવલોકનોના સંદર્ભને અવગણ્યા,

અને અદાલત સમક્ષ ઉલ્લેખિત અમુક ચુકાદાઓનું " જાણપૂર્વક ખોટું અર્થઘટન કર્યું " જેવા શબ્દપ્રયોગો કરીને નિર્વિવાદ રીતે ન્યાયાધીશોને હેતુઓ આક્ષેપિત કર્યા છે. વધુમાં, એવી આક્ષેપણા કરવામાં આવી છે કે પીઠે અદાલતના સંવિધાન પીઠના ચુકાદાને અવગણીને કાર્ય કર્યું, એટલું જ આરોપિત ન્યાયાધીશોની દુર્ભાવના સાબિત કરવા પૂરતું છે. પ્રથમ તો, ચુકાદો યોગ્ય છે કે નહીં તે નક્કી કરવાનું શ્રી રશીદ ખાન પઠાણનું કામ નથી. તે માટે કાયદેસર રીતે સ્થાપિત પ્રક્રિયા ઉપલબ્ધ છે, જેના દ્વારા પુનર્વિચાર અરજી અથવા ક્યુરેટિવ અરજી દાખલ કરી શકાય. અમે ચુકાદાના ગુણદોષમાં જઈ શકતા નથી; પરંતુ એવું માન્ય રાખીએ કે ચુકાદો સંવિધાન પીઠના ચુકાદા સાથે સુસંગત નથી, તો પણ તે પીઠમાં સમાવેશ પામેલા ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ દુર્ભાવનાનો આક્ષેપ કરવા માટે કોઈ આધાર બની શકતું નથી. તેમણે આ પ્રકારના આક્ષેપો પણ કર્યા છે કે ન્યાયાધીશોએ પદની શપથનો ભંગ કર્યો છે અને પક્ષપાતપૂર્ણ રીતે કાર્ય કર્યું છે.

૮૩. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણે ફરિયાદ નોંધાવવાના જે કારણોમાંનું એક કારણ આપ્યું છે તે એ છે કે તેમણે આ અદાલતના વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ફલી એસ. નરીમાન વિરુદ્ધ, શ્રી ફલી એસ. નરીમાન દ્વારા રાષ્ટ્રવિરોધી પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવતી હોવાનો આક્ષેપ કરતી ફરિયાદ નોંધાવી હતી. તે કેસમાં, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણનું પ્રતિનિધિત્વ આક્ષેપિત અવમાનનાકાર ક્રમાંક ૩ શ્રી નિલેશ ઓઝા દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું. આ આધારે એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે ન્યાયમૂર્તિ નરીમાને આ મામલો સાંભળવો જોઈએ નહોતો. પ્રશ્નાધીન ફરિયાદ

૧૯.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ નોંધાવવામાં આવી હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું છે. આ ફરિયાદ અંગે, જો કોઈ નોટિસ જારી કરવામાં આવી હોય તો તે અંગે દર્શાવવા માટે કોઈ સામગ્રી નોંધપોથી પર મૂકવામાં આવી નથી. પ્રશ્નાધીન ચુકાદો ૨૬.૦૨.૨૦૧૯ ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો અને મામલાની સુનાવણીમાંથી કોઈ ન્યાયાધીશે પોતાને અલગ રાખવા જોઈએ એવી કોઈ વિનંતી શ્રી નિલેશ ઓઝા દ્વારા કરવામાં આવી નહોતી. આ ફરિયાદના અસ્તિત્વની હકીકત માનનીય ખંડપીઠના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈ સામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી. જો તે બાબત ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હોત તો પણ, અમારા મત મુજબ, તે પોતાને અલગ રાખવા માટે પૂરતું કારણ ગણાઈ શકે તેમ નથી. જો ન્યાયાધીશે આવા કોઈપણ ક્ષુલ્લક આધાર પર પોતાને અલગ રાખવા લાગશે, તો તે મંચ-પસંદગીની પ્રવૃત્તિને પ્રોત્સાહન આપશે. જો કોઈ વાદકાર કોઈ ચોક્કસ ન્યાયાધીશને ટાળવા માંગતો હોય, તો તે સહેલાઈથી એ સુનિશ્ચિત કરી શકે કે તે ન્યાયાધીશ અથવા તેમના પરિવારના કોઈ સભ્ય વિરુદ્ધ, ફરિયાદ ક્ષુલ્લક હોય કે અન્યથા, નોંધાવવામાં આવે અને ત્યારબાદ તે ન્યાયાધીશે પોતાને અલગ રાખે તેવી માંગણી કરવામાં આવે. અમે આવી વાદકાર પક્ષો અથવા વકીલોના હાથે ન્યાયતંત્રને બંધક બનાવવાની પરવાનગી આપી શકતા નથી.

૮૪. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદના અન્ય ભાગો પણ છે, જેને અમે પ્રકાશિત કરવા માંગીએ છીએ:—

પૃ.૧૬

૧૧) એક્સએક્સએક્સ તેથી ન્યાયમૂર્તિ રોહિંટન ફાલી નરીમાન અને ન્યાયમૂર્તિ વિનીત સરીનના અવલોકનો માત્ર અવિવેકપૂર્વક આપેલ નથી, પરંતુ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની પૂર્ણ પીઠ દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદાનો અવમાન પણ છે અને તે તેમની મૂળભૂત જ્ઞાનના અભાવને પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે.

પૃ. ૨૦

પરંતુ અંતિમ આદેશ પસાર કરતી વખતે, ઉક્ત અવલોકનોનો ઉલ્લેખ આરોપી ન્યાયાધીશો દ્વારા, ખાસ કરીને જસ્ટિસ રોહિંટન ફાલી નરીમાન દ્વારા, જાણપૂર્વક અને સુવિધાજનક રીતે અવગણવામાં આવ્યો હતો.

પૃ. ૩૩

આ ચુકાદા પર પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશો દ્વારા તેમના તા. ૨૬મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૯ના ચુકાદામાં આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો અને તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ કાયદેસર આદેશને રદ કરવા માટે આરોપીને અયોગ્ય લાભ મળે તે હેતુથી તેની જાણપૂર્વક ખોટી અર્થઘટન કરવામાં આવી હતી.

પૃષ્ઠ. ૩૪

પરંતુ પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશોએ સર્વોચ્ચ અદાલત અને વિવિધ વડી અદાલતો દ્વારા સ્થિર કરાયેલ કાનૂની સ્થિતિને જાણબૂઝીને અવગણી હતી.

પૃ. ૩૯

“આ બંને ચુકાદાઓ પર પત્ની તરફના વકીલે આધાર રાખ્યો હતો અને તે સર્વોચ્ચ અદાલતમાં દાખલ કરાયેલ સંકલનમાં સમાવાયેલા છે. આ ચુકાદાઓનો

ઉલ્લેખ માનનીય સેશન્સ જજે પોતાના તા. ૧૨મી ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ ના આદેશમાં પણ કર્યો છે. ઉક્ત આદેશ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ દાખલ અપીલ સાથે પાનું ક્રમાંક ૧૭૨- ૧૮૪ પર જોડાયેલ છે અને ઉપરોક્ત બન્ને ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ પેરા ૨૧ (એસ.એલ.પી.ના પાનું ક્રમાંક ૧૮૫) અને પેરા ૨૨ (એસ.એલ.પી.ના પાનું ક્રમાંક ૧૮૬) માં કરવામાં આવ્યો છે.

પરંતુ પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશોએ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા સ્થિર કરવામાં આવેલ ઉક્ત કાનૂની સ્થિતિને જાણપૂર્વક અવગણેલી હતી અને તેથી ઉક્ત તા. ૨૬મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૧૮નો આદેશ માત્ર પર ઇન્ક્યુરિયમ જ નથી પરંતુ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતનો અવમાન પણ છે.”

પૃ. ૪૩

પરંતુ પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશોએ આરોપીને મદદ કરવાનો ગૂઢ હેતુ રાખીને આ પરિચ્છેદોને તેમના આદેશમાં પુનઃઉત્પન્ન કરવાનું જ્ઞાતપણે અવગણ્યું. વધુમાં, ઉક્ત ન્યાયદષ્ટાંત લાગુ પડે છે કે લાગુ પડતો નથી તે બાબતે, તેનો માત્ર ઉપરી રીતે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે તે સિવાય, ચુકાદામાં કોઈ ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.

પૃ. ૫૨

“પરંતુ ન્યાયાધીશ રોહિન્ટન ફાલી નરીમને, બંધારણ પીઠના ચુકાદાની જાણ તેમના ધ્યાન પર લાવવામાં આવી હોવા છતાં, તેની સંપૂર્ણ અવગણના અને અવજ્ઞા કરતાં વર્તન કર્યું.

આ આરોપી ન્યાયાધીશો, અર્થાત્ જસ્ટિસ રોહિન્ટન ફાલી નરીમન અને જસ્ટિસ વિનિત સરણ, ની દુર્ભાવના સાબિત કરવા માટે પૂરતું છે.”

પૃ. ૬૨

પરંતુ અહીં પ્રતિવાદી ન્યાયાધીશોએ કાયદાના વિરુદ્ધ અને પક્ષપાતપૂર્ણ રીતે વર્તીને ન્યાયાધીશ તરીકે લીધેલી શપથનો ભંગ કર્યો છે અને તેથી તેમણે દેશની સર્વોચ્ચ અદાલતના સર્વોચ્ચ પદ પર બેસવાનો પોતાનો અધિકાર ગુમાવ્યો છે.

પૃ. ૭૧

“ ૩૮). ન્યાયાધીશની સમજણનું નબળું સ્તર:—

xxx xxx xxx”

પૃ. ૭૭

૪૫). આ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, ન્યાયમૂર્તિ રોહિન્ટન ફાલી નરીમનને તેમના પિતા અને એડવોકેટ નિલેશ ઓઝા વચ્ચેની વ્યક્તિગત દુશ્મનાવટની જાણ હોવા છતાં, પોતે પ્રકરણથી અલગ રહેવાના બદલે, એડવોકેટ નિલેશ ઓઝા દ્વારા રજૂ કરાયેલ કેસની સુનાવણી કરી અને પોતાની પૂર્વગ્રહિત માન્યતાઓના આધારે, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત વિવિધ કાનૂની સિદ્ધાંતોની જ્ઞાતપણે અવગણના અને અવહેલના કરીને ગેરકાયદેસર આદેશ પસાર કર્યો.

૮૫. ઉપર ઉદ્ધૃત કરાયેલા અંશોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો અનુસાર,

પીઠે કાયદાનો જાણપૂર્વક અવગણન કરીને આદેશો પસાર કર્યા અને અદાલતનો અવમાન કર્યો, ન્યાયાધીશોએ ઉલ્લેખિત ચુકાદાના કેટલાક ભાગોને ઈરાદાપૂર્વક અને સુવિધાનુસાર અવગણ્યા, તેમણે આદેશોનો ઈરાદાપૂર્વક ખોટો અર્થઘટન કર્યો, તેમણે સ્થિર થયેલી કાનૂની સ્થિતિને ઈરાદાપૂર્વક અવગણ્યા, ન્યાયાધીશોએ આરોપીને મદદ કરવા ગુપ્ત હેતુથી કાર્ય કર્યું, અને આ બધું શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ જેમને આરોપી તરીકે વર્ણવે છે તે બે ન્યાયાધીશોના દુરાશય સાબિત કરવા પૂરતું છે. આ આક્ષેપો માત્ર ખોટા જ નથી, પરંતુ તે માત્ર આ દષ્ટિએ કરવામાં આવ્યા છે કે જસ્ટિસ નરીમનએ તે મામલાની સુનાવણીમાંથી પોતાને અલગ રાખવા જોઈએ જેમાં તેઓને હજી પણ સજાના પ્રશ્ન પર શ્રી નેડુમપરાની દલીલો સાંભળવાની હતી. વધુમાં એવો પણ આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે જસ્ટિસ નરીમનને તેમના પિતા અને શ્રી નિલેશ ઓઝા વચ્ચેની વ્યક્તિગત વૈરભાવની જાણ હતી. ઉપયોગમાં લેવામાં આવેલી ભાષા માત્ર આપત્તિજનક જ નથી, પરંતુ ન્યાયાધીશોની નિષ્પક્ષતા, પ્રામાણિકતા અને ક્ષમતાને પ્રશ્નાંકિત કરીને, તેમજ ન્યાયાધીશોએ જાણપૂર્વક એક નિશ્ચિત રીતે કાર્ય કર્યું હોવાનું કહીને અને તેમના વિરુદ્ધ દુરાશયના આક્ષેપો ઊભા કરીને, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણએ અદાલતનો અવમાન પણ કર્યો છે.

૮૬. અમે પત્રોના મોટા ભાગો અગાઉથી જ ઉદ્ધૃત કર્યા છે. બંને પત્રો તેમના સ્વરૂપ પરથી સંપૂર્ણપણે અદાલતના અવમાનનાજનક સ્વભાવના છે. કોઈપણ વાદીને ન્યાયાધીશને હેતુઓ આક્ષેપિત કરવાનો અધિકાર નથી.

કોઈપણ વાદીને ન્યાયાધીશની નિષ્ઠા અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવવાનો અધિકાર નથી. કોઈપણ વાદીને ન્યાયાધીશની ક્ષમતા અંગે પણ પ્રશ્ન ઉઠાવવાનો અધિકાર નથી. જ્યારે ન્યાયાધીશોની ક્ષમતા, નિષ્ઠા અને ગૌરવ અંગે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવે છે, ત્યારે તે સંસ્થા પર આક્રમણ સમાન છે. તે કાનૂનની મહિમા પર આક્રમણ છે અને જનમાનસમાં અદાલતોની છબી ઓછી કરે છે. ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો અતિ નિંદાજનક અને કલંકકારક છે. શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણે આ નકાર્યું નથી કે તેમણે આ પત્રો મોકલ્યા છે. વાસ્તવમાં, તેઓ આ પત્રો મોકલવાનું યુક્તિસંગત ઠેરવે છે. તેમના દ્વારા દાખલ કરાયેલા કોઈપણ સોગંદનામામાં ક્ષમાયાચનાનો એક પણ શબ્દ નથી.

૮૭. હવે અમે તે પરિસ્થિતિનું પરીક્ષણ કરીએ છીએ જેમાં આ આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા છે. શ્રી વિજય કુરલે દ્વારા તા. ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ની પ્રથમ ફરિયાદ મૂળભૂત રીતે તા. ૧૨.૦૩.૨૦૧૯ના આદેશ સંબંધિત છે. તા. ૧૨.૦૩.૨૦૧૯ના આદેશથી શ્રી નેદુમપરાને અદાલતની અવમાનનાનો દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હતા. શિક્ષાના મુદ્દે તેમની સુનાવણી કરવા માટે તેમને નોટિસ આપવામાં આવી હતી. આ નોટિસ બે અઠવાડિયામાં પરત લાયક રાખવામાં આવી હતી અને નોંધ દર્શાવે છે કે આ નોટિસ વાસ્તવમાં ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ના રોજ પરત લાયક રાખવામાં આવી હતી. દરમિયાન, શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ બંનેએ એવી પ્રાર્થના સાથે આ ફરિયાદો મોકલી હતી કે ખંડપીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવામાં આવે. અમારી મત મુજબ, આ અવમાનનાનું અતિ

ગંભીર સ્વરૂપ છે, કારણ કે તેનો આશય ન્યાયાધીશોને ભયભીત કરવાનો હતો જેથી તેઓ શ્રી નેદુમપરા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવાથી વિરમાવે. શ્રી નેદુમપરાએ આ અદાલતમાં દાખલ કરેલા પોતાના સોગંદનામામાં જણાવ્યું હતું કે તેઓ શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી નિલેશ ઓઝાને માત્ર નામમાત્ર જાણતા હતા. તેમના કહેવા મુજબ, તેઓ શ્રી રશીદ ખાન પઠાણને તો બિલકુલ ઓળખતા જ નહોતા. આ નિવેદનના આધારે અમે શ્રી નેદુમપરાને મુક્ત કર્યા છે. વાસ્તવમાં, તેમણે એવું જણાવ્યું હતું કે આ ફરિયાદોની તેમને જાણ તો માત્ર નોટિસ આપવામાં આવ્યા બાદ જ થઈ હતી અને તેમની સહકર્મી શ્રીમતી અમીનએ સમાજમાધ્યમોમાંથી શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરાયેલી ફરિયાદો કાઢી મેળવી હતી.

૮૮. શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાં અનેક દસ્તાવેજોના સંદર્ભો છે અને અદાલતમાં ઉઠાવવામાં આવેલા કેટલાક મુદ્દાઓ અવગણવામાં આવ્યા હોવાના આક્ષેપો છે. શ્રી વિજય કુર્લેની ફરિયાદનો કેન્દ્રબિંદુ બનેલો, શ્રી નેદુમ્પરા ને દોષિત ઠેરવતો, તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૮નો આદેશ શ્રી નેદુમ્પરા ને નોટિસ આપ્યા વિના પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. શ્રી વિજય કુર્લે કાયદાના અજ્ઞાનનો અને વિવિધ બંધારણીય પીઠના ચુકાદાઓનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળ ગયાનો આક્ષેપ કરે છે, એ પણ એટલી કાળજી લીધા વિના કે આ ચુકાદાઓ વાસ્તવમાં પીઠ સમક્ષ ઉલ્લેખવામાં આવ્યા હતા કે નહીં તેની ખાતરી કરવામાં આવે. કોઈ પણ રીતે શંકાને સ્થાન નથી કે શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા આ ફરિયાદ ન્યાયાધીશોને ભયભીત કરવાની દૃષ્ટિએ દાખલ કરવામાં

આવી હતી જેથી શ્રી નેડુમ્પરા વિરુદ્ધ કોઈ કાર્યવાહી ન કરવામાં આવે.

૮૯. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદ તરફ આવીએ. તે જ તે મામલા સાથે સંબંધિત છે જેમાં શ્રી નિદેશ ઓઝા પ્રતિવાદી તરફથી વકીલ હતા. અદાલતમાં જે કોઈ પક્ષકાર કોઈ મામલામાં હારી જાય, તે અસંતોષ અનુભવતો થઈ શકે છે અને તેને એવો ભાવ થઈ શકે છે કે તેની સાથે ન્યાય થયો નથી. આરિશ અસગર કુરેશી (સુપ્રા) માં ચુકાદો ૨૬.૦૨.૨૦૧૮ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો. શ્રી રશીદ ખાન પઠાણે પોતાની ફરિયાદમાં વિવિધ કેસોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જે તેમના કહેવા મુજબ ખંડપીઠ સમક્ષ ઉદ્ભૂત કરવામાં આવ્યા હતા. તેમનો આગ્રહ છે કે આ કેસોને ખંડપીઠ દ્વારા અવગણવામાં આવ્યા હતા અથવા તેમનો ખોટો અર્થઘટન કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રશ્ન એ છે કે શ્રી રશીદ ખાન પઠાણને આ હકીકતોની જાણ કેવી રીતે થઈ. માહિતીનો એકમાત્ર સ્ત્રોત શ્રી નિદેશ ઓઝા જ હોઈ શકે.

૯૦. નિઃસંદેહ, કોઈપણ નાગરિક આ અદાલતના ચુકાદા અંગે ટિપ્પણી કરી શકે છે અથવા તેની ટીકા કરી શકે છે. તેમ છતાં, આ દેશની સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશની યોગ્યતા, ક્ષમતા, જ્ઞાન, પ્રામાણિકતા, અખંડિતતા અને નિષ્પક્ષતા પર પ્રશ્ન ઉઠાવવા પહેલાં તે નાગરિક પાસે કંઈક પ્રતિષ્ઠા અથવા જ્ઞાન હોવું આવશ્યક છે. અમને જાણ કરવામાં આવી છે કે શ્રી વિજય કુર્લેને બારમાં માંડ ૭ વર્ષનો અનુભવ છે. તેમની ફરિયાદ ભૂલોથી ભરેલી છે અને જેને તેઓ કાયદાનું જ્ઞાન નથી એવો દાવો કરે છે તે ન્યાયાધીશના નામની જોડણી

પણ ચકાસવાની તેમણે કાળજી લીધી નથી. તેમની વ્યાવસાયિક લાયકાતો જાણીતી નથી અને સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશો અંગે નિર્ણય આપવાના હેતુથી, તે પણ અત્યંત અસંયમિત ભાષાનો ઉપયોગ કરીને તથા એવી ભાષાનો ઉપયોગ કરીને કે જે માત્ર ન્યાયાધીશોની ક્ષમતા પર જ શંકા ઊભી કરતી નથી પરંતુ અદાલતને કલંકિત પણ કરે છે અને સામાન્ય જનતાની નજરે આ અદાલતની ગૌરવ તથા પ્રતિષ્ઠાને ઘટાડે છે, તેઓ ન્યાયાધીશનો યોગો કેવી રીતે ધારણ કરી શકે તે અમે સમજી શકતા નથી. આ પ્રકારના કલંકજનક આક્ષેપોનો કડક રીતે સામનો કરવો જ જોઈએ અને તેમને શરૂઆતમાં જ દમન કરવું જોઈએ. જ્યાં સુધી શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણનો પ્રશ્ન છે, તેઓ પોતાને એક એનજીઓના રાષ્ટ્રીય સચિવ તરીકે રજૂ કરે છે. તે સિવાય, તેઓ વકીલ છે એવું પણ દેખાતું નથી. જાહેર હિતનો કોઈ તત્વ ન ધરાવતી વિવાદિત કાર્યવાહી સંબંધિત મુદ્દાઓને ફરી ઉઠાવવામાં ક્યું જાહેર હિત હતું? આ મુખ્યત્વે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૪૦ હેઠળ બોમ્બે વડી અદાલતે એક પક્ષકાર વિરુદ્ધ શરૂ કરેલી કાર્યવાહી રદ કરવા અંગે છે. આરિશ અસગર કુરેશી (ઉપરોક્ત) નો કેસ આ કેસ સાથે શું સંબંધ ધરાવે છે તે અંગે કોઈ સમજૂતી આપવામાં આવી નથી. એવું નથી કે કોઈને જેલમાં નાખવામાં આવ્યો હોય અથવા કોઈ વ્યક્તિના માનવ અધિકારોનું ઉલ્લંઘન થયું હોય. શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણ મૂળતઃ શ્રી નિલેશ ઓઝાના કહેવા પર, જો શ્રી નેડુમ્પરા ના કહેવા પર નહીં હોય તો, પીઠના સભ્યો અને આ અદાલત વિરુદ્ધ ચુદ્ધ ચલાવી રહ્યા છે, કારણ કે પોતાની ફરિયાદમાં

તેઓ કહે છે કે અદાલત સમક્ષ પ્રતિવાદી તરફથી શ્રી નિલેશ ઓઝા વકીલ હતા અને શ્રી રાશિદ ખાન પઠાણને સામગ્રી પૂરી પાડી શકનાર એકમાત્ર વ્યક્તિ તેઓ જ હોઈ શકે.

કથિત અવમાનનાકાર ક્રમાંક ૩-શ્રી નીલેશ ઓઝા

૯૧. આથી હવે અમે શ્રી નિલેશ ઓઝા, કથિત અદાલત-અવમાનનાકર્તા નં. ૩, તરફ આવીએ છીએ. પ્રારંભે, અમે સૂચવી શકીએ છીએ કે શ્રી નેડુમપરાએ પોતાની મુક્તિ અરજીમાં પોતાને પત્રોથી અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે અલગ દર્શાવ્યા છે અને જણાવ્યું છે કે તેઓ શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી નિલેશ ઓઝાને બહુ ઓછા ઓળખે છે અને એ પણ જણાવ્યું છે કે તેમના દ્વારા મોકલવામાં આવેલા સંચાર સાથે તેમનો કોઈ સંબંધ નથી. કથિત અદાલત-અવમાનનાકર્તા નં. ૩, શ્રી નિલેશ ઓઝાનો આ અભિગમ નથી. તેઓ ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનના રાષ્ટ્રીય અધ્યક્ષ છે, જેમાં શ્રી વિજય કુર્લે રાજ્ય અધ્યક્ષ છે. આ સમગ્ર કાર્યવાહી દરમિયાન તેમણે એક તકનિકી વાંધા પર આધાર રાખ્યો છે કે તેમણે પત્રો પર સહી કરી નથી, પરંતુ તેમની લેખિત રજૂઆતનો સ્વર તેમજ વિવિધ સોગંદનામાંઓ ફરી દર્શાવે છે કે ફરિયાદમાં જે કહેવામાં આવ્યું છે તેમાંથી તેમણે પોતાને અલગ કર્યા નથી. હકીકતમાં, તેમણે તેનો સમર્થન કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. જ્યારે અમે શ્રી નિલેશ ઓઝા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી મુક્તિ અરજીના પરા ૧૨.૪૧નું અવલોકન કરીએ છીએ ત્યારે વાસ્તવિકતા સ્પષ્ટ થાય છે. નીચેના નિવેદનો અત્યંત સંબંધિત છે:

૧૨.૪૧. કે, એડવ. મિલિંદ સાહે દ્વારા મોકલવામાં આવેલ તા. ૨૩.૦૩.૨૦૧૯ના સમગ્ર પત્રમાં ક્યાંય પણ એવું જણાવવામાં આવ્યું નથી કે મારા, એડવ. વિજય કુરલે અને રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા આપવામાં આવેલી ફરિયાદનો કયો ભાગ ખોટો અથવા અયોગ્ય છે...

આથી સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે શ્રી વિજય કુર્લે અને રાશિદ ખાન પઠાણ દ્વારા મોકલવામાં આવેલા પત્રો શ્રી નિલેશ ઓઝાના જ્ઞાન અને સંમતિથી મોકલવામાં આવ્યા હતા.

૯૨. હવે અમે કેટલાક અન્ય તથ્યોનો પણ ઉલ્લેખ કરી શકીએ. રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદ તે કેસ પર આધારિત છે, જેની દલીલ શ્રી નિલેશ ઓઝાએ કરી હતી. તેણે વિવિધ આક્ષેપો કર્યા છે કે શ્રી નિલેશ ઓઝાએ કેટલીક દલીલો રજૂ કરી હતી, જેને ખંડપીઠ દ્વારા વિચારવામાં આવી નહોતી અથવા અવગણવામાં આવી હતી. તેને આ બાબતની જાણ માત્ર ત્યારે જ થઈ શકી હોત, જ્યારે શ્રી નિલેશ ઓઝાએ તેને એવું જણાવ્યું હોત અને તેથી, શ્રી નિલેશ ઓઝા અજાણ હતા અથવા શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદમાં જે કહેવામાં આવ્યું હતું તેનો તેમણે સમર્થન કર્યો ન હતો, એવું માનવું શક્ય નથી. મામલાની દલીલ કરતાં સમયે પણ શ્રી નિલેશ ઓઝાનું વર્તન એવું હતું કે તેમણે શ્રી વિજય કુરલે અને શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ફરિયાદોમાં જણાવાયેલી પ્રત્યેક વાતનું સમર્થન કર્યું હતું. શક્ય છે કે તેમણે ફરિયાદ પર સહી ન કરી હોય, પરંતુ અમારા મનમાં કોઈ શંકા નથી કે આ બંને ફરિયાદો એકબીજા

સાથેના સંકલનથી મોકલવામાં આવી હતી. હકીકતમાં, શ્રી વિજય કુરલે પોતાની ફરિયાદમાં શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદનો ઉલ્લેખ કરે છે. જો શ્રી રશીદ ખાન પઠાણની ફરિયાદ માત્ર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને સંબોધિત હતી, જે ૧૯.૦૩.૨૦૧૯ના રોજ મોકલવામાં આવી હતી, તો શ્રી વિજય કુરલે ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ના રોજ શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદમાંના આક્ષેપોનો ઉલ્લેખ કેવી રીતે કરી શક્યા અને તેમને સમર્થન કેવી રીતે આપી શક્યા, જો તેમણે તે વાંચ્યા ન હોત તો.

૯૩. શ્રી વિજય કુરલેની ફરિયાદ અંગે જેટલો પ્રશ્ન છે, તે શ્રી નેદુમપરા માટેની માત્ર એક પ્રોક્સી લડત જ છે. જો શ્રી નેદુમપરા શ્રી વિજય કુરલેને ઓળખતા જ ન હોય, તો ત્યાર બાદ જ્યારે શ્રી નેદુમપરાનો મુદ્દો હજી પણ આ અદાલતમાં બાકી હતો, ત્યારે શ્રી વિજય કુરલે દ્વારા ૨૦.૦૩.૨૦૧૯ના રોજ ૧૮૩ પાનાંની આવી વિગતવાર ફરિયાદ કેવી રીતે દાખલ કરવામાં આવી શકી હોત. આ અદાલતે ૧૨.૦૩.૨૦૧૯ના તારીખના ચુકાદા દ્વારા શ્રી નેદુમપરાને અદાલતના અવમાન માટે દોષિત ઠેરવ્યા હતા અને શ્રી નેદુમપરાને હાજર રહેવા નિર્દેશ કર્યો હતો જેથી અદાલતના અવમાન બદલ તેમની ઉપર દંડ લાદી શકાય. આ મુદ્દો ૨૭.૦૩.૨૦૧૯ના રોજ સુનાવણી માટે સૂચિબદ્ધ હતો. અમારા મત મુજબ, આ બંને ફરિયાદો ભારતના રાષ્ટ્રપતિને આ અદાલતને દબાણમાં લેવા માટે મોકલવામાં આવી હતી જેથી આ અદાલત શ્રી નેદુમપરા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી કરવાથી ભયભીત બને. જે મુદ્દામાં દંડ લાદવાનો પ્રશ્ન હજી બાકી હતો, એવા

મુદ્દામાં શ્રી વિજય કુર્લે અને શ્રી રશીદ ખાન પાઠાણને આવા સંદેશાવ્યવહાર મોકલવાનો કોઈ હક નહોતો. આ સંદેશાવ્યવહાર સામાજિક માધ્યમોમાં વ્યાપક રીતે પ્રસારિત કરવામાં આવ્યા હતા, જે હાલના કેસમાં દાખલ કરાયેલા શ્રીમતી રોહિણી એમ. અમીનના સોગંદનામાથી સ્પષ્ટ થાય છે, જેમાં તેમણે જણાવ્યું છે કે તેમણે ફરિયાદની નકલ સામાજિક માધ્યમોમાંથી મેળવી હતી. શ્રી રશીદ ખાન પાઠાણે પોતાની ફરિયાદ માત્ર ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશને જ સંબોધિત કરી હતી. શ્રી વિજય કુર્લેની ફરિયાદ અંગે જેટલો પ્રશ્ન છે, તે સર્વોચ્ચ અદાલતના તમામ ન્યાયાધીશો, તમામ વડી અદાલતોના તમામ ન્યાયાધીશો, તમામ રાજ્ય બાર કાઉન્સિલો તથા બાર કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા સહિત અન્ય ઘણા વ્યક્તિઓને સંબોધિત કરાઈ છે. સ્પષ્ટ છે કે ભારતના રાષ્ટ્રપતિ અથવા ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશે આ ફરિયાદ સામાજિક માધ્યમોમાં મૂકી નહોતી અને એવું માત્ર શ્રી રશીદ ખાન પાઠાણ જ કરી શક્યા હોત. એ પણ સ્પષ્ટ હતું કે આ કાર્ય શ્રી નિલેશ ઓઝાની સક્રિય મિલીભગત તથા તેમની સંમતિથી જ કરવામાં આવ્યું હતું, કારણ કે તેઓ ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ છે. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે અવમાનની નોટિસ જારી કરવામાં આવી, ત્યારે શ્રી નેદુમપરાએ જણાવ્યું કે તેઓ શ્રી વિજય કુર્લે, શ્રી નિલેશ ઓઝા અને શ્રી રશીદ ખાન પાઠાણને ઓળખતા નથી અને તેમણે ફરિયાદોથી પોતાને સંપૂર્ણપણે અલગ રાખ્યા. જ્યાં સુધી શ્રી નિલેશ ઓઝાનો પ્રશ્ન છે, તેઓ કહે છે કે તેમણે ફરિયાદ મોકલી નથી તથા તે તેમની જાણ સાથે

પણ જારી કરવામાં આવી નહોતી. જો કે, આજદિન સુધી શ્રી નિલેશ ઓઝાએ કોઈને પણ અથવા જાહેર ક્ષેત્રમાં કોઈ એવો સંદેશો મોકલ્યો નથી કે તેમણે શ્રી વિજય કુર્લેની ફરિયાદથી પોતાને અલગ રાખ્યા છે. શ્રી નિલેશ ઓઝા ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ છે. ફરિયાદ શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા મોકલવામાં આવી છે, જે ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનની મહારાષ્ટ્ર અને ગોવા એકમના રાજ્ય પ્રમુખ છે. આ ફરિયાદ શ્રી વિજય કુર્લેએ વ્યક્તિગત રીતે નહીં પરંતુ ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનની મહારાષ્ટ્ર અને ગોવા એકમના રાજ્ય પ્રમુખ તરીકેની તેમની સત્તાવાર હેસિયતમાં કરી હતી. શ્રી નિલેશ ઓઝા ઇન્ડિયન બાર એસોસિએશનના પ્રમુખ છે. જ્યારે વકીલોની સંસ્થાનો કોઈ સભ્ય ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કલંકિત આક્ષેપો કરતી આવી કટુ અને વિષાક્ટ રજૂઆત મોકલે, ત્યારે તેવી સંસ્થાનો વડો તેની જવાબદારીમાંથી પોતાને દૂર રાખી શકતો નથી. વડાએ તો તાત્કાલિક ખંડન મોકલવું જોઈએ અથવા અન્યથા એવો અનુમાન કરવો પડે કે ફરિયાદ તેમની જાણ, સંમતિ અને મંજૂરી સાથે મોકલવામાં આવી હતી.

૯૪. ઉપર ચર્ચાયેલ તથ્યોને ધ્યાને લેતાં, અમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય છે કે શ્રી વિજય કુર્લે દ્વારા મોકલવામાં આવેલ ફરિયાદ શ્રી નિલેશ ઓઝાના સાથગાંઠથી અને તેમના ઇશારે કરવામાં આવી હતી. તેથી, અમારા મનમાં કોઈ શંકા નથી કે ત્રણ વ્યક્તિઓ, એટલે કે શ્રી વિજય કુર્લે, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ અને શ્રી નિલેશ ઓઝા, પરસ્પર સુમેળમાં કાર્ય કરી રહ્યા હતા અને ખંડપીઠના સભ્યો વિરુદ્ધ નીચસ્તરીય અને કલંકજનક આક્ષેપો કરી રહ્યા હતા, સંભવતઃ એ

હેતુથી કે તે પછી ખંડપીઠના સભ્યો શ્રી નેડુમ્પારા વિરુદ્ધ કાર્યવાહી ન કરે.

સત્યનો બચાવ

૯૫. મૌખિક દલીલોમાં એટલું નહીં, પરંતુ લેખિત દલીલોમાં કથિત અવમાનનાકારોએ બચાવ તરીકે સત્યનો અભિપ્રાય પણ ઉઠાવ્યો છે. અદાલતની અવમાનના માટે આરોપિત કોઈપણ વ્યક્તિને બચાવ તરીકે સત્યનો આધાર ઉપલબ્ધ છે. તેમ છતાં, તમામ લેખિત દલીલો અને અરજીઓનું અવલોકન કરતાં, ન્યાયાધીશોએ આ અદાલતના ચુકાદાઓનો ગેરઅર્થ કર્યો હતો અથવા તેઓએ તેને અવગણ્યા હતા અથવા જસ્ટિસ આર.એફ. નરીમન પક્ષપાતી હતા, એવું કહેવા સિવાય આ બચાવના સમર્થનમાં અભિલેખ પર કોઈ સામગ્રી મૂકવામાં આવી નથી. આ આક્ષેપો અપમાનજનક અને કલંકલક્ષી પણ છે અને આવા આક્ષેપો દેશની સર્વોચ્ચ અદાલતના ન્યાયાધીશો વિરુદ્ધ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં.

૯૬. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ત્રણેય આક્ષેપિત અદાલત-અવમાનના કર્તાઓ, એટલે કે શ્રી વિજય કુરલે, શ્રી રશીદ ખાન પઠાણ અને શ્રી નિલેશ ઓઝા,ને અદાલતના અવમાન માટે દોષિત ઠેરવીએ છીએ.

૯૭. અમે શ્રી સિદ્ધાર્થ લુથરા, અદાલત મિત્ર દ્વારા આપવામાં આવેલી મૂલ્યવાન સહાયની અમારી કદર નોંધ પર મૂકીએ છીએ. અમે તેમની વિરુદ્ધ અવમાનનાકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવેલા તમામ નિરાધાર આક્ષેપોને પણ

નામંજૂર કરીએ છીએ.

૯૮. હવે આ મામલો દંડના પ્રશ્ન અંગે અવમાનનાકર્તાઓને સાંભળવા માટે, વિડિયો કોન્ફરન્સિંગ મારફતે, ૦૧.૦૫.૨૦૨૦ના રોજ યાદીબદ્ધ કરવામાં આવે.

અવમાનના કરનારાઓને તકસીરવાન ઠરાવવામાં આવ્યા.

*The translation of this judgment has been provided by M/s.
Hyperlink E –Solutions Pvt. Ltd.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.